

YÖN

HAFTALIK GAZETE

ÜRGÜPLÜ MOSKOVA'DA

OKUYUCU'DAN YÖNE

Sosyalizm Tartışmaları

Doç. Dr. Vural Savaş'ın Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan sosyalizm ile ilgili yazıları geniş tepkilere yol açtı. Aşında Savaş'ın yazılarının bu tepkilere layık olduğu inancında değiliz. Yazı serisi, «devletleştirmede sosyalistler, ya peşin para, ya da hisse senedi ödemek zorundadırlar» gibi hisse senedi ile tahvil arasındaki ayırımı dahi göremiyen bir bilgisizlikle kaleme alınmıştır.

Kapitalizm ile sosyalizm gibi iki sistem dünya çapında çarpışırken «sistem yoktur» gibi fantezileri ciddile alan Savaş'ın yazıları üzerine okuyucularımızdan pek çok mektup geldi. Bunlardan sadece birini yayımlamakla yetiniyoruz.

YÖN

Eleştirmede sistemli olmak şarttır

Doçent Vural Savaş «Teoride ve uygulamada sosyalizm» başlığı altında geçenlerde bir dizi yazı yayımladı (1). Sosyalizmi vermek için sözcük-ona bilimsel bir görüşün altında yapılan çıkışların nasıl davanaksız olduğunu bir kere daha göstermekten başka bir şey vatanı olmadı aslında.

Herkesin sosyalizmi savunmasını beklenen yok. Günümüzde elbet ona karşı çıkanlar da olacak. Bunu tabii savmalı. Tabii olmayan sev taraflı, sureti haktan ötürünü taraf tutmak ve da taraf tutarken taraflı görüşlere çalışmaktır. Bunu değil bilim onuruyla kişi onuruyla bile pek başlatabiliriz.

Sosyalizme karşı çıkanların önce bilmeleri gerekli şey, sosyalizmin bir üretim tarzı (belirli derecede gelişmiş üretim güçleri ile bu güçlere tekabül eden üretim ilişkilerinin meydana getirildiği biçim) olmakla kalmayıp, aynı zamanda bir ekonomik - sosyal kuruluş (belirli bir üretim tarzı ile o üretim tarzına uyumlu bir üst yapının -ideolojî, politika hukuk töreler v.b.- meydana getirdiği biçim). Kısacası bir sistem olduğudur. Kapitalizm

nasıl bir ekonomik - sosyal kuruluş ise, sosyalizm de öylesine bir ekonomik - sosyal kuruluştur, yoksa «bir parti programı» değil. Bir sisteme ise ancak bir başka sistemle karşı çıkılabileceği açıktır (2). Hal böyle iken, Bay Savaş boş bulunmuş, sosyalizmin eleştirilmesine pek sistemli kanıtlarla büyük pörçük yazılarıyla kalkışmış, sonunda da, «revolüsyonun sosyal epöy uzağında kalmıştır».

Gerçekten sosyalizmi eleştirmek onu çürütmek, onun ayakta durmak gücünden yoksun olduğunu göstermek isteyenler için yapılacak iş -eleştirmecilerin çoğunluğu bunu gözettilerini yok bavidir ki koyu verelim- sosyalist ekonomik - sosyal kuruluşun değişik tezahürlerini, sorunlarını birbirinden kopuk bir şekilde ele almış pek su - görürür deher ölçülerle onları vermişe çalışarak sonunda, sosyalizmin tümünde fos ve da geçersiz olduğunu tavanavla ilan etmek değil, sosyalist ekonomik - sosyal kuruluşu bir bütün olarak ele almak, bu kuruluşun temel oluşum kanunlarını kavramak bu kuruluş içinde birbirine bağlanmaz unsurların çatışmasını bulmak ve o çatışmaların, o kuruluşu yıkıma götüremesinin için mukadder olduğunu bilimsel bir şekilde göstermektir.

Nitekim, kapitalizmin ayakta durmak gücünden yoksun olduğunu söyleyen sosyalist düşüncüler bir yolda hareket etmişler, tezlerinin doğruluğunu böylece açıklamışlardır.

Hâşih, «Gelir dağılımında büyük bir adaletsizlik olan, istihsal mekanizmasının geniş ölçüde istismara dayandığı görülen ve artan nüfusu doğrudan borçlu olan bir ekonomide sosyalist akımın hızlanmasına şaşmamak lazımdır.» diye basıncı sosyalizmin teori ve uygulamasını incelemiş gibi yaparak bir takım zıkkırlardan sonra, günümüz dünyasında sosyalizme var olmadı varına varan Bay Savaş'ın ve benzerlerinin, ciddi ve alınış istiyorlarsa, önce, düşüncelerini sistemleştirmeleri gerekmektedir. Doğrusu, sosyalist ekonomik - sosyal kuruluşun varlığı ve oluşumu konusunda sistemli bir düşünce öne sürülmeden, sosyalist teoriden söz etmeden, teori ile uygulama arasındaki bağlantıyı izlemeye kalkışan bir araştırmanın akademik bir ünvan taşıması düpedüz bir talihsizliktir.

Bay Savaş sosyalizmi şöyle tanımlıyor:

«Sosyalizm, istihsal ile ilgili kararların devlete terk edilmesi ve buna bağlı olarak istihsal vasıtalarının devletleştirildiği bir sistemdir.»

Eksik, eksik olduğu için de yanlış bir tanımlama bu. Çünkü insan sorunu bu tanımlamanın dışında tutulmuş. Önce, sosyalist dünya görüşünün bilimsel verileri, uyum olarak sistemleştirilen düşüncüler için insan sorunu, bütün sorunların öbeğinde var olan insan sorunu olmalıdır. «Burjuva iktisatçıların neşeler - arası ilişkiler gördükleri yerde Marks, insanlar - arası ilişkiler bulun ortava çıkarılmıştır.» Ne türden olursa olsun ekonomik - sosyal kuruluşların herinde insan - tabii sorunu ve bunun temelinde diyalektik bir emek - ihtiyaç ilişkisi vardır. Bundan başka her ekonomik - sosyal kuruluşun varlığını şartlandıran belirli üretim ilişkileri (sosyal sınıflar, sosyal iş bölümü), sosyal ilişkiler (verleşme aile tipi v.b.), töreler, ideolojiler (dünya görüşü, felsefe, ahlak, din v.b.), hukukî ilişkiler, politik ilişkiler vardır.

Bu beşerî fenomenleri hesaba katmadan, sadece üretim araçlarının mülkiyet biçimiyle bir ekonomik - sosyal kuruluşu tanımlamak mümkün değildir; üstelik insan sorunu üzerinde oturana bir tutukluk, duran ve insan sorununun özür bir perspektif içinde artık kesinlikle özümlemesi için köklü dönüşümler teklif eden ve bu teklifleri bilimsel bir biçimde uyuşturmak için hazırlanan, sosyalist ekonomik - sosyal kuruluş söz konusu olunca, beşerî fenomenlerin hiç hesaba katılmayıp konuyu büsbütün antamsızlaştırılmaktadır.

İste araştırmasına bölümlene yanlış bir mülkiyetle girişen Bay Savaş, sosyalist uyuşturmanın karşılıklı ilişki sorunlarına, sosyalist sistemin öbeği ilişkileriyle bağlantılı çözümler üzerinde duracak ve belki de sosyalist uygulamayı zenginleştirilebilecek veriler arayacak yerde, o ilişki sorunları, önce sistemin bilimsel konarını, sonra bölük bölük kanıtlarla ölçütlerle deherlendirme çalışıyor. Buna dönüştür san ile samsarı birbirine karıştırmak denir. Sonunda da, sosyalist sistemin inkârına varıyor. Ulaştığı yargı da şu:

«İktisat biliminde çeşitli sistemler yoktur. Sadece iktisadi bilimlerin v. bilimyenlerin uyguladıkları iki ayrı sistem vardır.»

Bir Yargıtay Kararı

Şadi Alkılıç'ı, Cumhuriyet gazetesinde çıkan «Türkiye'nin tek kurtuluş yolu sosyalizm» adlı yarışma yazısından dolayı Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulu oy birliği ile suçlu buldu. Şimdilik herhangi bir yoruma girişmeden, Yargıtay Genel Kurul kararının önemli kısımlarını yayınlıyoruz:

1 - Hazırık soruşturması sırasında düşüncelerine başvurulan Sulhi Dönmezler ve arkadaşlarının düzenledikleri 15/12 1962 günlü raporlarında suç konusu yazının özel mülkiyeti inkâr, dine karşı cephe alması, sömürücü azımlığa karşı sosyalizmin kanun ve devlet zoru ile kurulacağını öne sürülmesi yolu ile Türk ceza kanununun 142 nci maddesinin suç unsurlarını taşıdığı belirtilmiştir.

2 - Soruşturma sırasında düşüncelerine başvurulan birliktişlerden Hazım Atif Kuyucak 30/10/1963 günlü raporundaki (sanık yazının yazısındaki genel tavır ve eda ile ve özellikle yazı sonundaki soruları ile sosyal bir sınıf olan sermaye sahiplerini ortadan kaldırmak, anayasasının teminatı altında bulunan mülkiyet düzenini yıkıp ve hukuk düzenini (müteferah) bozmuş, kokmuş görmek yolu ile ceza kanununun 142 nci maddesine giren suç işlemiş olduğunu belirtmiş bulunmaktadırlar.

Geryü yine duruşma sırasında Hazım Atif Kuyucak ile birlikte düşüncelerine başvurulan birliktişlerden İst. Üniversitesi İktisadi Doktriner Tarihi Doçenti Dr. Oktay Yenil, raporunda: (Sosyalizmin bir iktisadi doktrin olduğunu, yazıda ihtilali fikri bulunmadığını, proleterya diktatoryasından söz edilmediğini, kanun ve devlet zorundan söz edilmesille bu yazının komünizm propagandası olarak yorumlanamayacağını bildirmiş ve yine İstanbul Üniversitesi Anayasa Hukuku Ordinarıysı Profesör Doktor Hüseyin Nallı Kubah ise: Sanığın Anayasasının teminatı altında bulunan serbest düşünce ve basın özgürlüğü anlayışına dayanarak yazdığı bu yazıda komünist ideolojinin bir propagandası bulunmadığını ve yalnız ütöpic sosyalizme hâs bir sosyal adalet anlayışının savunuculuğunu yaparken bunu servet kompleksi yansıtan hissi ve demagojik bir şekilde yaptığını bildirmekte beraber yazının ilk başta yanlış bir hükme sürükleyebilecek bir görünüşte bulunduğunu da açıklamaktan kendini alamamıştır.

Sanık vekillerinin bazı düşüncü ve profesörlere özel şekilde mektup yazarak kendilerinden aldığı ve mahkemeye verdiği karşılıklar tartışma konusu yapılabilecek nitelikte birliktiş düşünce raporlarından sayılmamışlardır. (1)

Yukarıdan beri yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere Prof. Dr. Hüseyin Nallı Kubah, Doçent Dr. Oktay Yenil, sanığın bu yazısında komünizm

propagandası niteliğil taşımadığını öne sürüp işi bu yönden ele alınlarsa da işi sadece bilimsel açıdan inceleyip sonuca varan birliktişlerin bu görüşlerini sanığın bilimsel bir konferans veya ders vermediğine, genliş bir halk kitlesinin okuyup etkisi altında kalabileceği bir yazı olarak bunu yazıp yayımlanmış olmasına göre bunu okuyacak kimseleri göz önünde tutarak yazdığı kaleme aldığı bir gerçektir. Yazı bu yönden incelenirse varılacak sonuç bütün başka olur. Kendisi dahil komünizm ve sosyalizmin farklı iktisadi prensiplere sahip olmadıklarını, birbirlerinden sadece farklılık veya ayrıllıkta bulunduğunu kabul etmekle beraber bu yazı tümü bakımından komünizm propagandası olsun veya olmasın anayasa ile teminat altına alınmış özel haklar ve kuruluş iktisadi, siyasi, sosyal düzene karşı ve sosyal bir sınıfın öbür sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü kurmayı amaç edinen bir görüşü etkili olarak açıklamakta bulunmuş olmakla Türk Ceza Kanununun 142. maddesinin unsurlarını taşıyan bir suç doğmuştur.

Her ne kadar yazının sonlarına doğru, yazının dilettiği değişikliklerin devlet eliyle ve yasa yolu ile gerçekleştirileceği bildirilmekte ise de bu bir iki satılık bildirim (beyan), yazının tümünün tekin ettiği bayagi ve kabala bir zorla yıkma düşüncesini örtme yolunda başvurulmuş bir tedbir niteliğini taşımaktadır. Bu yön, yazının tümünde ve kanun ve devlet zoru düşüncesinin yazı içindeki durumundan açıkça anlaşılacaktır. Nihayet, Anayasasının 20. maddesinde tanımlanan düşünce ve düşüncenin açığı varına özgürlüğü sınırsız ve Anayasasının ceza müesseselerini devirmeyi sağlayacak bir biçimde kullanılması bu özgürlüğün temel ilkesidir. Sanık bu ilkeye aykırı davranarak Anayasasının tanıdığı bir hakkı kullanmış sayılmaz. Özel daire ilâmmında gösterilen bozmaya uyularak yazılı gerekçe ile eski hükümlere direnmesine karar verilmesi Yasaya aykırı ve C. Savcısına (emily itirazının yerinde görüldüğünden hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

(1) Bu kimseler İtalyan Cumhurbaşkanı Saragat, sosyalist lider Nenni, Bertrand Russel, Oxford ve Cambridge üniversiteleri profesörlerinden M. Dobb ile Ayar, Prof. Bahri Sami ve Prof. Sadun Arem'dir. Bu ünlü kişiler, yazıda «komünizm propagandası» sağı yoktur» kanısına varmışlardır.

(2) Bu kimseler İtalyan Cumhurbaşkanı Saragat, sosyalist lider Nenni, Bertrand Russel, Oxford ve Cambridge üniversiteleri profesörlerinden M. Dobb ile Ayar, Prof. Bahri Sami ve Prof. Sadun Arem'dir. Bu ünlü kişiler, yazıda «komünizm propagandası» sağı yoktur» kanısına varmışlardır.

Bilimin verileriyle çelişen bölümlene yargılardan kurtulması için Bay Savaş'a pek ilerlemiş görüldüğü ekonomi bilgisini, ne yapıp edip, öbür beşerî bilgilerle, özellikle diyalektikle zenginleştirilmesini vazeçip, Gerçeği donuk, indî (dolayısıyla gerçeği yansıtmayan) bir şekilde deherlendirmekten vazgeçip, asil bilim adamlarına yararlı bir şekilde, bütünlüğü, hareket ve geli-

şimi, gelişmesine hız veren antagonizmaları ile birlikte kavraması ve sadakatla yansıtmaması ancak mümkün olabilir.

Bay Savaş'ın sosyalizmi eleştirme yolundaki cılız ve tutarsız çabası, bize kalırsa, sosyalizmin başa çıkılmazlığın ve kaçınılmazlığını bir kere daha tekin etmekte başka olumlu ve dese gelirdir bir anlam taşımamaktadır. Ergün DOĞAN

NIYAZI BERKES

BATICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER

CIKTI

7,5 Lira

YÖN YAYINLARI — P.K. 512, İstanbul

Istanbul Dağıtım : Serbest Dağıtım Ortaklığı, Ankara Caddesi, No 34 — İstanbul.

Ankara Dağıtım : Aydın Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı, Yenişehir — Ankara

Taşra Dağıtım : Sabri Ozakar, Vilâyet İş Hanı, Kat 2, Ankara Caddesi, İstanbul

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları : Cemal Reşit Eyüboğulu — Mümtaz Sosyal — Doğan Avcıoğlu
İhtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer : Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

Yazı İşleri : Sümer sokak No: 16/8 Yenilşehir — ANKARA
Telefon : 17 69 69 — İstanbul Büro-su (Satış, İlan ve Abone İşleri) : Mol. İfenerli Sok. No. 32 Çarşıoğlu — İstanbul. Tel: 22 85 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L. Altı aylık (26 sayı) 30.- T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.- T.L.'dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayılar 5 fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Behar sütlünde sınıtl. İLAN : mi 23.- T.L. dir. S.L. rekl. çıkacak ilan ve reklamlarla kitap ilanları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklamların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN, 13 AĞUSTOS 1965

DEMAGOJİYE PAYDOS!

HEM AĞLAR, HEM
GİDER EKİBİ...

Otuzüç yıl aradan sonra bir Türk Başbakanı ikinci defa Moskova'dadır.

Ziyaret, ilk bakışta en elverişsiz şartlar altında yapılmaktadır: Türkiye bir seçim arifesindedir. Partisiz Başbakanın arkasında herhangi bir siyasal kuvvet yoktur. Dışişleri Bakanı dahi geziye katılmamaktadır. AP yayın organları, yukarıdan gelen işaretlerle, «Bu bir turistik gezidir, Ürgünlü gitmemelidir» demektedir ve Başbakanı küçük düşürücü yayınlar yapmaktadırlar. Komünizm demagojisinde şampiyonluğu kimseye katırmamak ve AP'yi dahi komünizmi himaye etmeme suçlamak hevesine kapılan Bölükbaşı, basit bir kültür anlaşmasını sabote etmekte övünmektedir. Sayın Cumhurbaşkanı «Geziden fayda çıkmaz» diye beyanlar verebilmektedir. Türkiye'yi uydu görmeve almış yabancı devletler, Sovyetlerle yakınlaşmayı aylardır çatik kasla izlemektedirler. Bu hava içinde bir ara, «Başbakana kim vekâlet edecek» meselesi dolayısıyla Moskova gezisinin suva düştüğü bile düşünülmüştü. Bütün bu gürültüler arasında, Başbakan kendi ekibinin esirgediği desteği; 1965 demokrasisinin bir özelliği olarak ancak muhalefette bulmaktadır!

Gezi, bu kadar elverişsiz şartlar altında yapılmaktadır. Esasen gezinin önemi, bu kadar elverişsiz şartlara rağmen, yapılabilmis olmasından ileri gelmektedir. Hükümetin büyük bir kısmı geziye karşıdır, fakat gezi yapılmaktadır! Demirel - Bölükbaşı ikilisinin çabalarıyla kurulan yeni Hükümet, İnönü'nün başlattığı Sovyetlerle yakınlaşma politikasını sürdürmek zorunda kalmış ve bu politika millî bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Ürgünlü'nün Moskova gezisinden sonra Demirel - Bölükbaşı ikilisinin İnönü'yü hedef tutan demagojileri, artık geçer akçe olmaktan çıkacaktır.

Başbakanın gezisinin en önemli yönü budur. Artık gittikçe daha iyi anlaşılacaktır ki, ufak devletlerin bağımsızlıklarını koruyabilmesi ve millî çıkarlarına uygun havâsvetli bir dış politika uygulayabilmesi, onların iki büyük devletten esit mesafede durabilmeyi başarabilmelerine bağlıdır. Amerikan uyduluğunun fiyatını pek yüksek ödedik. Uvduluktan kurtulmamız, Amerika'dan biraz uzaklaşo, bir miktar Sovyetlere yaklaşıo, orta yolu bulmamızı gerektirmektedir. Bunun içindir ki Türk millivetçileri, Sovyetlerle ölçülü bir yakınlaşmayı, millî bağımsızlığımızı ve hareket serbestimizi kazanmamızın temel şartlarından saymaktadırlar.

Bu gerçek artık anlaşılmalıdır. Türkiye'yi kendi çiftlikleri savmaya alışmış olan yabancılar, cesitli tertiplerle bağımsızlığa yönelik zaman zaman durdursalar bile, devamlı bir başarı sağlanamıyacaklardır. Bağımsız dış politika yolunda ilk adımları atan İnönü'nün, muhalefette dahi Türk dış politikasını büyük ölçüde etkileyecek güce sahip bulunduğunu dost düşmana göstermiş olması, bu bakımdan mânâlıdır.

TASIST

SOVYET YARDIMLARININ
ÖNEMİ

Moskova'da önemli siyasal görüşmeler yapılacaktır. 1925 Saldırmazlık Anlaşmasının yeniden canlandırılması, daha hayli zaman alacaktır. Fakat ekonomik plânda ilk ciddi adımlar Başbakan Ürgünlü'nün gezisi sırasında atılabilir.

Sovyetlerle ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, dış yardım oltaısıyla avlanıp uydu durumuna düşürülen ülkelerin politik ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları bakımından büyük önem taşımaktadır. Kapitalist ülkelerin yardımları, «Üçüncü Dünya» nın sanayileşmesini önlemeye, az gelişmiş ülkeleri açık pazar ve ham madde deposu olarak uydu durumunda tutmaya yönelmiştir. Sovyetlerin çıkarları ise, «Üçüncü Dünya» yı kapitalist ülkelerin uydusu olmaktan kurtarmayı gerektirmektedir. Zira «Üçüncü Dünya» nın bağımsızlık kazanması, kapitalizmin zayıflaması demektir. Bağımsızlığın temel ise sanayileşmeştir. Bu sebeptendir ki, Sovyet yardımları, az gelişmiş ülkelerin sanayileşmesini sağlamaya yönelmiştir.

Bunun ufak bir örneğini Türkiye'de de gördük: Menderes döneminde İş Bankası, bir cam fabrikası kurmak için harekete geçti. Kapitalist ülkelere başvurdu. Kapitalist ülkelerin cam tekeli, Türkiye'ye cam satmayı, cam fabrikası kurmaktan daha kârlı bulduğu için teklifimizi reddetti. İş Bankası bunun üzerinden ki Sovyetlerle anlaşo ve Çayırova Cam Fabrikası bu sâvede kurulabildi.

Hindistan, Sovyet yardımlarından büyük faydalar sağlamıştır. Nehru, çelik tesisleri kurmak istiyordu. Kapitalist ülkeler, Nehrunun tekliflerini reddettiler. Nehru, Sovyetlere döndü. Sovyetlerin iki

çelik fabrikası kurmaya girişmesi üzerine, kapitalist ülkeler de, telâş içinde cazip şartlarla Hindistan'da ağır sanayi tesisleri kurmaya başladılar. Türkiye'de Ereğli - Çelik'in kurulmasında, Polonyalıların 1958 de çok cazip şartlarla yaptıkları çelik fabrikası teklifinin, az çok bir payı olsa gerektir.

Petrol kartelinin dünya imparatorluğunun yıkılmasında, Sovyetler Birliğinin her ülkenin millî petrol sanayiini kurması yolunda gösterdiği çabaların payı büyüktür. Kartel, dünya petrol fiyatlarını yüksek seviyede tutmak için üretimi kısıtladığından, bir çok ülkede «petrol yoktur» yalanını yaymıştır. Hindistan, Mısır, Suriye, Habesistan gibi bir çok az gelişmiş ülkenin petrol mühendisleri yetiştirmesini dahi önlemiştir. Sovyetler ise, «her ülkede petrol vardır» düsturu ile milletlerarası sahneye çıkmışlardır. Bugün Hindistan, Mısır, Suriye, Habesistan ve Afganistan gibi ülkeler, Sovyetlerin yardım ile sıfırdan başlayarak millî bir petrol sanayiine kavuşmuşlardır. Dünya petrol fiyatlarının önemli düşüşler göstermesi de, Sovyetlerin bu yoldaki çabalarının sonucudur. (Az gelişmiş ülkelerin Sovyet yardımıyla nasıl petrole kavuştuklarının hikâyesini öteki sayfalarımızda okuyacaksınız).

Demek ki «Üçüncü Dünya» nın çıkarlarıyla, Sovyetler Birliğinin çıkarları aynı yöndedir. Her ikisi de «Üçüncü Dünya» nın sanayileşmesini istemektedir. Üstelik Sovyet kredileri askeri bir üs istemek, kendi firmalarını kurulacak tesislere ortak etmek gibi şartlar tasamaktadır. Krediler, çok düşük faiz-

lidir ve dövizle değil, malla ödenmektedir. Satılmıyan fındık, fıstık, tütün karşılığı sanayi tesisleri kurdurmak mümkündür.

Şimdiye kadar Türkiye, kapitalist dogmalarla şartlandırılmış uzmanların, umum müdürlerinin ve gözleri Amerika'ya çevrik politikacılarının etkisi ile, bu imkânlardan yararlanmayı reddetmiştir. Batıların istemediği fındık, fıstıktan başka satacak pek malı olmayan bir ülke, akıl almaz bir gaflet içinde, Sovyetlerle ticari ilişkileri geliştirecek tedbirleri almaya karşı koymuştur. İsrarla ıstıderilmesi imkânsız olmayan güçlükler öne sürülmüş, avantajlar görmezlikten gelinmiştir. Hele Sovyetlerden kredi almak suç savılmıştır.

Türk uzmanları ve politikacıları, kapitalist şartlandırmanın etkilerinden henüz kurtulabilmiş değillerdir. Yatırımcı daireler, Sovyetlerle alışverişte, biraz isteksizdir. Fakat artık Amerikan propagandasının etkilerinden kurtulup, demagojiye paydos deme zamanı gelmiştir. Kapitalist ülkeler, Kalkınma Plânında yer alan sun'î gübre fabrikası, Petrokimya sanavii, petrol borusu hattı, kâğıt fabrikası gibi tesislerin finansmanına yanasmamaktadırlar. Türkiye, bu tesisleri Sovyet kredileri ile kurdurma çarelerini araştırmaktan çekinmemelidir. Bizden önce bu vola giden Hindistan, Mısır gibi ülkeler, bağımsızlıklarını kaybetmek söyle dursun, aksine bu sâvede ekonomik ve politik bağımsızlıklarını sağlamlaştırmışlar ve üstelik kapitalist ülkelere çok daha elverişli şartlarla yardım alma imkânını kazanmışlardır. Kraldan fazla kralcı olmayı artık bırakalım..

Doğan Avcioğlu

Başbakanın Moskova Gezisi

Kartelin petrol oyunlarını Sovyetler Birliği bozdu...

Başbakan Ürgüplü Havaalanında, Bölükbaşı kanadı hariç, bakanlar, Genelkurmay Başkanı ve kabala bir general grubu tarafından uğurlandı. Ürgüplü, şeref salonunda Genelkurmay Başkanı ile uzun uzun konuştu. Başbakan Yardımcısı Demirel ise, uzak bir köşede durmayı tercih etti.

Ürgüplü, «Türk halkından Sovyet halkına selâm getiriyorum» diyerek uçağa bindi. Aynı günün akşamı da, «halk halklar» ayırımına dikkat ederek Kremlin'de «Sovyetler Birliği halklarının refahına» diyerek kadehini kaldırdı. Ertesi gün de Başbakan Kossigin'i Türkiye'ye davet etti.

Başbakanın Moskova gezisi önemli politik görüşmelere sahne olmayacaktır. Kıbrıs meselesinde de Sovyetlerin yeni bir adım atması beklenmemektedir. Sovyetler Birliği Enosis'e kesinlikle karşıdır. Sovyetler, Türkiye'ye olan ilgilerini belirtmek için, Kıbrıs'taki Türk halkının durumunun düzeltilmesiyle yskundan uğramayı derhal kabul etmişlerdir. Bununla beraber, daha çok ekonomik alanda yeni gelişmeler görülebilecektir. Ürgüplü, Moskova'ya berabere bazı projeler götürdüğünü açıklamıştır. Bu projelerin, kapitalist ülkelerin finansmanını savsakladığı gübre fabrikası, petrol kimya tesisleri olup olmadığı sorusuna da Başbakan yalınlayıcı bir cevap vermemiştir. Ne var ki,

şimdiye kadar Sovyetler Birliği ile ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmeye Türk yetkilileri pek taraftar olmamışlardır. Doğu Bloku ülkeleri ile ticaret, «çok çaresiz kalınca başvurulacak bir iş» sayılmıştır. Yatırımcı daireler, Sovyet mallarına pek rağbet göstermemişler, hemen daima Batı pazarını tercih etmişlerdir. Sovyet malları için, «fiyatları yüksek, kalitesi düşük» denmiştir. Halbuki bizim fındık, üzüm, tütün gibi Batı pazarında satamadığımız malları yüksek fiyatla satmamız ve karşılığında herkeşeye aranan makina ve ham madde ithal etme durumunda olduğumuz unutulmuştur. Sovyetler Birliği ile ticaretten asıl kârlı çıkacak olan Türkiye'dir. Kartelin fiyatlarından yüzde 35 - 40 ucuzca Sovyet petrolü almaya kimse cesaret edememiştir.

Yatırımcı dairelerin Sovyetler Birliğinden makina ve teçhizat almakta isteksizliği, bir kredi mekanizması kurulmadığı müddetçe, bir dereceye kadar anlaşılabilir. İthalatçı kurum ve firmalar, fiyat avantajı olan alışıkları Avrupa pazarını tercih edeceklerdir. İhracatçı için ise, daha yüksek fiyatta mal satacağından, serbest dövizle ticaret yapmayan Sovyetler Birliği gibi pazarlar avantajlıdır. İthalatçının tutumu arasındaki bu çatışma, anlaşılabilir ticaretin bir «Dış Ticaret Ofisi» kanalıyla yürütülmesi suretiyle düzel-

Başbakan ve Bayan Ürgüplü, Moskova'da karşılanıyorlar

tilebilir. Devletin kuracağı bir dış ticaret kurumu aynı zamanda, tekel durumundaki devlet kurumu karşısına aynı durumda bir devlet kurumu çıkartmaya imkân vereceği için mübadelede pazarlık gücümüze arttıracaktır. Ne var ki şimdiye kadar anlaşılabilir ülkelerle ticarete iyi gözle bakılmadığından,

böyle bir organizasyona gitmek dahi düşünülmemiştir. Bu yüzden ticari münasebetler aksamış, Türkiye ekseri halde Sovyetler Birliğinin alacağını durumuna düşmüştür! Sovyetler Birliği ile ticaretin tütün, üzüm satışında biraz zarara uğramak korkusuyla Ortak Pazar teslim olmaktan çok daha avantajlı bir iş olduğuna karar vermek ve bu maksatla bir Dış Ticaret Ofisi kurmak, bugünkü Türkiye'nin çıkarlarına aykırı durumu sona erdirmek için yeterlidir. Türkiye kredisi vermek değil, almak durumundadır. Sovyetlerden tesis kredisi de aldığımız takdirde, tarım mallarımız için büyük bir pazarı garantilemek mümkün olacak ve ticari mübadeleler yüksek bir seviyede dengeli yürüyelebilecektir.

Sovyet kredileri almak hususunda şimdiye kadar çok çekingen davranılmıştır. Halbuki Sovyetler Birliği en avantajlı şartlarla geniş sanayi kredisi veren bir ülkedir. Sovyetler Birliği 600 verimli proje için 30 kadar Asya - Afrika ülkesine 35 milyar lira kredi açmıştır. Birleşik Arap Cumhuriyeti, Hindistan, Endonezya, Afganistan, Cezayir, Irak, Yemen, Gine, Gana, Mali, Somali ve Kenya bu kredilerden yararlanan belli başlı ülkeler arasındadır.

Sovyet kredileri, hiç bir ekonomik ve politik şart taşımamaktadır. Sovyet teknisyenleri, istenen tesisler kurulunca, işleri yetmiş yeri personel olarak bırakıp giderler. Tatlı kâr peşinde koşmazlar ve yabancı ortaklıklar kurmazlar. Sovyet kredileri yüzündendir ki kapitalist ülkeler kredi şartlarını hafifletmişler ve az gelişmiş ülkelere bazı sanayi tesisleri kurmaya başlamışlardır.

PETROL HİKAYESİ

Sovyet kredileri ve teknik yardım olmasaydı, bugün bir çok az gelişmiş ülke millî petrol sanayileri sahip olamazlardı. Onunla Fransız İktisatçı C. Bettelheim «Bağımsız Hindistan» adlı geniş araştırmasında Hindistan'ın durumunu şöyle anlatmaktadır: «Her şey gösteriyor ki milletlerarası büyük petrol şirketleri, çok daha önceden arama ruhsatları aldıkları halde, petrol bulmak için fazla bir çaba göstermemişlerdir. 1951 - 52 döneminde yaptıkları araştırmalar, pek önemsiz sonuçlar vermiştir. Halbuki Hint, Sovyet, Roman jeologları tarafından yürütülen araştırmalar üç yıl içinde Cambay (Bombay yakını) bölgesinde çok önemli petrol kaynaklarının keşfi ne yol açmıştır. Pencap'ta da önemli gaz bulunmuştur.» Hindistan millî petrol sanayisini Sovyetler Birliği sayesinde kurmuştur.

Yeryüzündeki bütün ülkeler millî petrol sanayilerini kuracak imkânlarla sahip oldukları gibi, bunu kurmak zorundadırlar da. Ne var ki Anglosaksonların büyük petrol tekelleri, bir çok az gelişmiş ülkede petrol ikmal kanalları

nı ellerinde tutmuşlardır. Milletlerarası kartel, bu ülkelerde, petrol sanayisinin geliştirilmesinden yana değildir. Zira Orta Doğu, Venezuela ve Endonezya'da Anglosaksonlar geniş petrol üretimi yapmaktadırlar. Üretimi daha fazla arttırmak, petrol fiyatlarının büyük ölçüde düşmesini demektir. Üstelik, yeni ülkelerde ciddi petrol araştırmaları, hiç değilse başlangıçta büyük yatırımları gerektirmektedir. Bunun içindir ki petrol karteli, Hindistan, Pakistan, Suriye ve Türkiye gibi ülkelerde iktisadî bakımdan işletmeye değer petrol yok. İşletmeye değer petrol, Pakistan Times dergisi, kartelin tutumu hakkında şöyle sözleri yazmaktadır: «Petrol bulmak için değil, gizlemek için arama yapmak haksız ve insanlımaz gözüktür. Ama dünyada milyonlarca insan açlıktan ölüyor. Yaşamak için yüksek bir seviyede tutmak için milyonlarca ton gıdanın boşa gitmesi, buna başlamamaktadırlar.» Bu sebepledir ki bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş bir çok ülke, Türkiye'den çok sonra, millî petrol sanayilerini kurmaya başlamış ve özülerek söylüyoruz, Türkiye'den çoktan geçmişlerdir. Hindistan'da daha bir kaç yıl önceki durumunu eski Enerji Bakanı K. Malavia şöyle anlatmaktadır: «Ne harita, ne de teçhizatımız vardı. Sadece bir sismografik istasyon ve iki gravimetere sahiptik. Bir Amerikan firmasından sismik istasyon alabilmek için 2,5 yıl bekledik. Petrol uzmanlarımız parmakla sayılabilecek kadar azdı.» Musur, Afganistan ve öteki az gelişmiş ülkeler de aynı durumdaydılar.

Sovyetler Birliğinden sağlanan ekonomik ve teknik yardım Hindistan, Mısır, Suriye, Afganistan, Mali, Habesistan, Pakistan gibi ülkelerin, sıfırdan başlayarak millî petrol sanayilerini kurmalarına imkân vermiştir. Sovyetler Birliği bu ülkelere jeofizik, arama ve nakliye teçhizatı sağlamıştır. Musur'da deniz altında petrol arama için bir laboratuvar, gemi kiralamıştır.

1956 - 57'de Hindistan'ın Petrol Devlet Komisyonu, tek bir arama tesisine sahiptir. 1962 - 63'te 36 enstalasyon arama yapmaktaydı. 1963 - 64'da bu miktar 60'a ulaşmıştır.

Sovyet yardımlarıyla Hindistan, Mısır Suriye ve Afganistan yüksek kaliteli petrolü yetiştirme meselesini çözmüşlerdir. Kapitalist ülkeler ile amansız bir rekabete girilen Sovyetler Birliği, teknik bilgileri kendilerine saklamak yerine, bunları az gelişmiş ülkelere personeline mal etmek için büyük çaba göstermiştir. Devlet tasfiyehaneleri kurulması için Sovyetler Birliği bu ülkelere geniş krediler açmıştır. Bu çabalar çok kısa zamanda sonuç vermiştir: 1958 Mayısında Hindistan Pencap'ta büyük gaz kaynakları bulunmuştur. Bir kaç ay sonra Cambay'da pet-

Başbakan Ürgüplü'nün Izvestia'ya verdiği beyanat

Soru — Sayın Başbakan, «Bizi ayıran buz hızla erimekte» sözünü, size aittir. Bu söz, Sovyet Parlamentosu Heyetinin geçen kış Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında kullandınız.

Türk - Sovyet münasebetlerinin geliştirilmesi konusundaki görüşünüz nedir?

Cevap — Uzun bir aradan sonra, iki ülke arasındaki ilişkiler 1963 baharında benim başkanlık ettiğim bir Türk Parlamentosu Heyetinin Sovyetler Birliğini ziyaretine başladı. Bunu karşılıklı ziyaretler takip etti. Feridun Cemal Erkin, Türk Hava Kuvvetleri, sanatçıları ve gazetecileri Sovyetler Birliğine götürdü. Sayın Podgorny'nin başkanlığındaki Sovyet Parlamentosu Heyeti ve Sovyet Dışişleri Bakanı Sayın Gromyko memleketimize geldiler.

Bu ziyaretlerin, renkli bir imajla belirtmek gerekirse, Karadeniz buharını eritmiş imajdayım. Memleketimize yapacağım ziyaretin, iki ülke arasındaki yakınlaşmaya hizmet edeceği ümitleniyim.

Soru — Atatürk ve Lenin döneminde, Türkiye ve Sovyetler Birliği arasında mevcut iyi komşuluk münasebetlerini yeniden kurmak ve geliştirmek için sizce ne gibi tedbirler ihtiyacı vardır?

Cevap — Bugün milletlerarası durum, Atatürk ve Lenin döneminden büyük ölçüde farklıdır. Türkiye gibi Sovyetler Birliğinin de dış münasebetleri değişmiştir. İki ülke arasında anlaşmazlıklar olmuştur. Anlaşmazlıklar üzerinde durmayacağım. Geleceğin meselelerine eğilmeyi tercih ederim. 1963 yılından beri, memleketimiz arasındaki münasebetler başarıyla gelişmektedir. Farklı sosyal sistemlere sahibiz, ekonomik metodlarımız da farklıdır. Fakat bunlar, iyi komşuluk münasebetlerine engel değildir. İki ülke arasında güven ve saygıdan yanayız. Bu yolda çalışmaktayız. Ve şimdiden hayli yol aldık. Münasebetlerimizin gelişmesini engelleyecek sebepler yoktur.

Soru — Sayın Başbakan, iki ülke arasındaki ticari ve iktisadî münasebetlerin gelişmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap — Son yıllarda, ticari münasebetlerimiz hızlı bir tempoya girdi. Mal mübadelesi birkaç kat arttı. Fakat bu yeterli değildir. Sovyetler Birliğine pek çok mal satabiliriz, çeşitli Sovyet malları satın alabiliriz.

İki üç yıl önce vukubulan ticari güçlükler, hissedildiği ölçüde azalmıştır. Ticari meseleler uzmanları temastadır. Sovyetler Birliğinden avantajlı teklifler aldık, bunları dikkatle incelemekteyiz. İyi sonuçlar verecek bir anlaşma için uygun zemin hazırlanmıştır inancındayım.

Bununla beraber güçlükler vardır. Türk pazarı serbesttir. Devlet, piyasaya müdahale etmez. Ayrıca biz Avrupa pazarına alışmışız. Rus mallarını yeni yeni tanımaktayız. Bu durum, ticaretimizin hızlı bir tempoya gelişmesini frenlemektedir. Formaliteleri azaltmak şartıyla, dünya fiyatları üzerinden ve en iyi milletlerarası standartlar seviyesinde karşılıklı mal mübadelesinin geniş ölçüde artacağına inanıyorum. Bu maksatla, Heyetimde en yetkili iktisadî uzmanlar, planlama uzmanları ve maliyeciler bulunacaktır. Uzmanların bir kısmı, henüz büyük bir ölçüde ulaşmış değildir, fakat bunlar yarı Türkiye'nin maliyesini, planını ve ekonomisini yönetecek en değerli genç kadrolarımızdır. Onların Sovyet ekonomisi hakkında tatbiki bilgilerle sahip olmasına, Sovyet uzmanlarıyla temaslar kurmasına önem vermekteyim.

Soru — Sayın Başbakan, farklı sosyal rejimlere sahip olan devletlerin barış içinde birarada yaşaması konusunda görüşünüz nedir?

Cevap — Türkiye, güçlü ölçüsünde, barışın sağlanmasına çalışmaktadır. Büyük ve küçük ülkelerin sınırsızlaşma konusunda bir anlaşmaya varmaları,

en samimi temennimizdir. İnanıyoruz ki, savunma bütçesinin azaltılması, halkın hayat seviyesini yükseltmek bakımından büyük önem taşımaktadır. Savunmaya, büyük paralar ayrılmaktadır. Bu verimsiz bir alandır ve paralar filen israf edilmektedir. Büyük devletlerin bu meselede anlaşmaya varmalarını çok istemekteyiz ve bu yoldaki çabalara yürekten katılmaktayız. Biz farklı sosyal sistemlere sahip devletler arasında ekonomik ve politik münasebetlerin geliştirilmesinden yanayız.

Halklar ne kadar çok temasa geçerse, birbirlerini o kadar iyi tanırlar ve birbirlerine karşı saygı duyarlar. Güzel örnekler ziyaretim sırasında Taşkent, Semerkant, Volgograd, Lenin-grad ve Bakü'yü gördüm, çocuk bahçelerini gezdim. Çocuklar, büyüklerin neyi yaptıklarından endişesiz, oynuyor, eğleniyorlardı. Onların sevinçlerini bozmamak gerekir. Oyle davranmayız ki, çocuklar devamlı gülebilirler. Büyüdüğlerinde usullü ve neşeli olsunlar. Çocukların mutlu olması için, siyaset adamları her çabayı göstermelidirler.

Soru — Sayın Başbakan, gazetemiz arabçığı ile Sovyet halkına temennilerinizi iletmeğe istemez misiniz?

Cevap — Memleketimizi iki yıl önce ziyaret ettim. Güzel memleketinize bu kadar çabuk yeniden gidebileceğimi ummuyordum. Gördüğüm yerleri tekrar görmek, değişiklikleri ölçmek ve yeni bölgeleri tanımak arzusunda. Memleketimizi ilk ziyaretimde, Ba sefer karım ve oğlumla gelmekteyim. Ürgüplü ailesi, Rus misafirperverliğini ve samimiyetini tamamlamamışlardır. Sovyet halkının mutluluk içinde yaşamasını dilerim.

rol keşfedilmiştir. 1960 Mayısında Anklevar bölgesinde petrol fıskırması, Başbakan Nehru, fıskıran petrolü görünce, «refah kaynağı» diye haykırmıştır. Assam bölgesindeki petrol aramaları, iyi sonuç vermiştir. Böylece Hindistan, Cambay ve Anklevar'da ortalama yılda 2,3 milyon ton petrol üretebilecek duruma gelmiştir.

Mısır'daki petrol aramaları Kıta Denizi bölgesinde önemli petrol kaynaklarının bulunmasına yol açmıştır. Sovyetler Birliği iki tasfiyehane ve bir yağ fabrikası kurmuş. İçin Mısır'a yardımcı olmuştur.

Suriye'de önemli petrol araştırmaları yapılmış ve Karatçok ile Humelan bölgesinde önemli petrol kaynakları bulunmuştur.

Afganistan'da 1958'de başlayan aramalarda 50 stürüktürde petrole rastlanmıştır. Yılda 2 milyar metreküp petrol gazı üretimi için gerekli teçhizatı Sovyetler Birliği sağlamaktadır. Pakistan'da, Sovyet teknisyenleri yerli uzmanlarla birlikte çok geniş çapta petrol aramalarına başlamışlardır.

Atatürk devrinde yapayalnız olan Sovyetler Birliği ile geniş ekonomik işbirliği yapmakta en ufak mahzur görmeyen Türkiye, artık Amerikan iktidatı demagojiye paydos demeli, hiç değilse tek bir kaynağa bağlı olmaktan kurtulmak için, Sovyetler Birliği ile ekonomik ilişkilerini geliştirmelidir. Ne yazık ki yüksek kademe uzmanlarımızın ve yöneticilerimizin çoğu kapitalist doğumlarla şartlandırılmıştır. Milli çıkarlarımızı gözlemeleri, zaman alacaktır. Ancak uyak ve zeki politikacılar, cesaretleri ölçüsünde kapitalist demagojisini yıkabilirler. Ürgüplü'nün eko-

nomik ve ticari meselelere ağırlık veren gezisi, bu yolda ihtiyatlı bir adım olacaktır. Ama ancak kışlardan kurtulduğumuz ve öteki az gelişmiş ülkelerin, dünya politikasındaki son değişikliklerden sağladıkları büyük faydaları görebildiğimiz ölçüde, Sovyetlerle olan ekonomik ve ticari ilişkiler hızla gelişecek ve Türkiyemiz en kısa sürede ekonomik ve politik bağımsızlığımıza kavuşacaktır. Kesinlikle bilmek gerekir ki çağımızda kapitalist ülkelerin yardımları, Sovyet yardımlarından çok daha tehlikelidir..

Hükümette oyunlar

Oyle görünür ki seçimlere kadar bir «Hükümet bürhanı» olmayacaktır. Ama koalisyonun gözler önüne serdiği manzara, bir hükümet manzaresi değildir. İktidarda muhalefet yapan MP, istediği kişiyi seçme hakkı CKMP'ye ait olduğu halde, CKMP'li Savunma Bakanının şahsına iktidar etmektedir. Bölükbaşı, Sovyetlerle yapılan kültürel anlaşmasını sabote eden Bakanlarını, Başbakanın Moskova ziyareti arifesinde alışılmadık Başbakan Yardımcısı Demirel, Başbakanın ziyaretini AP yayın organlarında «turistik gezi» diye torpiledmektedir. Cumhurbaşkanı ziyalı kötülerdir.

Koalisyonun AP ve YTP kanatları, CKMP'den istifa eden iki bakan görevlerinde tutmak ve Türkiye'yi CKMP'yi koalisyonundan uzaklaştırmak için tertiplere girişmişlerdir. Ancak MP'nin mukavemetiyle tertip önlenmiş ve koalisyon protokolündeki esaslara uyulabilmiştir. AP organı Adalet gazete-

Hasan Dincer Zaptarı!

sinde Esin Talu, bu konuda şu ilgi çekici bilgiyi vermektedir: «Albay Türkeş Genel Başkan seçilip eski partilerinden istifa edince, Hasan Dincer ve Seyfi Öztürk Başbakana istifalarını sunmuşlar ve koalisyonunda kontenjanı olan CKMP ile artık ilgileri kalmadığı için ayrılmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Ne var ki bosta Cumhurbaşkanı olmak üzere, Başbakanı ordunun yüksek kademeleri, AP ve YTP bu iki şahsın kabine de kalmaları için özel ricada bulunmuşlar, ayrılmalarının bir takım komplikasyonlar doğuracağını söyledikleri ve bu ricacıların en başında en ısrarlı şekilde yer alan Başbakan Ürgüplü olmuştur. Bu iki Bakan, özellikle Milli Savunma Bakanlığı gibi nazik bir Bakanlık hiç bir alternatifte yer almadan işgal eden Dincer'e herhalde bir takım ikna edici sebepler ileriye sürülmüş olsa gerektiler.»

Ne var ki işin içyüzü bilinmediği ve kimse de bunu açıklamadığı için Dincer ve Öztürk, kamu ortamında, koltuklarına sınıksız yapışmış kimseler olarak gözükmişlerdir. Esin Talu, Dincer ve Öztürk'ün güç durumda bırakışlarının hikâyesini şöyle anlatmaktadır: «Moskova seyahatinden önce herhangi bir náhoş iş çıkartacak olavın patlak vermemesine özel bir itina gösteren Başbakan Ürgüplü'ye (Bu şahıslar benim ısrarımla istifa etmediler) dedirebilecek için, bir parti liderinin kendisine, telefonu açıp pek ağır sözler sarfetmesi icap etmiştir. Ancak böylelikle ağır bir ikazdan sonra harekete geçen savın Başbakan, bu tepkiler belli olmasaydı besbelli ki 18 yıldır siyasi ahlak bakımından tekelimimeceğimiz iki şahsın siyasi faaliyetleriyle kendi ısrarı yüzünden suçlanmalarına ses etmiyecekti. Ve bu yalnız siyasi değil, ilkel de manevi ayıbı işlemesi kimsenin tuhafına gitmiyecekti.»

Şimdi duruma bakınız. Başbakan Ürgüplü'nün terini silen bir resmî. Sanki kendisini terletenler bu iki Bakanlar ve bunları içana davet edene kadar çekemediği kalmamıştır. Liderleri toplantıya çağırarak CKMP lideri Türkeş, bu iki şahsı, (büyükler toplantısına şikâyet etmiştir) ve sanki büyükler bu koltuğuna sınıksız yapışmış iki adamı ikna edene kadar akla kararı seçmişlerdir. İnsanlar, bu kadar güzel harcanır mı?

Ve hatırları bütün bu ısrarcıların sözlerini dinlemekten ibaret olan bu iki şahsı böylesine yerliken, Cumhurbaşkanından Başbakanına bir kişi de çıkıp mertçe:

— Benim ısrarım yüzünden çekilmediler, diyememiş, muğlak bir ifadeyle işi geçiştirmeye çalışan Ürgüplü'nün bu metni kaleme alabilmesi için de parti liderlerinin birinden esash bir zaparta yememiş icap etmiştir!»

Kıbrıs polemği

Kıbrıs meselesinin ciddi bir sahaya girdiği bir sırada, en hafif şekilde bir politikacının dahil muhalefeti desteğini araması gerekirken, Demirel, İnönü'nün des-

GERİDE KALAN KAZANIR MI?

İhan Selçuk

İsmet Paşa «Ortanın solundayız» dedi ve kıyamet koptu. Hem de bu kıyamet yalnız CHP'nin dışında değil, içinde de koptu.

Çok değil, birkaç yıl sonra bu olay ya unutulacak, ya da hatırlanacağı zaman alay konusu olacaktır. Nitekim Kurucu Meclis zamanındaki Anayasa çalışmaları ve bu çalışmaların basındaki yankıları unutulmuştur. Oysa şimdi vatandaşlara pek mâsum gelen «sosyal devlet» kavramı çevresinde bile o zaman büyük gü-rültüler kâhms ve bugün pek komik sayacağımız tartışmalar sürüp gitmiştir. «Sosyal devlet» i komünistlikle bir tutanlar vardı. Bunların yanı sıra ilerri görüşlü pek çok yazar «Ne demek efendim, devlet zaten sosyal bir kurumdur, şu halde sosyal devlet lâzumsuz bir deyiştir» diye kalem oynatmışlardır.

Bütün bunlara şaşılmaz. «Sosyal devlet» kavramı Türkiye için bir yeniliktir. Ferdin yalnız hukuk güvenliğini sağlamayı üstüne alan jandarma devlet düşüncesinden, ferd iktisadi güvenliğini sorumunu da taşıyan sosyal devlet fikrine geçiş Yirminci Yüzyıl devletinden haberi olmayan dar kafalılara ters gelmiştir.

Sosyal kelimesi kısa zamanda kurtuldu. Sosyalizm kelimesinin kurtulması ise daha yenidir. Sol kelimesi üstündeki aforoz kalkmaktadır. Hatırlarım bundan on altı on yedi yıl önce çıkan «Yaprak» dergisinde bir gün Orhan Veli «Biz Sokucuyuz» dediği zaman bazı kişiler şaşkınlığa düşmüşlerdi. Böylesine kötü bir sıfatı bir kimse kendiliğinden nasıl olur da benimserdi?

Sol kelimesi üstündeki bu gölge daha tamamen kalkmış değildir. Türkiye gibi bir ülkede prensip şudur:

Solculuk yapsan bile, sol olan bile, kelimesini ağzına almı-yacaksın.

Oysa Atatürk tepeden turnağa katıksız bir solcu idi. Hatta 1920'lerin Türkiye için Atatürk devrimlerini iktisadi açıdan değilse bile siyasi açıdan aşırı sol sayabiliriz. Şüphesiz sol, her toplum içinde zafî bir anlam taşır. Sol dedik mi arkadaş «Ama neye göre sol? sual gelir. Bunun için İsmet Paşama biz «Ortanın solundayız» sözünün anlamı, soyut olarak belirli değildir. Nasrettin Hoca'ya «Dünyanın ortası neresidir?» diye sordukları zaman «Eşeginizin sol arka ayağının bastığı yerdir» diye cevap vermiştir. Bunun gibi ortanın solunu tesbit etmek için ortayı tesbit etmekte fayda vardır.

Bugünkü Anayasamızı siyasi partilerin yaşayışında birim olarak ele alarak ortaya şu çıkar: Çeşitli hükümlerle Anayasa, bugünkü toplumumuz için ortanın solunda görünmüştür. Nitekim Anayasanın daha da bazı çevreler tarafından hazmedilmemiş olması bunu işaretliyor. Sosyal devlet düşüncesini destekleyen nice Anayasa maddesi vardır ki bir Adalet Partisi için aşırı solun işaretini sayılmaktadır.

Bütün bu düşüncelerin sonunda rahat rahat tekrarlayabiliriz: 1961 Anayasası ortanın solundadır.

Şimdi bu durumda bir siyasi partinin ortanın solunda olabilmesi, Anayasanın da daha soluna geçmesi demektir. Biz Halk Partisinde böyle bir nitelik göremiyoruz. Meselâ Halk Partisinin adı aşırı solcuya çıkarılmış değerlerinden Bülent Ecevit'in Bakanlık sırasında yaptıkları, Anayasamıza ruhuna uygun grev, toplu sözleşme, sendikalar hükümlerini hazırlamak ve kanunlaştırmak için gayret göstermesidir.

Anayasanın sözünü etmediği lokati hakkının işverene tanınmasını da düşünürsek Anayasamın ölçülerini parlamento-yu dol-duran milletvekillerinin ölçülerini açığa çıkarmış olur.

Ama şüphesiz sol olmanın sol olduğunu söylemekte fayda vardır. Ve kelimeler siyaset hayatımızda yerli yerinde kullanılmalıdır.

Kısa bir süre sonra sol kelimesinin geniş çevreler tarafından sağ kelimesi gibi tabii karşılandığını göreceğiz.

Şimdilik işin tuhaf ve dikkatli çekici yanı şudur: Bugün kü Türkiye'de Adalet Partisinin asgari hareket noktasının Anayasa olması ve Halk Partisinin de onun solunda yer alması gerekirdi.

Ortanın solundayız denmesinin Halk Partisine seçimlerde oy kaybettireceğini iddia edenler de çıkmaktadır. Bizim demokrasi-nimizin de civesi bu... Atatürk devrimleri Türkiyesinde seçimleri kazanmak için geride kalmama şart olduğunu söylüyor politikacılar.

Yazık ki bizim demokrasi için politikacılarımızın biçtikleri değer böylesine saçmadır. Geride kalanın kazandığı bir yarışa çıkmak memleketi ne kazandıracaktır?

tekeleyici ve uyarıcı konuşmasını beklemedik bir şekilde cevaplandırarak, çok acemi politikacı olduğunu bir defa daha ortaya koydu. Demirel, «Açtırmamızlar ağzımız» diyordu. Böylece bir Kıbrıs polemği başladı. İnönü, muhalefetin ikazını öfkeyle karşılama acemi politikacısı merhametsizce harcandı. Demirel'in ikirci cevabı daha savunma edalı oldu. Demirel, «Niçin müdahale hakkımızı kullanmadılar, Adanın fiili Yunan işgali altına girmesine neden seyirci kaldılar» diyordu. İnönü, Başbakanın Sovyetler Birliği seyahatî dolayısıyla, «Kıbrısın Yunan askerî işgali altına ne zaman ve nasıl girdiğini herkes bilir» diyerek tartışmayı, Başbakanın dönüşünde tekrar başlamak üzere kesti.

Aşırı Amerikan taraftarı politikacının, Amerikan marifetleri-

ni hatırlamamasını mazur görmemek lazımdır: Kıbrıs Grivas'ı ve Yunan askerlerini görderten Amerikadır. Müdahale hakkımızı kullanmayı da Amerika önlemiştir. Amerika, «bu hakkı kullanmazsanız, Sovyetler işe karışır ve ben gizli koruyum» demiştir. Bundan sonradır ki İnönü, Sovyetler'e yakınlaşmış ve onların sadece tarafsızlığını değil, desteğini de sağlamıştır. Sovyetler Birliği, bağımsız ve federatif bir Kıbrıs ihtimalini kabul ederek, Türk tezine çok yaklaşmıştır. Amerika ondan sonradır ki Türkleri tanımın etmeyen bir çözüm yolunun güçlüğünü anlamış ve Yunanistan üzerüne baskı yapmaya başlamıştır. Böylece limitsiz gözükten bir durum, diplomatik

MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATINI UYARIYORUZ!

Siyasal Bilgiler Fakültesi gençleri, Türk yöneticilerinin ne düşündüklerini keşfetmek için yapılan sözde bilimsel bir istihbarat anketini cevaplandırmayı haklı olarak reddettiler. Pakistan, bütün Amerikan anketlerine son verdi. Rotary Kulübünü dahi kapattı. Bu küllüpte faaliyetini devam ettiren üyeler, «gizli bir yabancı teşkilata dahil olmak» suçuyla askeri mahkemeye yargılanacaklardır. Mısır'ın, teknisyen ve uzman adlarıyla gelen yabancılar, casus olduklarını hakim önünde açıkladılar. Bir Amerikan parlamento üyesi, C.I.A.'nın casus profesörler kullanmasını şiddetle tenkit etti. Artık dünyaca bilinen bir gerçektir ki, Amerikanın önem verdiği ülkelere gönderilen uzmanlarını ve ilim adamlarının çoğu C.I.A. ajanlarıdır. Yürütülen sözde bilimsel anketler, sadece ve sadece C.I.A.'ya politika tesbiti için malzeme toplamaya yönelmiştir. Bunun en son bir örneği, sun'ı gübre kullanma için yapılan yol gösterici çalışmaların etkilerini ölçmek maksadıyla Amerikalıların girişmek istedikleri bir anketdir. Gübre anketinde «Türkiye'nin meseleleri nelerdir? Türkiyenin meselelerini hangi parti çözebilir? Sizce din hangi meselelere cevap verebilir?» gibi köylülere yöneltilmiş çok teknik sorular vardı. Anketin yürütülmesine katılacak, tarım ve köy bakanlıkları, büyük bir iyi niyetle, bu sorulardan yarısuandan fazlasının lüzumsuz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Fakat bu, anketi yürütmekle görevli Mr. Angells'i durdurmuş, sun'ı gübre istihbaratı uzmanı, Devlet Planlama Teşkilatına anket için işbirliğini isteyebilmiştir. Halbuki daha önce 1962'de yapılmış çok geniş bir köy anketi vardı. Amerikan anketçileri bu geniş araştırmamın gerçek sonuçlarını DPT'ye ulaştırmaya yanaşmamışlar, çok sudan bir anket sonucunu DPT'ye vermekle yetinmişlerdir.

Tamamen istihbarat amacı güden ve General Porter'in Türkiye'ye gelip Başbakan aramasına yol açan daha bir sürü sözde bilimsel anket Türkiye'de yapılmış, işin daha hazin tarafı, devlet daire ve kurumları paralar harcıyarak bu çalışmalara yardımcı olmuştur.

Şimdi Amerikalılar, Almanların geçen yüzyılda Arkeoloji Enstitüsü adıyla kurdukları casusluk merkezlerini hatırlatan, daimî bir Sosyal Araştırma Merkezini İstanbul'da kurmuşlardır. Fuat Köprülü'nün Ankara'daki köşküne yerleşen Sosyal Araştırma Merkezi, bazı Türk aydınları ile ilgi kurma yolları aramakta ve Türkiye hakkında politik bilgiler toplamaya çalışmaktadır.

Bir de pek el üstünde tuttuğumuz «Barış Gönüllüleri» meselesi vardır. Bu sözde melekeler, Türkiye'de madenler konusunda ders vermeye bile kalkışmışlardır. Time dergisi, halk arasına yayılmış bu barış melekelerinin, Dominik'te Amerikan vekillerine halkı jurnal eden raporlar verdiklerini, merdî kipi şifvileyle yazmaktadır.

Lütfen artık gözümüzü açalım!

POLİTİKA ve ÖTESİ

NEYİN YOLCULARI BUNLAR?..

Hükümetin ücretli danışman Prof. Tinbergen bir demecinde, Türkiye'nin bilgi ve uzman gücüne değinir, bunu yurt dışına kaçırdığımızı söylüyor, derleyip toparlayarak bunlardan yararlanmamızı öğütüyor. O bile bizim admıza hayıflanıyor. Politikacıların muncıkladığı plânlarla değil de, yurt dışına kaçırdığımız uzmanların yapacağı ve bütün kaynaklarımızı harekete getirecek «iki beş yıllık plân» la, Türkiye'yi Doğu Avrupa ülkeleri hizasına getirmek isten bile değildir.

AKIL DA SATIYORUZ

Tinbergen'den akıl alırken, dışarıya uzman göndererek akıl satıyoruz.

Demek yürekte istemiyorlar gelişmemizi.

Tinbergen'e göre eldekilerle kalkınma mümkün. Politikacıya göre daha zaman ister. Dış yardım... Yabancı sermayeye dayanan kalkınma... Kurma ekonomisi... İlkesi saptanmamış, yahut halkın çıkarına saptanmamış plânlar Bunların hepsi oyalamadır. İsmet Paşa «mugalata devri kapanmıştır.» derken bunu mu demek ister. Eldeki Köylü Topraklandırma Kanunu ile dahil toprak dağıtımına mümkün. Bu ayın başında çıkan dış ticaret rejimi kararnamesinin üçüncü maddesi ile dahil ticaret vergilerini önleyebilirsiniz. (Türk menfaatlerini ihlal edecek mahiyette kayıtlar koyan veya anlaşmalarla kararlaştırılmış taahhütlerini yerine getirmeyen memleketler.) Bu petrol kanunu ile dahil yabancı şirketlerin sömürücülüğünü önlersiniz, is, petrol dairesini ulusal çıkarlarımızı savunacaklarına eline teslim ediniz.

İstemiyorlar, isteseler, hepini yaparlar.

NAYLON YURTSEVERLER

Enflasyondan korkuyorlarmış. Korkmaları haklıymış. Menderes de korkuyordu. Onlar enflasyona giderken, elinde döviz rezervi, altın stoku, Türkiye'nin kullanılmamış kredisi vardı. Yine dayanamadılar. Enflasyondan korkmuyoruz, diyen İktisat Fakültesinin birinci sınıfında imtihana sokmazlar. Biz devletin yönetimini teslim ediyoruz, hem bir devrinden sonra...

Halkçılığa ve devletçiliğe çağırduğumuz zaman, karşımıza...efsuslu (kırat) ı çıkarıyorlar. Bunlardan çok daha güçlü birimleri yere vurdu kırat.

Yabancı sermaye dilenciliği ile geçtinmiye

alışmış olanlar, kıratlı oy oy sadakası ile durumlarını pekleştirmeye çalışırken:

«— Biz hak yolunun yolcularıyız» diyorlar. Hak sözcüğünün bir de Tanrı anlamına geldiğini domuzuna biliyorlar.

Bunlar hangi haktan ve hangi Tanrıdan yanadırlar? Türk Petrolünü yabancılarla paylaşırken mi hak yolunun yolcusudurlar? Madencilikimizi ipoteklerken mi hak yolunun yolcusudurlar? Dağıtılacak bir karış toprak yok derken mi hak yolunun yolcusudurlar? İkili Amerikan anlaşmaları ortada dururken mi hak yolunun yolcusudurlar? İkili anlaşmalar bir Amerikan saldırısını mümkün kılarken mi hak yolunun yolcusudurlar?

Naylon yurtseverler siz!..

EKMEK KUÇULUYOR

1965'te, 1919'larda olduğu gibi sömürge olmaktan kurtulma savaşına veriyoruz. Bunu bilelim! Bunu biriken de Türkiye'nin dünyadaki yerini iyi tesbit edelim. Amerikan dostluğunu revizyona tâbi tutma ve Türk - Sovyet ilişkilerini geliştirilmede geç kaldığımızı belirtelim. Atı alan çoktan Uşukdar'ı aştı. Ne Amerikan dostluğunun revizyonu, ne Sovyet ilişkilerinin geliştirilmesi bizi kurtaramaz. Önce hangi dünyadayız ve dünyadaki yerimiz neresidir onu bilelim. Tütünün ve pamuğun Batıya satılması tüccarın Sovyetlere satması hatırına kurulan dostluğun halka ne faydası olur? Tüccar dolar yerine ruble alır ama, halkın cebine bir şey girmez. Sofrasındaki ekmeğe bir parça daha eklenmez. Kimi kandırıyorsunuz?

Nasır «Memleketimiz satılık değil.» diye bağıyor. Romanya, artık bağımsız hareket edeceğim diye kanunlarında değişiklik yapıyor. E-yüp Han Amerikalılara, «— Efendi değil, dost istiyoruz.» diyor. İşte size üç ayrı bölgeden, iki ayrı ses.

Bizimkiler;

«— Dış yardımsız geçinemeyiz...» diyorlar.

İnsan gücünü yadellere salan, bilgisini yabancıya kiralarken utandıran, ulusal kaynaklarının üstüne ipotek koymasın için çırpınan politikacı Türkiye'nin yerini ne bilir?

Çakırcak adam soyardı, ama barındığı yer satmazdı. Bunlar ovaya indiler; hem soyuyorlar hem satıyorlar.

Mehmed Kemal

Arash'ın başkanlığında yaptıkları üç gün süren toplantıdan sonra bir bildiri yayınladılar. «Türkiyemizin idaresini şirket ve çiftlik idaresiyle karıştırıp, yeraltı ve yerüstü servetlerimizin toplumu aleyhine kullanılmasına imkân hazırlayanlar vardır. Millet, bu çıkarıcılar karşı iktisadi kurtuluş savaşını yapmaktadır» diyor Gençlik Kolları II Başkanları, özellikle CHP içinde bu zihniyeti taşıyanlar içinde durmaktadır: «Karşımızdakilerimiz haktan yana değil, halka karşı davranışları ile zaman zaman aynı paralele düşen bünyedeki birkaç kişinin Cumhuriyet Halk Partisini temsil etme durumuna son vermekte de Cumhuriyet Halk Partili gençler olarak kararlıyız.»

TIP'i seçime sokmama çabaları

Yüksek Seçim Kurulunun red cevabına rağmen, Adalet Partisi, TIP'i seçime sokmama çabasından vazgeçmiş değildir. Bazı AP yetkilileri hâlâ «göreceksiniz, TIP seçimlere giremeyecektir» demektedirler. Elbette ki buna güçleri yetmeyecektir. Yalnız bu akhevvel ve zevati, gittikçe güçlenen bir aktarı temsil eden bir partiye seçim yolunu kapamanın tehlikelerini görmemekte ısrarı ibret vericidir.

AP yöneticileri sadece Yüksek Seçim Kuruluna başvurmakla kalmamışlar, TIP hakkında S. Demirel ve Orhan Şişirsen imzalı bir raporu Emniyet Genel Müdürlüğüne sunmuşlardır. Başbakan Yardımcısı ve AP Genel Başkanı, parti teşkilâtından aldığı bilgi ve davanarak, Emniyet Genel Müdürlüğüne TIP'in teşkilâtı olmadığını bildirmektedir!

Demirel raporu, TIP'in teşkilâtına durumu hakkında Emniyete uzun bilgi verdikten sonra şu sonuca varmaktadır: «Yukarıda arz etmiş olduğumuz malumat göstermektedir ki TIP teşkilâtı hakkındaki resmi kayıtlar sıhhatli değildir. Gerçekte TIP teşkilâtının olmadığı veya kurulmuş teşkilâtın resmi olarak mevcut olarak kayıtlarda görülmektedir.»

TIP teşkilâtı olmadığı veya kurulmuş teşkilâtın yerlerdeki AP II Teşkilâtı durumu valörlere ve il seçim kurullarına, AP ilçe teşkilâtları ise kavramaklıklara ve ilçe seçim kurullarına resmen yazılarak bildirilmiştir.

Bu vaziyet karşısında TIP, Bursa, Gaziantep, İstanbul, Kocaeli, İzmir, Kırklareli olmak üzere 6 vilayette il ve ilçe teşkilâtı olarak teşkilâtını tamamlamıştır. Yani TIP 306 savit kanununun 10. maddesinin kapsamına giren bir parti değildir.

Durumu yüksek bilginize saygıyla arz ederiz.

31 yıllık uyku!

Fransızların işlettikleri bir Fethiye Maden Şirketi vardır. Krom madeni, Fransız şirketine kira ile verilmiş bulunmaktadır. Etibank kurulunca devlete ait bütün haklar bu devlet teşekkülüne devredilmiştir. Fakat Etibank, Fethiye Maden Şirketi unuttu. Etibank, şirketin varlığını 15 yıl kadar sonra, ancak 1948 yılında fark etmiş ve ondan kira istemiştir. Fransız Şirketi zaman aşımı iddiasında bulunmuş, uzun tartışmalar sonunda 5 yıllık kira ücretinde anlaşmaya varılmıştır. Fakat Fransız şirketi bu parayı da ödememiş, iş uzatıp gitmiş ve nihayet mahkemeve düşmüştür. Fethiye Maden Şirketi, «Bilançolarım ortada. 31 yılda sadece bir defa 3 bin lira kâr ettim» demektedir.

Enerji Bakanının partizanlığı

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut, AP teşkilâtından gelen baskılar üzerine, Etibank'a bağlı Sark Kromları, Murgul, Üçköprü ve Keçiborlu Müessesesini, Müdürlerini isten uzaklaştırma karar vermiştir. Fakat Etibank'ı atıyarak, bakanlık

müfettişlerine yaptırdığı tahkikat, müessesesinin Müdürlerinin değiştirilmelerini gerektirecek bir kusurları olmadığını ortaya koymuştur. Fakat Mademki AP teşkilâtı memnun değildir, Müdürler değiştirilmelidir! Bu partizan zihniyetle Bakan, Müdürlerini uzaklaştırması için Etibank Genel Müdürlüğüne emir vermiştir. Etibank Genel Müdürü Tahsin Yalabık, hiç bir kusuru olmayan Müdürleri değiştiremeyeceğini bildirmiştir. Şimdi Bakan, Etibank Genel Müdürlüğün istifasını istemektedir.

NATO'dan para alanlar

Mobil'in sözcülüğünü yapan Durum dergisi kurucusu Mithat Perin'in NATO yayınları adı altında özel sektör edebiyatı yaparak NATO'dan bol para aldığını yazmıştı. Mobil'ci Durum dergisi buna, «Yönün iftira kampanyası bize de buluşturıldı. Lütfen ispat eder misiniz» başlıkları altında öfkeli bir cevap verdi. Yalnız Mobil'ci Durum, kendini savunurken «merd-i kıpti» hesabı, NATO'dan çok para değil, az para aldığını açıkladı. İşbirlikçi Mithat Perin, NATO — özel sektör gibi piyasada sürülmüş olmayan yayınlarını ucuz fiyatla NATO'ya satıyormuş. NATO, Mithat Perin'den 35 bin adet dergi almış, buna karşılık 9.300 lira ödemiş. Peki ya CEMTO, ya Mobil, onlar acaba Durum — NATO yayınlarından ne miktar ve ne fiyata almaktadırlar? Ve bu dergileri ne yapmaktalar?... Durum'un itirazlarına devamı bekliyoruz... Daha sonra bizim de söyleyeceklerimiz olacaktır.

Bir Mobil'ci dergi daha!

«Yedi Günde Bir» adlı, milliyetçi olduğunu söyleyen bir sanat ve kültür dergisi yayın hayatına başladı. Orhan Seyfi ve Ahmet Haşim'den şiirler yayımlayan dergi, «Mobil'e yapılmak istenen suikast», «Mobil'in idarecileri ve Serafettin Erantı» yazılarıyla başlıyor. Pirelli, İpana reklamlarından geçtikten sonra, büyük bir Mobil ilanı ile son buluyor. Mobil beslemesinin Mobil savunmasının, kasıklarınızı tutarak okuyunuz: Solcular, «Amerikan şirketi olmasından dolayı Mobil'den de intikam almak istiyorlardı. Şimdi mesele üçlü bir mücadeleye girmişti. Bu tarafta solcular, öbür tarafta sağcılar, bir üçüncü taraf da Mobil şirketi. Mobil, bu arada gösterdiği hür millet fertlerine yakışan cesaretle, kendini müdafaa ediyor, sömürücü olmadığını, bu memleketle hizmet ettiğini ispat ediyor bu münasebetle delilleri ve vakıaları, rakkamları karıştırıyor ve hem de komünistlere darbenin en ağırını vuruyordu. Doğrusu itiraf etmek lazımdır ki hükümetin ve milliyetçi Türk basınının solculara karşı yapamadığı Mobil yapıyordu ve hem de hükümete bilmediklerini öğretiyor, malumat veriyordu. Alın teriyle kazanmış ve hiç kimsese hesap verme durumunda olmayan Mobil, büyük gazetelerde Türkiye'ye ne şekilde hizmet ettiğini izah eden nesriyatlar yapıyor ve bu hususta ilmi görüşlerde bulunup vakıalar ve hakikat olan rakkamları komuşturuyordu. Mobil şirketi demek istiyordu ki, kapitalist sömürücü değildir, hizmet edici ve hakkı olanı da kazandırır. Mobil, Türkiye'de hiç petrol yokken ve Türkiye toprağı corak bir arazi iken, her 873 milyon lira harcama suretiyle Türkiye'de petrol meselesini bugünkü seviyesine getirdim, demek suretiyle de sola şiddetle samur vuruyor ve hükümete de ill menfaatiniz nevi icap ettiriyorsa, bunu memleketimizin yüksek menfaati bakımından yapıyoruz demek suretiyle efendilik ve fedakarlık yapıyor... Petrol meselesine zamansız nüfuz etmev, çabamak yabancı sermayeleri gücendirmek demektir ki aslında bu vaziyet solun memleketin yüksek menfaatlerini sabotes olur.»

Ne dielim. Bu adamlar kendilerinin paralarıyla rezil ediyorlar.

İsmet İnönü ve Süleyman Demirel Usta ile acemil

planda sınırlı hale gelmiştir. Bu politikayı azimli bir şekilde sürdürmek gerektiği. Başbakan ve Dışişleri Bakanının bu yoldaki çabalarına rağmen, Koalisyonun Amerikancı kanadının mukaveveleri, olumlu gelişmeyi durdurmuştur. İnönü, basın toplantısında bu durumu belirtmiş ve Başbakanın Moskova seyahati arifesinde iktidara yol göstermeye çalışmıştır. Ne var ki Amerikancı politikacı bu inceliği anhyamadı ve kendini açmaza soktu.

Mr. Ely'nin yerli sözcüleri

Özel sektör madencilerin, kredi sağlamak üzere, Amerikan desteği ile kurulmuş Odalar Birliğine bağlı bir Maden Yardım Komisyonu vardır. Şimdiye kadar daha çok yerli madencilerin görüşlerini göz önünde tutan Maden Yardım Komisyonu, Mr. Ely'nin madenlerimizi yabancı tekelere peskes çeken tasarısının sınırlı suya düşmesinden sonra, Mr. Ely ağız ile konuşmaya başlamıştır. Ankara Haberler Ajansının bildirdiğine göre, Komisyon yetkilileri su tedbirlerinin alınmasını istemektedirler:

— Yerli ve yabancı sermayeye devlet esit şartlarla çalışmak imkânı sağlanmalıdır.

— Madencilikle uğrasanlar, petrolde olduğu gibi (işlem) payından yararlanabilmelidir.

Petrolün işletme pavi kaldırılması çabaları şimdi madencilik sektörüne nazir istemektedirler. Ve yerli madencilerin ç

kararını ön planda tutması gereken bir komisyon, «yabancı sermayeye eşit hak» sloganı ile ortaya çıkmaktadır!

Mr. Ely tasarısını inceleyen teknik bir komisyon, tasarayı fiilen reddetmiştir. Ama yabancı tekelinin ve onların sözcülüğünü yapan A.I.D.'nin ve Konsorsiyum üyelerinin madenlerimizde olan

işleri azalmamıştır. Şimdi yerli madencileri de saflarına alarak kaleyi içten fethetmeye çalışmaktadırlar.

CHP Gençlik Kolları B'dirisi

CHP Gençlik Kolları II Başkanları, Genel Başkan Doğan

SOSYAL ADALET DERGİSİ VE YÖN

YÖN, bir yıldır ısrarla bir görüşü savunmaktadır: «Bugünkü mücadele satılmışlarla satılmamışlar arasındadır. Emperyalizmle olan bağımlı ilişkiler düzeltilmedikçe, hiç bir meselemize çözüm yolu bulunmaz. Bu sebeple sosyalizm varınan meseledir, bugünün meselesi emperyalizmle mücadeledir. Emperyalizmle mücadele de, bütün milliyetçilerin mümkün olan en geniş cepheye toplanmasını gerektirir. Toplumcular en azından, yabancı petrol şirketlerinin karşısına dikilen, Mr. Ely'nin maden kanunu tasarımasına hayır diyen ve dış politikadaki bağımlı durumu değiştirmek için olumlu adımlar atan siyasî teşekküller ile yabancı devletlerin ağızla konuşan teşekküller arasında ciddi bir ayırım yapmak zorundadırlar.»

YÖN'ün görüşü budur. Bazı toplumcu arkadaşlarımız ise farklı görüşlere sahip olabilirler. Nitekim Türkiye İşçi Partisi'nin organı olan Sosyal Adalet dergisi farklı bir düşünüşün sözcülüğünü yapmakta, YÖN'ün tutumunu tenkit etmektedir. Sosyal Adalet'in Ağustos 1965 sayısında bir doçent arkadaşımız şunları yazmaktadır:

«...CHP ile Türkiye İşçi Partisi'nin aynı cephe içinde görme ve gösterme çabaları, AP ve yabancı sermaye çevrelerinin bir seçim taktiği ile bazı romantik toplumcuların bir yakıştırmasından ibarettir. Asıl ortak cephe AP ile CHP arasında dün olduğu gibi bugün de kurulu olan cephe değildir. Seçimler öncesinde vazar, düşünür, partili, partisiz bütün toplumcularımızın, toplumcu parti'nin selâmeti ve seçimlerdeki başarısı için AP ile CHP'yi birlikte ele almalarının hayati önemi buradadır... Türkiye İşçi Partisi bugün AP'nin kaba kuvvetine ve CHP'nin ince hesaplarına karşı koyacak güçtedir. Problem, seçimler öncesinde bütün toplumcuların kendi güçlerinin bilincine ererek, sermayeye karşı verecekleri çetin savaşa sermayenin iki temsilcisi CHP ve AP'yi birlikte ele almasını bilmeleridir. Aksi halde yalnız AP'ye karşı çıkmak ve yabancı sermayenin terfiplerine karşı susularıyla tanınan muhalefet toplumcusu CHP'ye tâviz tanımak, toplumcu akımı hiç te lûvık olmadığı halde, CHP'nin liderliğine terketmek olur.»

Sosyal Adalet'in aynı sayısında başka bir doçent arkadaşımız da, benzer bir görüşü savunmaktadır: «Türkiye İşçi Partisi ile CHP arasında bilhassa böyle bir seçim öncesinde görüşmemiş, ortak noktaları tesbit edilmemiş herhangi bir cephe birliği söz konusu değildir. Asıl ve devamlı cephe birliği CHP ile AP arasındadır. Dört yıllık süredeki tutumları ve son defa Toprak Kanunu ve Petrol Kanunu gibi konular bu işbirliğinin açık delilleridir. Partilerin gerçek kişiliğini ve tutumlarını sınıfsal karakterleri teşkil eder. AP ve CHP hakkın sermayecî sınıfların partileridir... Seçim oyunlarına kaahio sadece AP'yi hedef almak ve CHP'yi tamamen bir yana bırakmak, Türkiye İşçi Partisi'nin oylarının CHP'ye kaymasını

sebepler olur. Bunun için partiler arasında esas celişkiyi unutmamak ve AP ile CHP'yi halka birlikte tanımak gerektir.»

Sosyal Adalet'in Temmuz 1965 sayısında da, imzasız olması dolayısıyla dergiye maletmemiz gereken bir yazıda ise, Sadun Tanrı meselesi dolayısıyla su görüş ileri sürülmektedir: «Toplumcu CHP'ni yıllardır hizmetinden yararlandığı bir yazının bir çırpıda atmasını hayırlı yani, 1965 Türkiye'sinde CHP'nin toplumculuğunun sınırları ortaya koymuş olmasındır. CHP'den değil kendi solundaki partilere (kanat gemesini), daha kendi yazarlarını korumasını bile beklemenin bir haval olduğunu bir daha göstermiş olmalıdır. Çok şükür CHP (koruyucu kanadını) kimsenin üstüne germedi ve daha şimdiden medeniyetsizlerin safındaki gerek yerini kesinlikle aldı.»

Demek ki Sosyal Adalet, AP ve CHP'yi aynı sepete koyma tezini savunmaktadır. Bu görüş, kanaatinizce hatalıdır ve toplumcuların devinil ile, «sekte» bir tutumu yansıtmaktadır. Fakat üzerinde durmak istediğimiz mesele bu değildir. Bir toplumcu derginin belli bir meseledeki tutumu, doğru ya da yanlış olabilir. Sosyal Adalet dergisi YÖN'ün tutumunu yanlış bulabilir, ya da YÖN, Sosyal Adalet'i hatalı görebilir. Bu, tartışılır. Toplumcuların belirli meselelerdeki farklı görüşlerinin en geniş şekilde tartışılması konusunda yazılmasında sadece fayda getireceği inancındayız. Yeter ki bu tartışma, iyi niyetle ve soğukkanlılıkla yapılsın. Karşı tarafa söylemediklerini söyleyerek, söylenmiş sözleri cevaplandırmak gibi kısır ve haksız yollara gidilmesin.

Sosyal Adalet dergisinin Ağustos 1965 sayısında, bu yanlış yola sandığımız üzülmeye başladık. Sosyal Adalet, YÖN'ü, «CHP ile sosyalizmi gerçekleştireceğini sanmak» ithamı altında bırakmaktadır. Arkadaşlarımız YÖN'ü dikkatle okurlarsa, bu iddîayı haklı gösterecek bir virgül dahi bulamayacaklardır. CHP, sosyalist bir parti değildir, sosyalist olamayacağı gibi, olmak arzusunun da tasınamaktadır. Durum bu iken, YÖN'ün CHP'yi sosyalist yapmak gibi ham havaller pesinde kosuyacağı aşikârdır. YÖN'de bunu düşündürecek tek satır dahi yer almamıştır. YÖN, milli bağımsızlık davamızda İnönü'nün önderliğindeki bir CHP'nin önemli bir mevki olduğunu inancındadır. CHP daha iktidarda iken, dış politikada attığı adımları ve yabancı petrol şirketlerine karşı takındığı tutumla, komrador diplomasisinin samiyonluğunu yapan öteki siyasî teşekküllerden farklı olduğunu göstermiştir. Mevcut şartlar altında büyük önem taşıyan bu farkı görmezlikten gelen bir politikanın, çok yanlış bir teşhisten hareket ettiği inancındayız.

Bu meseleler, önümüzdeki günlerde uzun uzun tartışılacaktır. Yeter ki birbirimize söylemediklerimizi söylemek ve söylenmiş sözleri cevaplandırmak gibi basımızda sık sık görülen bir çözüme, hiç değılse toplumcular kendilerini kapımasınlar...

GERÇEK SAYGISI

BİR YOLCULUGUN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Fethi Naci

Dörtlü bir iktidar karması ve tarafsız bir başbakan... Dörtlü iktidara rağmen, Adalet Partisi'nin, Millet Partisi'nin o pek aşkâr dremmelerine rağmen, Moskova'ya giden, iktidarın görüşüne aykırı bir dış politikayı yürütebilen tarafsız bir Başbakan...

Tarafsız Başbakan'ın, dörtlü iktidar karmasına rağmen, izlediği dış politika İsmet Paşanın dış politikasıdır; Türkiye gerçeklerine en uygun, milli çıkarlarımıza en yakın dış politikadır. Bu yolculuk, «Yeni bir dünya kurulur, Türkiye'de bu dünya içindeki yerini bulur.» sözünün yavaş yavaş yaşanan bir gerçek durumuna geldiğini göstermektedir. Ve bu yolculuk, ciddi meselelerde, olaylara dörtlü karmadan başka kuvvetlerin yön verdiğini de açıkça göstermektedir. İsmet Paşa'nın «Barış içinde birlikte yaşamaya» ilkesini dış politikasının temel haline getirmesi bu gelişmelerin en büyük sebebidir.

Atatürk'ün «... cihanda sulh» sözünün günümüzde kazandığı yeni öz, «Barış içinde birlikte yaşamak» ır. Ve Türkiye'nin bundan yalnız kazancı vardır. Yarı sömürgelekten kurtuluşumuzun tek çıkar yolu, «Barış içinde birlikte yaşamak» ilkesine dört elle sarılmaktır.

Çünkü ancak bu ilke, ekonomik çıkmazımıza bir çözüm yolu getirebilir. Bugün Türkiye, kapitalist batı dünyasının dımen suyuunda gitmenin, kapitalist ülkelere tarım ürünü sağlayan, bu ülkelerin iş adamları için «tatlı kârlar» pazarı olmanın çıkmazına yaşamaktadır. Ekonomimiz bağımlıdır, maliyemiz bağımlıdır, dış politikamız bağımlıdır. Bu bağımlılık, halkımızın zararına ve kapitalist ülkelerin yararına işlemektedir. İhraç ürünlerimizin değeri düşmekte, geleneksel tarım ürünlerimizle kapitalist pazarlarda çıkan müktesiller azalmakta, buna karşılık sanayileşmemiz için zorunlu olan makine ve tesislerin fiyatları durmadan yükselmektedir. Halk oyunu «yardım» diye duyurulan «borç» ların faizleri yüksek, şartları ağırdır.

Yalnız kapitalist dünya pazarına bağlanmak biz bu çıkmaza sokmuştur. Oysa bugün bir de sosyalist dünya pazarı vardır. Ve az gelişmiş ülkelerin çoğu sosyalist dünya pazarı ile, iç işlerine karışmamak ve karşılıklı saygı ilkelere çerçevesinde, ekonomik ilişkilerini geliştirmekte, bu yoldan milli ekonomilerini kalındırmaya çalışmaktadırlar.

Sovyetler Birliği, Hindistan'ın hazırladığı 40 projeyi tamamlamıştır; bunların en önemlisi Bihâl demir çelik fabrikasıdır. Endonezya'da 25 kadar proje inşa halindedir. Afrika ülkelerinde 250 projenin gerçekleştirilmesi için teknik yardım yapılmıştır. Mısır'da bugün 80 proje Sovyet yardımıyla gerçekleştirilmektedir. Gana'da 40 proje. Yakın ve Orta Doğu'da 140 proje. Afganistan'da 49 proje...

Ve Başbakan Urgüplü'nün Sovyetler Birliği'ne 40 kadar proje götürdüğünü açıklanmıştır. Bunların içinde bir demir çelik fabrikası, pipe line inşaatı, suni gübre fabrikası, alüminyum sanayii vb. vardır.

Büyük Devletlerle dostluğu hemen bu Devletlerin peyki olmak sanan ve «Peyk olduktan sonra barı Amerikan peyki olalım» diyen takım, yabancı dostlarıyla birlikte, Türk - Sovyet yakınlaşmasını engellemeye çalışacaklardır. Ne var ki, bu yakınlaşma, ekonomik bir zorunluktur. Boğulan ekonomimize nefes aldıracak bir harekettir. Biz soyun kapitalist dünya pazarında bize pazarlık gücü kazandıracak bir imkânlar.

Bu imkânı milli çıkarlarımız için kullanmak, Türkiye'yi sömüren yabancı şirketleri bilmem ama, herhalde Türk halkının yararına olacaktır.

Tarım Vergisi

Kaldor gibi ünlü uzmanlar gelip soylediler: Tarımda gelir vergisi bir hayaldir. Tarımın vergi ödemesini istemiyorsanız bu yola gidin. Gittik ve gerçekten büyük toprak ağaları vergi ödemedi. 1963 yılı tarım gelir vergisi 20 milyon liradan ibaret kaldı! Be sefer dendi ki, dönüm başına asgari vergi miktarları tesbit edersek, tarımda gelir vergisini işletebiliriz. Bu sâvede tarımdan 200 milyon lira civarında vergi alabiliriz. Fakat yine olmadı. Maliye Bakanı İhsan Gürsan, «Tarım gelir vergisi tahsilatını 40 - 50 milyon lira olacağı anlaşılmıyor» demektedir. Kaldor sadece büyük ve orta çiftçileri vergilendirmek şartıyla, tarımın 1 milyar lira vergi ödeyebileceğini hesaplamıştı. Devlet Plânlama Teskilâtı 500 milyon lirava razı olmuştur. Fakat 30 - 40 milyon lira seviyesi asılamamaktadır. Öyle görünür ki Kaldor'un verilerine dayanılmayan başka cere vaktir. Kaldor vereset, aynı zamanda toprak fiyatlarını ucuzlatmak ve toprak reformunun finansmanını sağlamak için de zorunludur. Aksi halde vergi adaleti gibi toprak reformu da bir aldatmaca olmaktan öteye geçemeyecektir.

Bir yabancı sermaye oyunu daha!

Kalkınma Plâni, yıllardır taşıttıkları yeni montaj müesseselerine verilmemesiyle işlerle ilerler. Bakanlar da bunu kabul edip imzalıyorlar. Fakat montaj tesisleri yıldıan yıla çoğalıyor. Şimdi Kalkınma Plânının 1965 programında, ver alan su satırları okuyalım: «İthalatın durdurulması bir çok firmaların, montaj sanayii kurmak üzere teşebbüse geçmesine yol açmıştır. Söz konusu firmalara izin verilmiş olması, bu koldaki firma sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Bu durum, esas ülkelerden olan döviz tasarrufu oranının artmasını önleyecek bir durum yaratmıştır... 1964 programında montaj müesseselerinin çoğalmasının bu sanayinin gelişmesine balatalayacağı belirtilerek firma sayısının arttırılması maması öngörülmüştür. Buna rağmen halen karayolu taşıtları imâl ve montajını yapmak üzere müessade almış bulunan firma sayısı çoğalmış bulunmaktadır 1964 programında bu konuda öngörülmüş bulunan tedbir, ilgililerce dikkatle uygulanacak ve yeterli bir reka-betin bulunduğu imalat mevzuatında şimdiki kadar müessade verilmemiş müesseselerden başka yeni montaj müesseseleri kurulmasına izin verilmeyecektir.»

Şimdi İKA ajansının Roma'dan verdiği şu haberi okuyunuz: «Bilindiği gibi, geçen yıl İtalya'nın meşhur Fiat müessesesi Türkiye'de yeni ortaklarla müştereken kuracakları tesislerde Fiat marka kara nakil vasıtalarının montajını yapmak üzere müracaatı bulunmuş ve bu müracaat taminkâr olanıyan mücip sebeplerle reddedilmiştir.»

Öteden beri iki ülke arasındaki iktisadi ilişkilerin geliştirilmesini samimiyetle isteyen İtalyan İktisadi çevreleri bu red keyfiyeti karşısında üzüntülerini izah etmişlerdir.

İtalya'ya yeni gelen haberlere göre, komitenin red kararına vaki itiraz, yeni koalisyon kabinesinin ilgilî bakanlarının yerinde görülmüş ve Fiat teşebbüsünün komite nezdinde yenilemesi temin olmuştur.

Fiat müessesesine yakın çevrelerden alınan bu haber İtalyan İktisadi mahfillerinde memnuluk yaratmıştır.»

Öğretmenler Sendikası

Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu, Genel Başkan Vekilli Tahsin Saraç'ın imzasıyla Türk öğretmenlerine şu çağrıyı yaptı:

«Federasyonumuzun Aydın, An-

talya ve Eskişehir Kurultayları kararlarına uygun olarak Türkiye Öğretmenler Sendikası kurulmuş bulunmaktadır. Arkadaşlarımızın yıllardır beri yoksun buldukları toplumsal ve ekonomik güçlenmeler, öğretmen topluluğumuzun ancak büyük bir ekonomik güç ve toplumsal baskı grubu haline gelmesiyle sağlanabilecektir. Emek, göz nuru ve alın terinin gerçek değerlerini bulabilmesi ve hak ettiği olanakları koparabilmesi b'linel bir ödevdir. Yasalar çerçevesinde korkusuz ve vıygarca savaşa hazırız. Çıkartı, topluluğumuzun çıkarıya catisan aynı iktidaki bir takım uyuşucular böyle bir gücümüzü ölmek için bugünlerde yine boy gösterme çabasından geri kalmıyacaklardır. Türk öğretmeninin yıllardan beri tanınmakta hiç de uzak olmadığı böylesi masalar bugünlerde çeşitli adlar altında yalnız kişisel tutukularını dovurmak ve baş olmak zavalılığıyla bir takım küçük, etkisiz ve renksiz sendikalar kurabileme volunu deneyeceklerdir. Sendikacılık en kısa deyim'le sava, ekonomik güç ve haki sorun isidir. Tüm vasantları boyunca hiçbir temel sorunu olmaması, çıkar ötesi hiçbir düşünce arırdında kosmamış ve büyük kitlelerin mutluluğuna inananması böylesi kişilerin öğretmen sendikacılığını yozlaştır-

mak için, Türkiye Öğretmenler Sendikası dışında üye sayısı az, küçük ve ancak özel çıkar kilitlerini kapsıvacak ekonomik güçten voksun sendikalar kurma yolundaki ovunları kuskusuz boş çıkaracaktır.

Türkiye'de en güçlü meslek örgütü olan Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu'nun kurunavi basardıki tek efülü sendika, Türkiye Öğretmenler Sendikası'dır. Her kesim ve kademe 66 bin öğretmen içinde toplanan Federasyonumuz avn-etic, aynı inanç v. böftek bir hıza, kurmuş olduğu Türkiye Öğretmenler Sendikası çatısı altında toplanmaktadır. Sendika şubelerinin açılması konusundaki aydınlatıcı bilgiler Türkiye Öğretmenler Sendikası Başkanlığının 30 Temmuz 1965 gliv, 109 sayılı genelgesinde ekli olarak bütün derneklerimizde gönderilmiştir. Şimdiye dek derneklerin gelişmesinde öncülük etmiş değerli ve savacı arkadaşlarımızın sendika şubelerinin açılması yolundaki cabalarında aynı başarıya ulaşacaklarına kesinlikle inanıyoruz.

Bölgelilikte basarı sağlanacaklarını üman küçük avak ovuncuları karşısında uvanık olduklarına ve gereken yanacaklarına inandırmamız için öğretmen arkadaşlarımızı bacarı dileklerimizle saygılarımızı sunarız.»

UYARMAK İÇİN ÇARE BULAMAYAN FOTOGRAFLA T

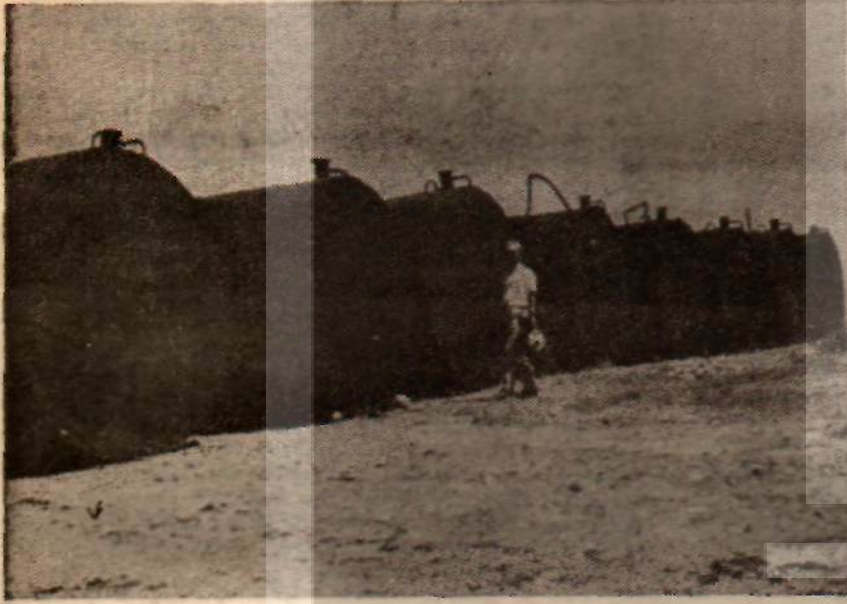
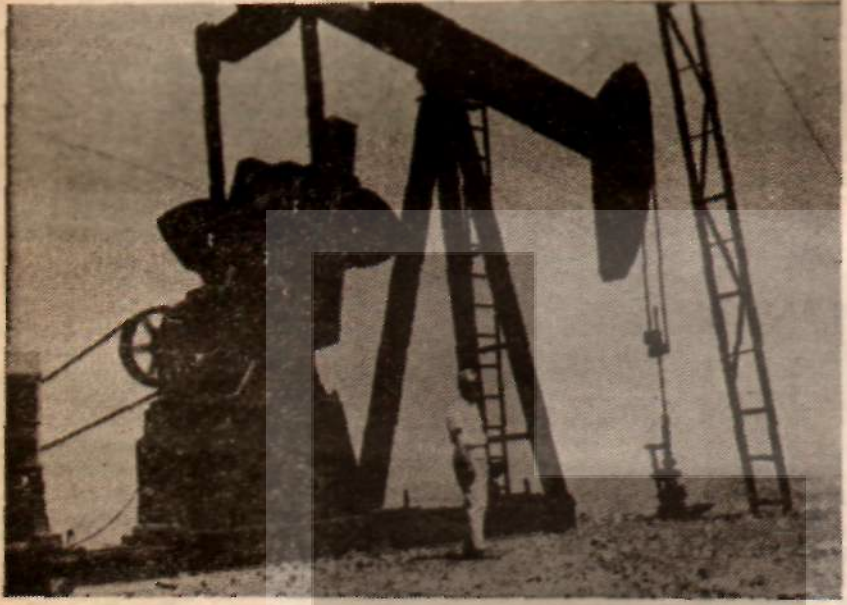
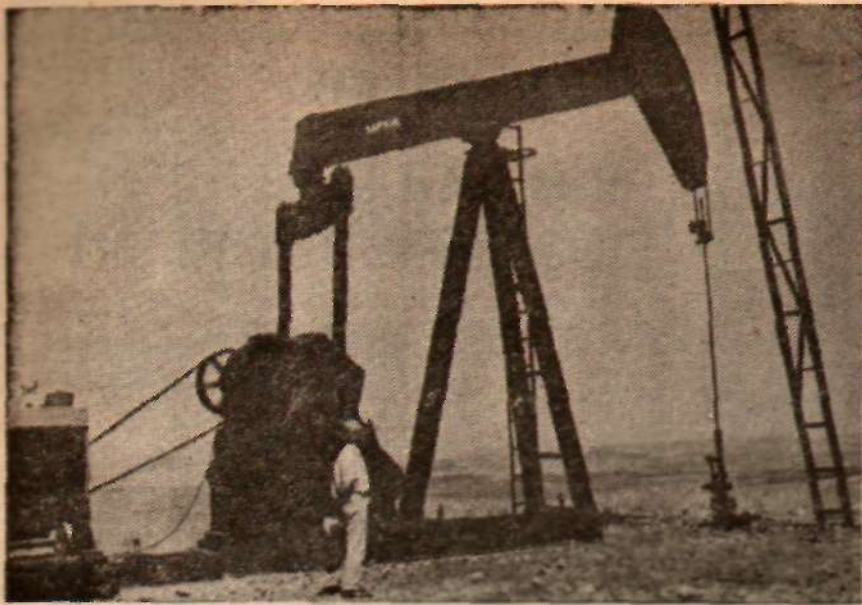
Muammer Aksoy

Doç. Dr. Mümtaz Soysal, Çetin Altan ve İhan Selçuk, Yön ve günlük gazetelerde yayınladıkları bir çok yazılarında, durmadan yabancı şirketlerin ve özellikle Mobil'in memleket yararına taban tabana zıt olan tutumuna işaret edegelmişler ve bunun bir çok delilini de vermişlerdir.

Örneğin Prof. Muammer Aksoy, 1965 yılı başındanberi bir çok makale ve konferansında ve katıldığı bir düzineye varan açık oturumda, Mobil ve Shell gibi Türkiye'ye petrol satan yabancı petrol şirketlerinin aldıkları arama ruhsatnamelerinin üzerine oturduklarını, buldukları petrolü de çeşitli bahanelerle gereği gibi işletmediklerini belirtmiş; ve misal olarak özellikle Mobil'in Batı Raman'daki tutumunu ileri sürmüştür.

Aksoy, bu gerçeği, - Üniversite temsilcisi olarak katıldığı - Millet Meclisi Petrol Kanunu Geçici Komisyonunun üç ayrı oturumunda da çeşitli münasebetlerle tekrarlamış, hattâ bu iddianın doğru olup olmadığının Petrol Dairesinden celbedilecek «Mobil Batı Raman dosyası»nın Komisyonca incelenmesi sonucunda ortaya çıkacağını da belirtmiştir. Görevi böyle bir ihbarı derhal tahkik etmek ve ona göre kanunu uygulamaktan ibaret olan; ve bunu yapmaması ise, kendisi için bir suç teşkil eden Enerji Bakanının, - Aksoy'un aylardanberi bir ihbar mahiyetinde olarak tekrar ettiği - bu iddia karşısında, Profesore memleket hesabına teşekkür etmesi gerekirdi. Oysa ki, Mehmet Turgut, bu iddiaları kaşını gözünü oynatarak pek sınırlı bir hava içinde dinlemiş; ve Komisyonunda bu konu üzerinde durulmaması için bayret edilecek çabalar sarfetmiştir. Petrol Komisyonunda, hiç yer yokken kapalı oturumlar teklif eden ve bu suretle değişiklik teklifinin Parlamentodan bu devre çıkarmaması için taktik üstüne taktik uygulamaktan geri kalmayan Bakandan, böyle bir açıklama ve uyarı karşısında, hemen Batı Raman dosyasını getirip hiç değilse bir gizli oturumda masanın üzerine sermesi beklenirdi. Böylece Mobil'in, üç yıldanberi bulunduğu petrolü işletmiyerek milletin milyonlarca lira döviz kaybetmesine sebep olup olmadığı, objektif bir surette tesbit edilmiş olabilecekti. Sorumlu sandalyeyi işgal eden kişi, böyle yapacak yerde, «burası tahkikat heyeti değildir» gibi südan ve kimseyi kandıramıyacak bahanelerle meseleyi örtbas etmek yoluna tutmuştur. Bakanın ve onun arkasında yer alan AP'li ve YİP'li komisyon üyelerinin anlayıştan uzak ve yalnız yabancı şirketlere prim veren davranışları karşısında Prof. Aksoy, Nasrettin Hoca'nın «Öküz hikâyesi» ni hatırlatarak, okuma yazma bilmeyenlerin restinden anlamları gibi, bu pek «pek sayın» (1) kişilerin de belki sadece resim sayesinde bir şeyler anlayabileceklerini düşünmüştür. Komisyon çoğunluğunun - kanun değişikliğini Meclisten çıkarmamak için - dört günlük uzun bir tatil yapmasından faydalanarak, derhal Şiirt bölgesine gitmeye ve Mobil'in kuyularının son durumunu fotoğraflarla tesbit edip Bakanın ve komisyondaki AP'li ve YİP'li üyelerin gözlerine sokmaya, son bir çare olarak başvurmuştur Aksoy. Petrol Komisyonunu terkettiği 12.7.1965 günlü oturumda, Mobil'in Batı Raman'da 1962 yılında açmış olduğu 101 numaralı kuyudan bugüne kadar bir ton bile ham petrol çıkarılmadığını ve bu gerçeği aylardanberi söze ve yazı ile belirttiği halde dahi durumun değişmediğini, ancak Petrol Komisyonunda bu iddialarının bir ihbar teklifi edilerek tahkik konusu yapılmasını belirtmesi üzerinedir ki, üç dört gündənberi 101 numaralı kuyunun işletilmeğe (ve yanına getirilen tanklara ham petrolün depo edilmeğe) başlandığını belirtmiştir. Böylece, 101 numaralı kuyuyu aylardan, hattâ yıllardanberi işletilecek durumda olan ve fakat işletilmekte ısrar eden (*) Mobil'in, samimiyetten ne kadar uzak bir yol izlediğinin, bu son tutumu ile, açıkça ortaya çıktığı, Aksoy tarafından özellikle belirtilmiştir. Zira, Mobil bu kuyudan faydalanabilecek idiyse, bunun aylardan ve yıllardanberi yapılması ve böylece onbinlerce ton petrolün üretilmesi gerekirdi. Keza kanunun açık hükmü icabı olarak, bu kuyu bulunur bulunmaz onun yanında diğer bir çok işletme kuyusunun da açılması ve bu ralarından da petrol çıkarılması gerekirdi. Bunu yapmamakla bu yüzden Türkiye'nin yüzbinlerce lira döviz kaybına sebep olmak, hem Mobil'i, hem de Petrol Dairesini ve hem de bu ihbarlar karşısın-

da seyirci kalan Enerji Bakanını sorumlu duruma düşürür. Eğer Mobil'in iddia ededeği gibi, b petrolden iktisaden faydalanmağa imkân yoksa, o zaman da Mobil'in, Aksoy'un Komisyondaki tahkikat talebinden sonra dahi işletme yoluna gitmemesi gerekirdi. Demek oluyor ki, Mobil'in, zabta geçen bir ihbar fi-zerine 101 numaralı kuyunun yanına alelacele tanklar getirerek kuyuyu işletmeğe ve petrol depo etmeğe başlaması, bir göz boyacığın-dan ve Türk milletini aldatma çabasından başka bir anlama gelemmez. Komisyonunda bun-ları belirten Aksoy, sözlerini isbat eden fotoğrafları da öğleden sonra tekdim edeceğini açıklanmış, yabancı petrol şirketlerine ve he-le Mobil'e karşı tärizde bulunulmasına asla tahammül edemiyen Mehmet Turgut'un yüzü sapsarı olmuş ve tutumu temelden değişmiştir. Gerçekten, bu oturuma kadar Turgut - bazı tek tük tärizler bir tarafa bırakılırsa - Aksoy'a gerek komisyonun görüşmeleri sırasında, gerek görüşmeler dışında bir çok sorular yönelterek «yakınlık yaratma manevraları» peşinde koşmuş; ve Aksoy'un da muka-bil sorularına karşı azamî nezaket ile, hattâ bir çok iftihar kelimeler de ekliyerek cevap vermişti. Bakan, Muammer Aksoy'a büt-çe konuşmalarında satışının kendisine pek pahalıya mal olduğunu gördüğü için, artık «elli ısrırmamış» tercih ediyordu. Aksoy'un, 12 Temmuz 1965 günlü oturumunda, bir yandan «yabancı şirketlerin transfer edeceği döviz

Yabancı dev petrol şirketlerine hiçbir memleketin kanununda görülenin yetki-ler amyan Perol Kanununu kabul edenler, bu aşırı tutumu, «bizim yapamadığımızı tröst en kısa zamanda yapacak, memleketin bütü petrol ihtiyacını yerli ham petrolden sağlayacak, hattâ dışarıya satacağımız artan ham petrol sayesinde de, ayrıca memleketi derhal 5 milyar liralık döviz dahi sağlayacaktır» gerekçesine dayandırılmıştı. Silirt bölgesinde bugüne kadar 81 ruhsatname alan yabancı petrol şirketleri-nin petrol bulduğu bir iki sahadan biri de Batı Raman'dır. Türkiye Petrollerinin 1961 de Batı Ramanda petrol keşfetmesi üzerine, Mobil şirketi de, bu sahanın geri kalan kısmında ruhsatname elde etmiş ve 1962 de ilk kuyusunu (101 numaralı kuyuyu) aç-muştur. Ancak Mobil bir yandan petrolün kalitesini iyi bulmamış - zira Mobil, ancak Hmonata gibi petrole rastlarsa yer yüzüne çıkarmak lütfunda bulunur - öte yandan da boru hattı «pipe line» henüz düşünmediği için, bu petrolü pahalı olarak naklet-meyi işine uygun görmüştür. Yüksek nakil masraflı yüzünden az kâr etmekteyse, bu bölgede üç yıl boyunca yeni hiçbir kuyu açılmıyarak daha elverişli günlerin gel-mesini beklemeyi ve açtığı kuyuyu da işletmemeyi tercih etmiştir. Bu yüzden Tür-kiye'nin her yıl milyonlarca lira döviz kaybetmesi ise, Mobil için üzünülecek değil, ancak sevilmeyecek bir sonuçtur. Çünkü Türkiye'nin dışarıdan petrol satın alma yü-zünden kaybedtiği o dövizler, Mobil'in ve ortaklarının cebine girmektedir. Oysa ki, bu bölgede yeni yeni kuyular açmak ve 101 numaralı kuyuyu tam verimle işletmek, Mobil için kaçınılmaz bir hukukî mükellefiyettir.

Batı Raman sahasını işletmiyen Mobil'in, burasını terketmesi ve böylece orada yer altına hapsediği mülki servetin Türkiye Petrolleri tarafından işletilmesine (iktisadi hayatımıza değer kazandırılmasına) imkân vermesi gerekirdi. Kanatlı Beygir Şirketi ise, Kur Beygir Partisinin «yabancı şirketler lehine olağanüstü enerjik, milli petrol müessesesine karşı ise görülmemiş derecede alerjik Bakan» na güvnenek, üst-te çıkmanın ve Türkiye Petrollerini ifham etmenin bile yolunu bulmuştur. Beygirli ve kanatlı şirket, Mehmet Turgut'un Millet Meclisinde «meshur» (1) bütçe konuşma-sını yaptığı günden başlayarak yayımladığı 24 vecizesi (yanlı tekerlemesi) arasında, «Türkiye Petrollerinin, kendisine Mobil tarafından bedava teklif edilen Batı Raman petrollerini almaktan kaçındığı yolundaki kuyruklu yalanı ucuvermiştir.

Yukarıdaki resimler, 101 numaralı Batı Raman kuyusunun, «bu kuyudan Mobil'in bir ton bile petrol çıkarmadığı»nın Aksoy tarafından Millet Meclisi Petrol Komisyo-nunda üç defa belirtilmesi ve «bu sözlerin bir ihbar sayılarak tahkikata geçilmesini talep etmesi» üzerine nasıl işletilmeğe başlandığını; ve açıldıktan üç yıl sonra (1965 yılının Temmuz ayında) bu kuyudan lütfen çıkarılmıya başlanan ilk petrolerin nasıl depo edildiğini göstermektedir.

Mobil'in 3 yılda sadece bir tek kuyu açtığı ve onu da 3 sene beklendikten sonra ancak korkudan işletmeğe başladığı Batı Raman sahasında, Mehmet Turgut'un yerli diline sokmağa çalıştığı Türkiye Petrolleri 40 taneden fazla petrolü kuyu açmış ve 300 bin tondan fazla petrol çıkararak memleketi milyonlarca liralık döviz kazandı-rmıştır. İşte kendisinden mucizeler beklenen uçan beygir şirketinin, Türkiye'deki uçuş tarzı ve uçuş sür'atli!

göz yumanlar

BAŞKA YINCA ESBİT...

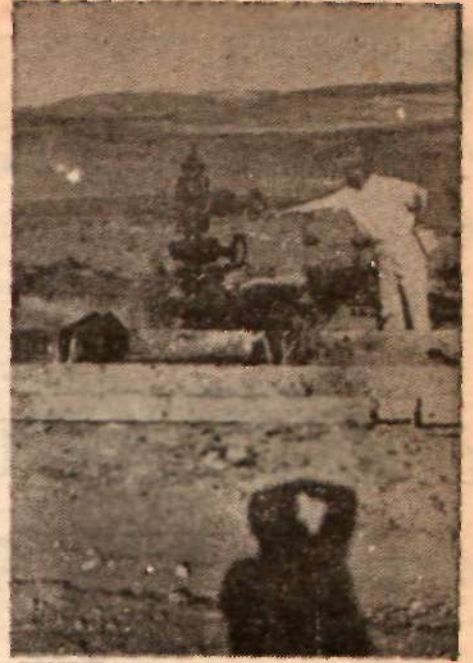
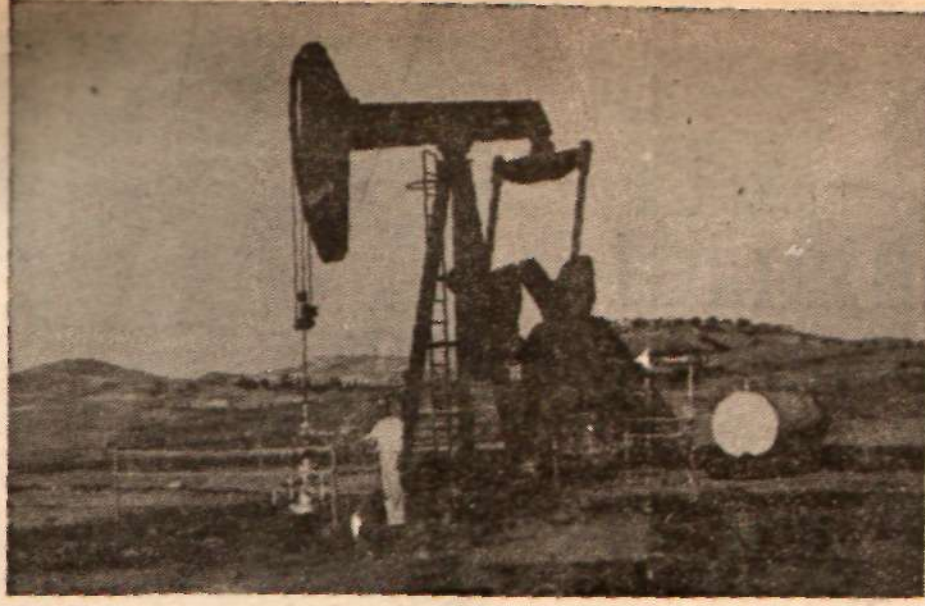
mlkari konusunda Bakan kiskıvrak «kısın-
mas.» öce yandan da «Mobil'in oyunlarını
gösteren tutumu, daha bir gün önce çektiği
fotoğrafları ortaya koyacağını belirtmesi»,
Bakanın Profesöre karşı davranışının temel-
den delişmesine sebep olmuştur.

Turgut, Aksoy'a arasının bozulması ha-
linde «yabancı şirketleri koruma amacı» bu-
kumunda artık daha fazla bir şey kaybetmi-
yeceğini anıyarak, kavga votuna sapmayı
«ehveni şer» saymıştır.

Aşağıdaki fotoğraflarda, Mobil'in kuyula-
rının 10 Temmuz 1965 günlük durumlarını ve
Türkiye Petrollerinin aynı günde çalışmakta
olan üç sondaj kulesini görüyorsunuz.

Şurasını derhal belirtelim ki, inanmak
istemiyen daha doğrusu inanmak işine gel-
miyen (gerçekleri kişisel durumları bakımın-
dan zararlı bulan) insanları, fotoğrafların da-
hı asla inandırmadığını, Aksoy da bir kere
daha tesbit etmek zorunluğunda kalmıştır.
Dünya için bu gerçekler hiç de yeni değildir:
Galilei, dünyanın yuvarlak olduğunu isbat
için papazlara yanlarındaki teleskopa bir de-
facık bakmalarını rica etmiş, fakat onları bu-
na bile razı edememiştir. Önceden kararlı olan
ve kararlarını hesaplarına dayandıran siya-
set adamlarını, objektif delillerle ikna etmi-
ye, gerçekleri ortaya koyarak onları bütöl
tezlerinden uzaklaştırabilmeğe imkân yoktur.
Onları «ikna etmek» (!), ancak ve ancak «men-
faatler durumunda» değişiklik yaratmak» sa-
yesinde olabilir.

(*) Mobil Batı Raman petrolünden İktı-
saden faydalanmanın mümkün olmadığını,
gazetelerde yayınladığı 24 veczede arasında
dahi açıkça belirtmiştir.

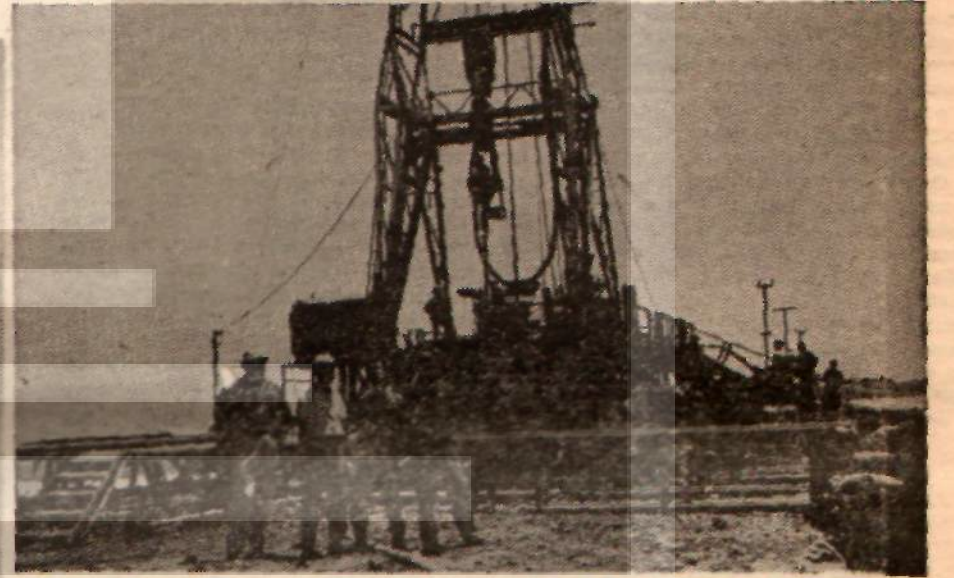

Devletin 63 milyon İira sarfederek yıllar-
ca önce keşfettiği Sırt Bölgesine koşulan
Mobil Şirketi, 1962 de vakıfıyla Petrol Dalre-
sinde Başkan Yardımcılığı yapan ve şimdi ise
Mobil'in emrinde ve onun çıkarı için çalışan
Necdet Egeran gibi «çok vatansever vatandaş-
larımız» ın çabaları sayesinde «keşfettiği» (!)
Sılvanka sahasında, o zamandanberi sadece
3 kuyu açmıştır. Zaten Orta Doğu'daki ucuz
ve bol petrol veren kuyuları varken de, daha
fazla kuyu açmak amacıyla fazla para sarfet-
mesine de ihtiyacı yoktur. Bu kuyulardan, ar-
tik hemen hemen hiç yatırım yapmadan elde
ettikleri ve Mersin'e kadar pek ucuza nakletme
imkânına sahip oldukları petrolü, Türkiye'ye
kazık fiyatlarla (Dünya serbest piyasasının
% 35 üstündeki fiyatlarla) satma imkânı da
varken, Mobil'in başka türlü hareket etme-
sini beklemek de gerçekten aşırıdır olurdu.
Bu sebeple yeni kuyuları vavaş vavaş açmayı
tercih eden «Uçan Beygir Şirketi», açtığı ku-
yular da, kendisi için en kârlı ve en bol
transfer imkânı sağlayan (transfer imkânını)
bir milyon ton ham petrol basına 10 milyon
dolar artıracak olan) boru hattının kurulup
işlemeğe başlamasını beklemektedir. Amma o
Mobil, bu hattın bir an önce kurulmasını ve
böylece Türkiye Petrollerinin bu bölgeden
memleketin bütün petrol ihtiyacını karalayaca-
cak petrolü kısa zamanda çıkarmasını önle-
mek (bu sayede de Türkiye'ye kazık fiyatla

petrol satmağa devam edebilmek) için, her
peşit yola basırmaktan da geri kalmamıştır.

İşte yukarıdaki fotoğraflarda görülen 3
kuyu, 10.7.1965 gününde Sılvanka'nın petrol
üretimine hazır, fakat bir kilo bile petrol
ürettilmiyen 4 kuyusundan 3 tanesini göster-
mektedir. Bunlardan iki tanesi arteriyendir
(yani kendiliğinden akar); ve her ikisinin de
vanaları fotoğraflarda görüldüğü gibi ka-
pali beklemektedir. Üçüncü kuyu ise pom-
pali olup, pompasının beygir başı fotoğrafla
görüldüğü gibi hareketsiz durmakta, yani bu
kuyu da uyumaktadır. (Pan Ol'dan devralın-
an meşhur Selmo kuyuları dahi, aynı gün-
lerde tam kapasiteden çok uzak olarak çalış-
makta idi ki, bu kuyuların fotoğraflarını da
sıra gelince yayınlıyacaktız).

Nitelikleri (gravite) bakımından Batı Ra-
man petrolünden bir hayli üstün olan Sılvan-
ka kuyularını bile 10.7.1965 gününde (ve on-
dan önceki gün ve haftalarda) işletmiyen Mo-
bil'in, aynı günde Batı Raman 101 numaralı
kuyuyu işletmeğe başlaması, onun ne derece
samimiyetten ve iyi niyetten uzak olarak
(Türk kamu ovunu ve resmi makamları al-
datmak için) göz boyadığını en açık bir de-
lilidir. Türk toplumu ile alaya yeltenen bu şir-
kete, Türk halkının hesap soracağı gün pek
uzak olmasa gerektir.

Gerek Petrol Kanununu kabul eden DP İktidarı, gerek Petrol Kanununu hazırlayan
(Amerikan Petrol Şirketlerinin müşaviri) Max Ball cenapları, «Türk Devletinin veya
millî müesseselerin petrol davasını olumlu bir çözüme ulaştırılmıyacağı» görüşünü
savunarak, bu kanunun yabancı şirketleri aşırı derecede kayıran hükümlerini hakk
göstermeğe çalışmışlardır. Oysa ki, «en az çalışma ile dünya piyasası bakımından
değere sahip petrol bulmak, ya da hiç bulmamak» parolasına göre değil, «Türk top-
lumuna döviz tasarruf ettirecek her petrolden azami faydalanmak» düsturuna göre
çalışan millî petrol müessesemiz, şu on yıl içinde bütün yabancı şirketlerin tümün-
den kat kat fazla (hele Sırt bölgesinde 365 misli) petrol çıkarmıştır. Türkiye Pet-
rolleri'nin malî imkânları, yabancı dev petrol şirketlerinininki ile kıyaslanıyacak
kadar zayıf, tecrübesiz, 100 yıldır petrolçülük yapan bu şirketlerininki yanında bir
hayli az olduğu halde, millî petrol müessesemizin idarecileri ve uzmanları, memleket
sevdiği ve millete yararlı olma heyecanının yarattığı bir kuvvetle, aradıkları farkı ka-
patabilmişlerdir. İP bütün imkânları seferber edebildiği içindir ki, «beygirli ve bey-
girsiz, kanalsız ve kanalsız yabancı petrol şirketleri» nin tümünden daha fazla petrol
çıkarmıştır ve çıkarmaktadır. İP'nin 7 (ve bunlara son günlerde eklenen 2 yeni)
sondaj kulesi ve bütün istihsal kuleleri, durmadan çalışmakta; yeni kuyular açmak-
ta veya bunları işlemeğe hazır hale getirmektedir. Milyarder yabancı şirketlerin tü-
mü ise, küçük İP kadar sondaj kulesini Türkiye'ye getirmek «lütufunda» (!) bulun-
muşlardır.

Yukarıdaki fotoğraflarda, İP'nin Sırt bölgesinde 10.7.1965 gününde çalışmakta
olan sondaj kulelerinden sadece 3 tanesi, yeni kuyular açarken görülmektedir. Bun-
lardan bir tanesi Atabağ'daki 1 numaralı kuyuyu, diğeri Dodan'daki 3 numaralı ku-
yuyu, sonuncusu da Çelikköy'deki 4 numaralı kuyuyu delmekle meşguldür.
Gerek dünyanın, gerek Türkiye'nin petrol sorunu konusunda en ilke bilgilerden
yoksun olduğu, Petrol Komisyonu çalışmaları sırasında matematik bir kesinlikle or-
taya çıkan Enerji Bakanı Turgut'un doğru yola gelmesi için, zayıf bir ihtimal de
olsa tek çare, Sırt bölgesinde memleket için didinen idealist Türk petrolçülerini
bir saatlik olsun iş başında seyretmek zahmetine «lütüf katlanması» (!)dır. Bat-
man'a kadar gitme akıllığını göstererek, «gerçekleri» ve «kendisiyle taban tabana
zıt bir hayat görüşüne ve yaşayışa sahip olan Türk petrol jeologlarını, petrol mü-
hendislerini, ustabaşlarını, ustalarını ve petrol işçilerini» çalışırken görmek mutlu-
luğuna ulaşmıştır. Eğer büyük işler karşısında heyecanlanma hassasını tamamen
kaybetmişse, bu sayede geç de olsa «yabancı şirketler savunuculuğu» nu terkede-
rek, millî müesseseyi desteklemek gerektiğini teslim etme (ve böylece Türkiye'nin
petrol davasını gerçek ışık altında görülebile) basiretine kavuşabilir sanırız.

MACARİSTAN ve SOVYETLER BİRLİĞİ YOLCULUGU

Macaristan'da On Beş Gün

Melih Cevdet Anday

M.O.M. FABRİKASININ KÜLTÜR SARAYI

Bu fabrika büyük bir optik gereçleri fabrikasıdır ve Macaristan'da bütün fabrikaların olduğu gibi bunun da bir kültür sarayı vardır. Macarların «Kültür Sarayı» dedikleri bu kurumlar, bizim eski «Halkevleri» ne benzer; orada kadın erkek fabrika işçileri toplanır, çeşitli sanat ve kültür alanlarında, spor dallarında çabır ve özel merakları için de küçük kulüpler kurarlar.

M.O.M. fabrikasının kültür sarayında, tiyatro, sinema gösterileri, eğlence toplantıları için kullanılan bir bahçe, güzel, geniş ve büyük bir yapı olan sarayın içinde de gene koca bir tiyatro ve toplantı salonu, bir sergi salonu, jimnastikhane, bale dershanesi, kütüphane ve çeşitli kültür kolları için ayrılmış odalar, dersaneler vardı.

Bizi kültür sarayının partili olan direktörü gezdirdi. İşinmizden sonra kısa bir kaç söze, yönettiği bu kurumun görevlerini belirtti ve:

— Gezerken konuşursak daha iyi olur. diyerek öümüze düştü. Ben de:

— Bir sosyaliste yarasanı da budur, dedim, az önsöz, bol örnek

Sergi salonunda bir resim sergisi vardı, bu sergide amatör ressamların resimleri sergilenmişti. Çeşitli anlayışlarda yapılmış ve gerçekten beğendiğim resimler gördüm orada Sovit ve non-figüratif olanlar çoğunluktaydı. Demek bu fabrikanın işçileri ve o mahallede oturanlar, modern sanat yapıtlarını kendi anlayışlarına aykırı ve kendi beğenilerinin dışında görmüyorlardı. Oysa Peşte'nin sanatçılar sitesinde yerleşmiş genç bir yontucu, bize ertesi gün modern anlayışları verecek, giderek bu yolda sinirlendiğini bile belli etmekten hoşlanacaktı. O konuşmayı biraz sonra anlatacağım.

Başka bir salonda pul meraklıları toplanmışlardı; bunlar karşılıklı oturmuşlar, pul değiş tokuşu ile meşgul idiler. Çoğu yaşlı kimselerdi bu pul meraklılarının. Belki de emekli işçilerdi.

Kapısını açıp baktığımız bir odada, satranç meraklıları santranc tahtalarına eğilmiş, sessiz sessiz düşünüyorlardı. Bizi görünce gülümseyerek selâm verdiler. Onların rahatsız etmemiği düşünüp kapıyı çektik.

Kütüphanede bize Türkçeden çevrilmiş olan kitapları gösterdiler. Nazım Hikmet'in, Sabahattin Ali'nin kitaplarını hatırlıyorum.

Başka bir odada genç kızlar ve genç erkekler toplanmışlardı. Kültür Sarayının direktörü, burada genç işçilerin çeşitli toplumsal konular üzerinde tartışmalar yaptıklarını söyledi. O günkü konu, «kız - erkek arkadaşlığı ve flört» idi. Kürsüde ayakta duran delikanlının, bu konudaki konuşmasını, biz içeri girmeyle yarıda bırakmıştı. Konunun ne biçimde ele alındığını merak ettiğim için devam etmeleri rica ederdim. Oturduk, dinledik. Bu sırada direktör bize birkaç kitap gösterdi; bu kitaplarda toplumsal yaşama, insan ilişkileri üzerine kısa bilgiler veriliyordu. Kürsüdeki delikanlının konuşması bittikten sonra tartışmalara sıra gelecekti. Bu konuşmayı birbirlerine sokulmuş olarak dinleyen genç kızlarla genç erkekler, ancak dersini gördükten sonra flörte ya da arkadaşlığa karar verecek değildiler elbet. Bunu düşündüğümü fark eden direktör, belli belirsiz bir gülümseme ile:

— Gerçi flörtün dersini görmeye ihtiyaçları yok ama konuşmakta gene de fayda umulur dedi.

Oradan alt kata, dört beş yaşından yedi sekiz yaşına kadar olan çocukları bale öğrendikleri dershaneye girdik. Bunlar çiçek gibi giyindirilmiş, sağlam, neşeli işçi çocuklarıydı. Surucakta söyleyiverim; bütün sosyalist ülkelerde en büyük önem çocuklara veriliyor, onların bahçeleri, onların okulları, onların eğlenceleri, oyuncaıkları... Çocuklar orada annelerinin başlarının derdi değildiler artık. Hanı bizde söylendiği gibi «tath belâ» değildiler, sadece tatlıydılar, annelerinin çabılarına engel olmuyordu hiçbirli. Kimsesiz çocuklar daha da büyük bir itina ile bakılmışlardı.

Pecs şehrinin ünlü katedrali

Peşte'deki kimsesiz çocuklar sitesini bu bakımdan en güzel örnek. Bu yazımda anlatacağım. Oysa bir kış akşamı, Bâbü'den inerken yanından, incecik sesiyle aksam gazetelerinden birinin adını bağırarak 8-9 yaşlarında bir çocuk geçmişti ve ben o gece eve neşesiz gelmiştim; yemekte konuklarımız vardı, onlara anlatmıştım neşesizliğimin nedendini. Arkadaşımın hanımı şaşmıştı bana:

— Yeni bir şey değil ki bu anlattığınız, demişti.

Evet, ben de biliyordum yeni olmadığını, alıştığımız bir şeydi, artık bu yüzden duygulanamazdık, kaşarlanmıştık çünkü. Benimkisi olsa olsa, sırası; geçmiş uygunsuz bir duygululuktu. Anıyordum. Ama o haşmertesini aksam Kalamış mehtabını görmüye çağırıyordum,

— Yeni bir şey değil ki... demeyecekti, gelecekti.

Kültür Sarayı direktörü ile doluşmamızı bitirip bize şarap ikram ettiği odaya girince, aklımı kurcalayan bir sorunu açtı bana:

— Fabrikamız, güzelliği, eğlencesi dünyaya ün salmış büyük bir şehrin yanı başında, dedim. Üstelik bu şehirde tiyatro, müzik, sinema hayatı da çok canlı. Siz işçilerinizi böylesine hareketli bir şehrin yanı başında amatörce sanat gösterileri ile nasıl eğitebilirsiniz?

Bunu sorarken bizim «Halkevleri» ni düşünüyordum. Halkevleri, sanattan ve kültürden yana yoksul bölgelerimizin kültür ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuşlardı. Ankara'da bile öyleydi. Devlet tiyatrosu ve özel tiyatrolar kurulmadan önce başkentimizin tiyatrosu amatör halkı tiyatrosu idi. Ama bugün yeniden kurulmuş olan Halkevleri'nde söz-geliş tiyatroculuk gene başlayacaksa, bu ancak öncelikle, cesur bir tiyatroculuk olmalıdır, başka türlü seyirci bulamaz çünkü. Artık Ankara'da bol ve iyi tiyatro vardır, halk bu tiyatroların eğitiminden geçmiştir.

Kültür Sarayı direktörü dedi ki:

— Bizim Kültür Sarayımız, yalnızca işçilerimize değil, bütün bu çevrede oturanlara açıktır. Onlar, şehir biraz uzak olduğu için bizim sinemamıza gelmiyor, burada hem şehirde göremedikleri eski ve sevilmiş filmleri görürler, hem de yenilerini. (O sırada başka bir fabrikanın kültür sarayında Serburg Semsiyeleri oynuyordu) Tiyatromuz heveslilerin boş vakitlerini değerlendirme yarar. Gerçekten bütün bu kültür sarayı yeni havatımızın sorunlarını halka açıklamak amacıyla, işçilerimizin ve mahallelimizin boş vakitlerini değerlendirmek amacıyla da güder.

Peşte de iki çocuğu bir hanım:

— Çocuklarına kahvaltıda yiyecek beğendiremiyorum, diye dert yamıştı bir gün bize. Önerime her şeyi koyuyorum, beğenmiyorlar. «Böyle yapmayın biz ne sıkıntılar gördük!» deyince de kızıyorlar. «E... artık yeter bu laflar, gördünüzse gördünüz» diyorlar.

Artan refah, geçmiş acı günleri bilmiyen gençlerde böyle bir bencil iyimserlik duygusu yerleşti demek. Bunun yaygınlık ölçüsünü bilemem. Başarıdan doğan yeni sorunlardır bunlar. Başka örneklerini de gördük. Ancak bu «bencil iyimserlik» havası benim «şarkı» diye adlandırmak istediğim o aşk ve sevgi için de yaratma havasını, o yarım yaratma coşkunluğunu güçlükler de olsa değerinden yitirmeyen coşkunluğu ne kadar besler? İk başarılarıdan sonra ilköğülüşün hız kesiliyor mu? İşte M.O.M. fabrikasının ve öteki fabrikaların kültür sarayları bu «şarkı» yı ayakta tutmaya çalışan yerlerdir.

SANATÇILAR SITESİNDE

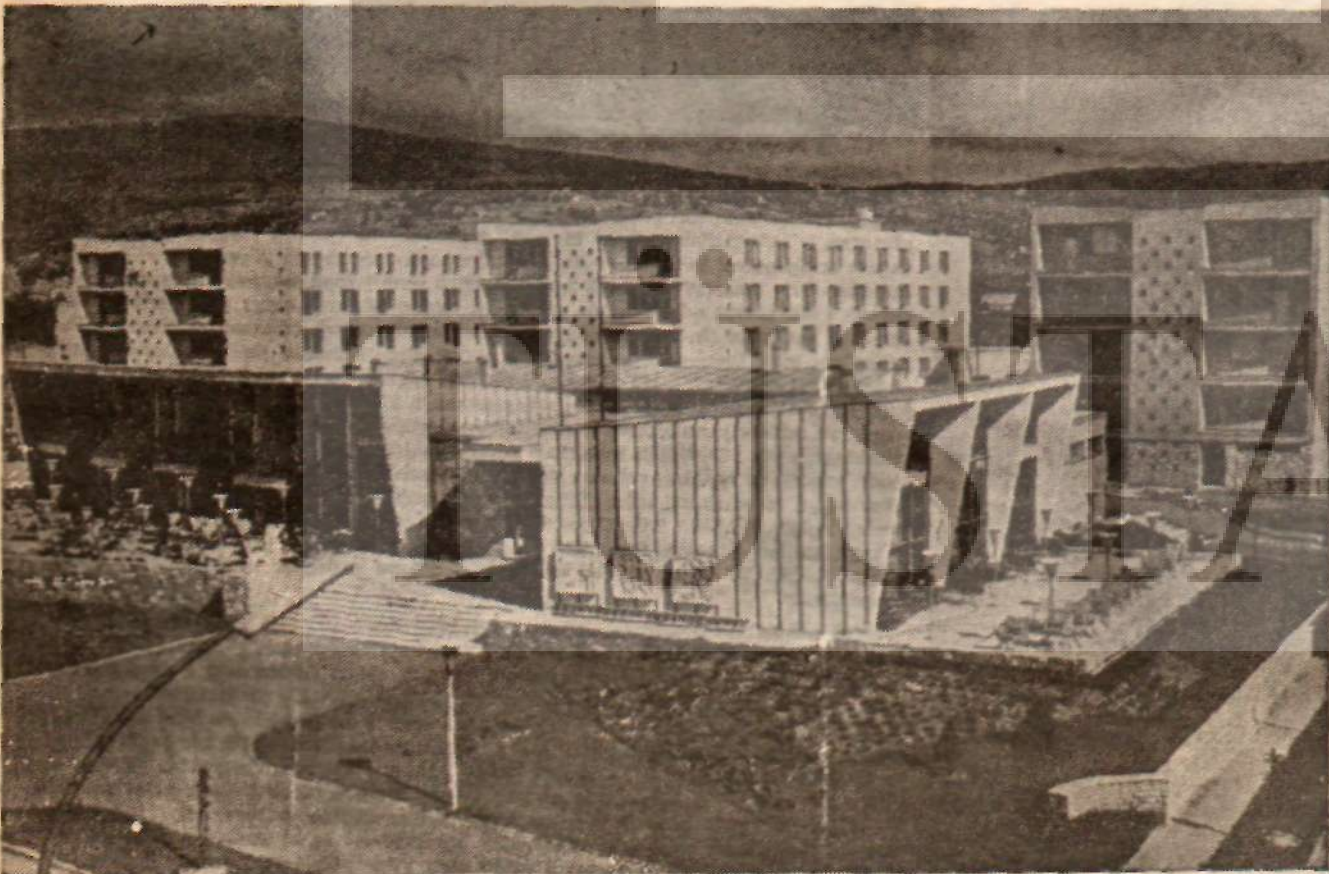
Şehrin sakin bir bucağında, bahçeler içinde kurulmuş olan bu sitede Macar sanatçıların yaratma evleri var. Bizi, orada oturan genç bir yontucunun evine götürdüler. Büyük bir atelyeye girdik, atelyenin bir yanı, yerden ta yüksek tavana kadar camdı. Otede beride bitmiş, bitmemiş bir kaç yontu duruyordu. Bu büyük atelyeden başka sanırım, evin iki odası vardı. Yontucu eş ile sekiz yıldır oturuyordu bu evde ve bizim paramızla ayda sekiz on lira gibi sembolik bir kira ödüyordu. İşini, kazancını sorduk. Oluk gibi iş akıyormuş her yandan çünkü Macaristan'da her çeşit yapıda, masrafın yüzde onu (belki de daha çoğu) sanat gelir olarak ayrılıyor. İşte yanımda duran, bir atın üzerine acıp bir biçimde oturmuş at yontusu bir işçi mahalesinin parkı için tasarlanmıştı. Yontucu, Paris sanatçılarına özenerek givimmişti, dik vakah bir kazak vardı üstünde, yakarak:

— Siparişten baş alıp istediğim gibi yontu yapamıyorum, dedim.

— İstediyi yontu ne oldu? Konuşmamız yeni sanat akımlarına geldi dayandı elbet. Parisli sanatçının kılığında özenmiş ev sahibimiz burada biraz sinirlendi, dedi ki:

— Burjuva memleketlerinden gelenler de hep bu sorularda diremiyorlar, dejene re burjuva sanatlarından söz açıyorlar. Bunu anıyamıyoruz bir türlü.

Konumuzun burjuvahlıkla sosyalistlik, le ne gibi bir ilişkisi olabilirdi? Macaristan bir Avrupa ülkesi değil miydi? Biz bir takım sanat akımlarını burjuvahlıkla, bir takımını da sosyalistlikle mi damgalayacaktık? Gerçi bütün dünyada

Macaristan'da bir işçi sitesinin inşaatı

GENÇLİK

PARTİLERE

SORUYOR!

Bütün dünyada 18 ve 35 yaş arasındaki kimseler genç sayılmaktadır. Memleketimizin nüfusunun yarısından fazlasını gençler teşkil etmektedir. Buna rağmen siyasî partilerin programlarında gençlik meselesi bir iki yuvarlak cümle ile geçiştirilmektedir. Bu noksanlığı gören Türkiye Milli Gençlik Teskilâtı, bütün siyasî parti liderlerine aşağıdaki soruları yöneltilmiş ve cevaplandırılmamasını istemiştir. Teskilât gelecek cevaplara göre oy kullanılmasını gençliğe tavsiye edecektir. «Tarım Gençliği», «İşçi Gençliği» ve «Yüksek Öğrenim Gençliği» olarak üç bölümde toplanan sorular şunlardır:

- 1- Tarım gençliğinin eğitimi için hangi araçlardan yararlanılmaktadır?
- 2- Ona üretimi artırmama, hayvancılığı geliştirmeme ve teknik araçlardan yararlanmanın yollarını nasıl göstereceksiniz?
- 3- Köylü gençlerin kız günlerini ve gecelerini nasıl değerlendirileceksiniz?
- 4- Onları kendi kendilerine yardım (imece) nasıl teşvik edeceksiniz?
- 5- Onları günün olaylarından nasıl haberdar edeceksiniz?
- 6- Tarımcı gençlerin kooperatif kurmalarını teşvik edecek misiniz? Bu konuda kendilerine ne gibi olanaklar sağlayacaksınız?
- 7- Bir toplum az gelişmişlikten ancak eğitim sayesinde kurtulabilir. Bugün Türkiye'de 40.000'in üzerinde köy vardır ve bunun da binlercesinde okul yoktur, okul vardır öğretmen yoktur. İktidara geldiğinizde kaç köye okul yapacak kaç okulu öğretmensizlikten kurtaracaksınız?
- 8- Köyler arasındaki kardeşliği ve işbirliğini ve yardımlaşmayı ne şekilde sağlayacaksınız?
- 9- Köy gençlerinin sağlığını nasıl koruyacaksınız?
- 10- Madde olanaksızlıklar yüzünden güçlüğü ilkokulu okuyabilen üstün zekâlı köy çocuklarının orta ve yüksek öğrenim yapabileme olanaklarını nasıl sağlayacaksınız?
- 11- İşle eğitimi bir arada yü-

- 12- Özellikle köylü çocuklarının yararlanması için yatılı bölge okulları kurmayı düşünüyor musunuz, nerelerde, kaç adet?
- 13- Yurdumuzun sanayileşmesinde ve imarında işçi gençliğinin de önemli derecede payı vardır. İktidar programınızda bu gençlik kitlesiyle ilgili olarak neler var?
- 14- Çocukların çok küçük yaşta işçi olarak hayatlarını kazanmak üzere çalışmak zorunda kalmaları ne önleyecek tedbirleriniz var mı? Onların maiyet derdiyle çalışmaları yeme, devlet eliyle okula gitmelerini sağlayacak ne gibi tedbirler alacaksınız?
- 15- Fakir işçi ailelerin çocuklarını okutmak üzere ne gibi yardımlar sağlayacaksınız?
- 16- Genç işçilerin okul dışı eğitimi için hangi araçlardan, nasıl yararlanacaksınız?
- 17- Genç işçilerin iş yerlerinde sağlığını nasıl koruyacaksınız?
- 18- Genç işsizlerin istihdamı için bir planınız var mı? Bu konuda alıncağınız tedbirler nelerdir?
- 19- Genç işçileri ne gibi sosyal haklardan, nasıl yararlandırmayı düşünüyorsunuz?
- 20- Genç işçiler için meslek kursları açacak ve onların ihtisas-

yapmalarını sağlayacak mısınız? Bunun için dış ülkelere genç işçilerle en gönderecek misiniz? Gönderiyorsanız diğer işçilere oranla genç işçilere ne kadar hak tanıyorsunuz?

8- Genç işçiler evlenmelerinde ve mesken sahibi olmalarında ne gibi kolaylıklar sağlayacaksınız?

9- Genç işçilerin sendikalar kurmaları için ne gibi maddî olanaklar sağlayacaksınız?

YÜKSEK ÖĞRENİM GENÇLİĞİ
Yüksek öğrenim gençliği geleceğin yöneticileri ve toplumun önderleri olarak bir ulusun hayatında önemli bir yeri işgal eder. İktidar programınızda bu gençlikle ilgili neler var? Onun yetişmesi ve olanaklara kavuşması için neler yapacaksınız?

1- Bugün sağlıklı bir öğrenim yapılmayan Üniversitelerimizde öğrenimin hakkıyla yapılabilmesi için ne gibi tedbirler düşünüyorsunuz?

2- Her yıl binlerce öğrenci açığa kalması için ek kontenjanlarla Fakültelelere dolduruluyor. Bu da sağlıklı bir öğrenimin yapılmaması için başlıca neden olarak çıkıyor karşımıza. Bu yine binlerce öğrencinin belge almasına ve sudan bir öğrenim yapmasına sebep oluyor. Bu konuda alıncağınız tedbirler nelerdir?

3- Gece üniversiteleri açacak mısınız?

4- Yeni üniversite ve yüksek okullar açacak mısınız? Nerelerde? Kaç adet?

5- Üniversitelerdeki kitap meselesini nasıl halledeceksiniz?

6- Öğrencinin beden ve ruh sağlığını koruyucu tedbirleri nasıl alacaksınız?

7- Taşradan üniversite şehirlerine gelen öğrencilerin açığa kalması için ne gibi tedbirler alacaksınız? Yetersiz bulunan öğrenci yurtlarını nasıl geliştirecek ve sayılarını artıracaksınız? İktidar programınıza göre bu yurt sayısı kaç çıkacaktır ve yeni yurtlar nerelerde açılacaktır? Bu yurtlarda kaç öğrencinin yararlanması sağlanacaktır?

8- Fakir öğrencilerin, ancak büyük şehirlerde bulunan üniversite ve yüksek okullarda öğrenim yapabilmeleri için ne gibi olanaklar sağlayacaksınız?

9- Burs sayısını artırmayı düşünüyor musunuz? Artıracağınız burs sayısından kaç öğrenci yararlanacak ve burs miktarı ne kadar olacak? Burslar kimlere verilecek ve bunun için ne şartlar aranacak?

10- Teknik öğrenim yapan yeni yüksek okul ve üniversiteler açacak mısınız? Nerelerde? Kaç adet?

11- İktidar programınızda gençlerin boş zamanlarını değerlendirme için ne gibi planlar mevcut?

12- Gençlerin toplum kalkınmasına katılmalarını sağlamak için kendilerine ne gibi maddî olanak-

lar sağlayacaksınız?

13- Öğrenimleri yanında çalışma-zorunluğunda bulunan gençler için iş bulma kolaylıkları sağlayacak mısınız? Devlet sektörünün ve özel sektörün bu görevi katılma olanakları ne olacaktır?

14- Öğrencilerin yaz tatillerinin boş geçmesini nasıl önleyeceksiniz? Bu potansiyeli güçten nelerle yararlanacaksınız?

15- Öğrenci gençlik diğer gençlik kitlelerinin yanında daha çok örgütlenmiş olmalıdır. Karınca karınca öğrenci sorunları, eğitim, sanat çabaları yapmakta ve toplum kalkınmasına katılmak istemektedir. Bu konuda da olumlu adımlar atmıştır. Bunların güçlenmesini nasıl sağlayacak ne şekilde teşvik edecek, destekleyecek misiniz? Hangi olanaklarınızla onların çabalarına katılacaksınız?

16- Yüksek okul ve üniversite mezunları devlet sektöründe görev almak istediği takdirde onların maddî durumunu ne şekilde halledeceksiniz?

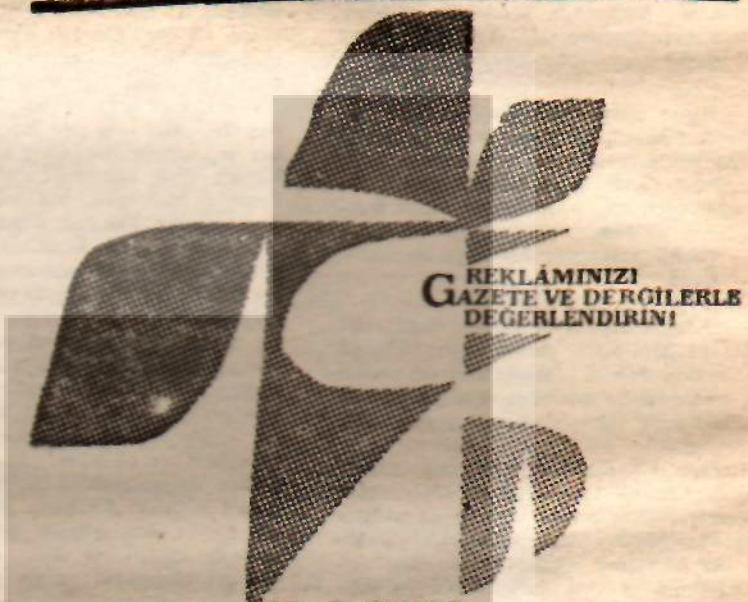
17- Yüksek okul ve üniversite

mezunlarının meslek bilgilerini arttırmak ve ihtisaslarını sağlamak üzere ne gibi olanaklar düşünüyorsunuz? Dış ülkelere göndermek için kendilerine verilen burs sayısında artma yapacak mısınız? Bu ne kadar olacak?

Partinin seçimler sonunda iktidara tek başına geldiği takdirde bu konulardan her birini en fazla ne kadar zamanda ele almağı ve kesin çözüm yoluna sokmağı taahhüt ediyorsunuz? Zaman taahhütleriniz iktidara geldikten 3 ay, 6 ay, 1 yıl sonra ne şekilde olacaktır?

Yukarıdaki sorulara cevap vermediğiniz (veremediğiniz) takdirde, bunu, Türk Gençliğine yani Türk Ulusunun geleceğine ilgil duymadığınız, günlük menfaatlardan başka bir şey düşümediğiniz şeklinde yorumlayacağız.

Türk gençliğinin gelecek seçimlerde partinize karşı davranışı Türk Ulusunun geleceğini yakından ilgilendiren yukarıdaki sorulara vereceğiniz cevaplara bağlı olacaktır.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telegraf adresi : BASINKURUMU

(Basın - 13354)

YENİ DERGİ

Yöneten : Memet Fuat

AĞUSTOS 1965; FRANZ KAFKA ÖZEL SAYISI

Franz Kafka'nın 16 küçük hikâyesi; Wilhelm-Erich: Kafka'nın Hayatı; Hans Mayer: Kafka Araştırmalarının Durumu; M a x Brod: Kafka'nın Dinsele Gelişimi; Martin Walser: Kafka'da Anlatım; Roger Garaudy: Kafka'nın Dünyası; Gustav Janouch: Kafka ile Konuşmalar; Kafka'nın mektuplarından günceinden seçmeler ve Kafka üzerine daha başka incelemeler Ayrıca: Cemal Süreya'nın bir şiiri: «Bir Şehrin Dışardan Görünüşü»; ve

NÂZİM HİKMET'in 6 sayfalık bir şiiri
ŞABAN OĞLU SELİM İLE KİTABI

(Sabrin doğrudan doğruya kendi yazdığı müsveddelerden)
144 sayfa 5 lira

DE YAYINEVİ, VİLAYET HAN; KAT 2, CAĞALOĞLU
(YON - 102)

Bilgi Yayınevi'nin İlk Dört Kitabı

Ingmar Bergman
YABAN ÇİLEKLERİ

1958 yılı Cannes Film Festivalinde birincilik alan film senaryosu
4 lira

Jean Paul Sartre
SEKİZ OYUN

Uyumsuz tiyatro öncüsünün tek perdelik sekiz oyunu
4 lira

Cahit Atav
**KARALARIN
MEMETLERİ**

Tiyatroyu köye kadar yaygın ve sevdiren oyunun ikinci basımı
4 lira

Cahit Atav
SULTAN GELİN

«Ne kız olum ne gelin Odlara yandım ancak»
Oyun,
4 lira

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi No. 8
Yenişehir Ankara
Tel. 177403

(YON 092)

ŞİDDETLİ
BAS
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
GASARU İLE
KULLANILIR!
GRİPİN
KININLI
GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

(YENİ AJANS - 4285)

VIETNAM

Tatlı kârlar

Amerikanın Vietnam savaşına hız vermesi, büyük firmalar için kârlı bir iş oldu. Press Ajansı'nın yaptığı bir araştırmaya göre, silâh ve çeşitli malzeme müteahhitleri, durumdan çok memnundurlar. Philadelphia'daki bir firma, ankete, «şimdiden işlerin hızlandığını hissediyoruz» cevabını vermiştir. Savunma Bakanı Mc Namara da, bakanlığın «üretim makinesini harekete geçirmeye hazırlandığını» söylemiştir.

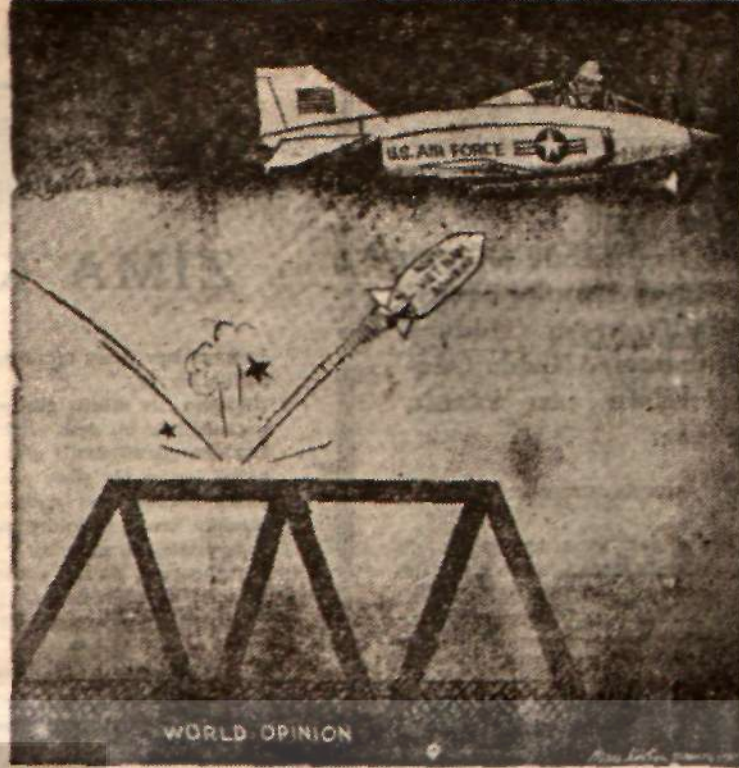
Üretim makinesi, Vietnam için 1 milyar dolar yeni kredi verilmesi ve 50 bin askerin daha savaşa yönlendirilmesi ile harekete geçirilmektedir.

İşin tuhafı, Washington bir taraftan tehlikeli bir savaşın hazırlıklarını arttırırken, öte yandan barış ve müzakere pronasırdalarına hız vermektedir. Bu iki yüzü de davranışın ne anlamı vardır? ni. Bertrand Russel Vakfının raporunda okuyacaksınız.

YUNANİSTAN

Kral ve C.I.A.'nın ovunları

Amerikan Casusluk Teşkilatı C.I.A.'nın teşvikle Kralın girişimi hükümet darbesinin ilk perdesi. Yunan halkının geniş demokratik tenkil karışımında başarısızlıkla kanamıştır. Ama Kral ve C.I.A., Papandreu'nun Amerikadan nispeten bağımsız politikasına rıza göstermiş deşiflerdir. Sımdı görünüşü kurtaracak bir basbakan aramaktadırlar. Yeni basbakan aranan sarılar halka Amerikanın ve Kralın kuklası görünmemesi, fakat aslında Amerikan ve Kralın kuklası olması şeklindedir. Bu maksatla, Kral ve C.I.A., Papandreu'ya kendi partisi içindeki nüfuzlu dostlarını aracılığı ile baskı yapmaktadırlar. Partinin dahilacağı tehdidi ile, Papandreu'nun eski yardımcısı Stefanopoulos'un veya başka bir uygun şahsın basbakanlığına rıza göstermesini istemektedirler. Bu satırın vazirdışı sırada Papandreu, Kralın ve onun basbakanlığını kabul etmek ve da hemen seçime gitmek şıklarını reddetmesine rağmen, davatılmaktadı. Sonuna kadar davatılacak midir, belli değildir. Mücadelenin ulaştığı bu safhada Papandreu'nun bu volda vereceği bir taviz onun sonu. Kral ve C.I.A.'nın ise zaferi olacaktır. Buna karşılık Papandreu'nun iktidara dönüşü, Yunanistan'ın bağımsızlık ve demokrasi yolunda attığı önemli bir adım sayılabilir.

DUNYA KAMU OYU

—Kanada karikatürü—

Hâlen Yunanistan'daki Amerikan propaganda servisleri, Papandreu'yu en ağır dille suçlamaktadırlar. Amerikan parasıyla çıktığı anlaşılan ve Türkiye'de de geniş ölçüde dağıtılan Aegean News büteni, Papandreu hakkında şunları yazmaktadır: Papandreu, Sovyet Elçisi Korvukin ile gizli bir anlaşma imzalamıştır. Anlaşmaya göre Yunanistan NATO'dan çekilecek ve tarafsız bir politika uygulayacaktır. Ajansa göre, anlaşmanın belli başlı esasları şunlardır:

— Dolar bölgesinden ayrılmak şartıyla, büyük Sovyet kredileri ve teknik yardım sağlanacaktır.

— Reeksport hakkında birlikte ticaret, mevzu ve madenler, münhasıran Sovyetler Birliğine satılacaktır.

— Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya ve muhtemelen Romanya ile birlikte bir Balkan Ekonomik Camiası'na katılacaktır.

— Yunanistan NATO'dan ayrılmak şartıyla, Kıbrıs'ta Enosis gerçekleştirilecektir.

Amerikan parasıyla çıkarılan Anlaşma, Sovyetlerle gizli anlaşmalar imzalayan Papandreu dö-

nemünde, «Yunan komünistleri 30, hatta 50 yılda elde etmeyi tahayyül dahi edemeyecekleri avantajlar sağlamışlardır. Komünistler her yere sızmışlar. Millî Emniyeti bile elde etmişlerdir. Papandreu, «antikomünist» güvenlik servislerini kaldırmış, polis ve jandarmada «demokratlaştırma» gerekçesiyle tasfiyelere girişmiştir. Yunan ordusunun Radyo Servisini, Papandreu tam kontrolüne almıştır. Öğretmenlerin tayininde, Yunanistan demokratik bir ülkedir gerekçesiyle, Papandreu, siyasi kontrol mekanizmasını kaldırmıştır.

Bütün bu sebeplerle, Papandreu, komünistleri himaye etmekle suçlanmaktadır. Ashında Papandreu, C.I.A.'nın Orduda, Radvoda, Gizli Emniyet Servislerinde ve hatta Öğretmenlerin tayininde kurduğu faşist sebekeli, bir dereceye kadar düzeltilmeye çalışmıştır. C.I.A. bunu affedememekte, Amerikan taraftarı olmakla beraber, tam bir usaklığı reddeden politikacı komünistlikle suçlamakta ve hükümet darbeleri terfi etmektedir. Ne var ki Yunan halkı ovunan ovunları farketme başlamıştır. Parkedildiği andan itibaren de, en etkili oyunlar dahi iflâs mahkûmdur.

Bertrand Russel Vakfının
VIETNAM GÖRÜŞÜ

Aziz Nesin

Helsinki'den bildiriyor

«... Amerikan Hükümeti 1954'deki milletlerarası müzakereler sonucunda varılmış olan anlaşmaları çiğneyerek vahşî bir tecaviz harbi uygulamaktadır. Amerikan Vietnam'ı gününden işgal etmiştir ve bir ülkeyi bombalamaktadır. Görüşme demek Amerika istilâ ordusunu Vietnam'da tutmak demektir.

Johnson şartsız görüşme teklif ettiğinde Vietnam'a 300 bin Amerikan askeri gönderilmesi konusundaki plânların da tamamlanmış bulunuyordu. Wilson Barış Heyeti teklifi ortaya çıktığında bombardıman Çin'in sınırlarına 40 mil kadar yaklaşmıştı. Washington Wilson Barış Heyetini ve şartsız görüşme teklifini bir tek amaçtan dolayı ortaya çıkarmıştır: Harbi genişletme hazırlıkları sırasında anlamsız sözlerle bizim hakikatî görmemize mâni olmak...

Johnson bu sözlerin bizi hareketsiz bırakacağını sanıyordu. Üstelik yaptığı tekliflerin Vietnam tarafından kabul edilemeyeceğini de çok iyi bilmekteydi. Vietnam için toprağını işgal etmiş bir yabancı ordu ile müzakereler yapmak imkânsızdı. Vietnamlular için, mütevaciz ordu durmadan hazırlıklarını genişletirken ateş kes anlaşması yapmak da imkânsızdı. Bir Barış Heyeti de kabul edemezdi. Çünkü bu işin içine bir takım üçüncü kuvvetler sokmak ve taviz vermek demek olacaktır...

Vietnam'da savaşın derhal durdurulması ve hayatların kurtarılması gerektiğini söyleyenler vardır. Hangi yoldan olursa olsun. Fakat Vietnamlular, mücadeleden vazgeçseler de ölmeye devam edeceklerdir. Ölmeye ve yok edilmeye devam edileceklerdir. 25 yıllık mücadele onlara bunu öğretmiştir. Amerikalılar bunu anlamaya mecburdurlar.

Long Island açıklarında, nükleer silâhları taşıyan bir Vietnam filosu yoktur. San Fransisko, Filadelfia, Şikago, Denver ve Miami alevler içinde yanmaktadır. Amerikalılar 10 yıl müddetle bombalanmamış, yakılmamış, zehirlememişler. Amerikan halkının % 59'u toplama kamplarına getirilerek zorla çalıştırılmamıştır. Vietnam halkı nasıl müzakere eder? Amerikan barış hareketinin temsilcileri Vietnam Kurtuluş Cephesinin durumunu anlamak ve ona uyumak mecburiyetindedirler. Bu konferans da Kurtuluş cephesini ve Vietnam Demokratik Cumhuriyetini desteklediğini ilan etmelidir.

Konferanstan bu meseleyi anlamalarını istiyoruz. Bu bir emperyalist savaştır. Bu, bu tip ilk savaş değildir ve sonucu da olmayacaktır. Amerika dünya kaynaklarından % 55'ini rahatça kontrol edebilmek için yerkişinin her yanında 3300 tane askeri üsse sahip bulunmaktadır. Bu askeri kontrol sistemi Vietnam'da savaş vermektedir. Çünkü bilmektedir ki Latin Amerika, Afrika ve Asya halkları bu sisteme durmadan baş kaldırmaktadırlar. İşte hakikat budur. Bu hakikat Amerikan delegasyonunun raporunda ortaya çıkarılmamış, belirlenmemiştir. Amerika Birleşik Devletleri yüzyıllardır, askeri olarak dünyanın her yanına müdahale etmektedir.

Bu mütevaciz grubu ancak Vietnam'daki savaşın asil yüzünü görebilirsek, mağlup edebiliriz. Dünyayı savaşa yönlüten, Vietnam'da insanların diri diri yanmasına sebep olan Amerikan Kapitalizminin iktisadi, siyasi ve askeri sistemidir. Hakikatten kaçmamalıyız. Mütevaciz mütevaciz demekten korkmamalıyız. Cesur olmalıyız. Bu dünya konferansından şu kararı alınmasını istiyoruz:

1. Bütün ülkelerden Vietnam'daki mütevaciz hareketlere son verilmesi için çalışmalarını istenmelidir.
2. Bütün ülkelerden, Vietnam'daki askerlerini çekene kadar Amerika ile diplomatik ilişkilerini kesmeleri istenmelidir.
3. Vietnam'daki askerlerini çekene kadar Amerikan vatan-daşlarına dünyanın hiçbir ülkesi vize vermemelidir.
4. Bütün dünya ülkelerinde Millî Kurtuluş Cephesini hakiki Vietnam hükümeti olarak tanımalarını istemeliyiz.
5. Bütün ülkelerden limanlarını Amerikan gemilerine kapamalarını istemeliyiz.
6. Bütün ülkelerden hava bölgelerini Amerikan uçaklarına kapamalarını istemeliyiz.
7. Bütün ülkelerden Amerika ile iktisadi ilişkilerini kesmelerini istemeliyiz.
8. Bütün ülkelerden kimyasal maddeleri harp silâhı olarak kullanmaları lanetlemelerini istemeliyiz. Bütün ülkeler Napalm bombaları, fosfor, iskence, toplama kampları kullananları lanetlemelidir. Harp suçluları, Nazi Almanyasının harp suçluları gibi muhakeme edilmelidirler.

Arkadaşlar, Amerikan harpçilerini kendimizden ayırarak, Vietnam halkı için birlikte çalışmamız gerekmektedir. Onları kendi başlarına bırakamayız. Dünyadan, tek hakli çözüm istemeliyiz. Amerikan askeri Vietnam'ı terketmelidir. Tecavüz durmalıdır. Bu devirler geçmiştir. Şimdi bambaşka bir dünyada yaşıyoruz.

(YENİ TANIN)

YENİ ÇIKTI

sosyalizmin

ve

sosyal

mücadelelerin
tarihi

IV. ve V. Kitap Birarada

Yazan: Max BEER

«Sosyalizmin ve Sosyal Mücadelelerin Tarihi». Bu ikinci ciltte tam olarak çevrilmiş ve tamamlanmış olmaktadır. Bu ciltte İngiltere'de endüstri ihtilâli Fransız ihtilâli, İngiliz işçi hareketinin başlangıcı, 1848 ihtilâli, Yabancı ülkelerdeki ihtilâli Alman dernekleri, KARL MARX; Marx ve Hegelci diyalektik, Marx'ın ekonomik teorileri, evrim ve devrim, Almanya'da komünist hareketi, liberalizm devri, emperyalizme ve sosyalizme geçiş, Birinci Enternasyonal, Paris Komünü, emperyalist devri, İkinci Enternasyonal, Avrupa ve Amerika'da sosyalist hareketler, Dünya Savaşı, Rus ihtilâli 1918-19 Alman ihtilâli, Sosyalist hareketin Dünyadaki gelişmeleri yer almaktadır.

GENEL DAĞITIM:

Kemal Karatekin

Ankara Caddesi 44 İstanbul

(YON — 104)

FETHİ NACI'NIN FİDEBİYAT YAZILARI

İNSAN TÜKENMEZ

1956'da yayımlandığı zaman bir nâdisse olan bu kitabın elde mevcut nek az sayıta satışa çıkarılmıştır. Fiyatı 4 Liradır.

GENEL DAĞITIM: UĞRAK KİTAPÇEVİ Beyaz Saray, Bevezirli ist.

YON — 098

Az Gelişmiş Ülkelerde Kültür ve Sanat Tartışmaları

MİLLİ KÜLTÜR ve DEVRİMCİ KÜLTÜR

Geçen sayıda başladığımız ve 4 sayı sürecek olan «Millî Kültür ve Devrimci Kültür» tartışmasının ikinci bölümünü sunuyoruz.

Geçen sayıda da belirttiğimiz gibi, oturumu Albert - Paul Lentin adlı bir Fransız gazetecisi yönetiyor. Oturuma katılan Cezayirli: Politika nazariyecisi, yazar ve müzikolog Beşir Hac Ali; Cezayir Millî Tiyatrosu Müdürlüğü Muhammed Budia; Cezayir Ressamlar Birliği'nden Muhammed Hedda (Muhammed Budia ile Muhammed Hedda «KASIM» adlı derginin yaza kurulu üyesidirler); ve 20 yaşında genç bir yazar: Ahmet Azegag.

Çeviren : Fethi Naci

YARARLI HALE GETİRME VE ASMA

A.P. Lentin: Bu tartışmalar, ele aldığımız meselelerde, bugün, kuşaklar arasında belirli bir tartışma olduğunu göstermiyor mu?

Ahmet Azegag: Geçmişin kültür kaynaklarından yararlanma yolundaki bütün fikirlere karşı değilim. Fakat böyle bir kültür envanteri yapıldığı zaman, bunun son noktası konduğu zaman, ne yapmak gerekecek? Bu envanterin yapılması için geçen zaman bir zaman kaybı olmayacak mı? Bu süre içinde, kaynaklara dönmek yerine, başka bir şey yapamaz mıyız? Başka bir yoldan gene Cezayirli olan bir kişiliğe ulaşamaz mıyız?

Muhammed Budia: Herkesin seferber olması, geçmişin edebiyatından en çok yararlanma işine dört elle sarılmak için geriye dönmesi söz konusu değildir. İleriye doğru giden gençler de olmalıdır elbet. Bununla birlikte, sadece bugüne yaslanan üçüncü bir kültürel güç yaratmamız gerektiğini söylemek de pek kolay kaçmak olur. Bugünden hareket ederek başlayalım demek dün bir şey yoktu kısmını uyandırmaz mı? Hem de yanlış olarak.

Muhammed Hedda: Hiç'ten hareket edilerek hiçbir yere varılmaz. Bir ressam olarak ben diyorum ki Cezayir'de plastik sanatla uğraşanlar, bugün, geçmişte ilkenizde yapılmış olan her şeyi (hattatlıkta, çömlekçilikte, halıcılıkta) göz önünde bulundurmamak zorundadır. İleriye doğru yeniden yola çıkmak için bütün bunları tekrar incelemek gerek. Bu yapılmadan ileriye gidilemez.

Ahmet Azegag: Yani sana göre de yeniden yola çıkabilmek için geriye dönmek mutlak olarak zorunludur.

Beşir Hac Ali: İyi bildiğim bir konudan, müzikten, açık ve kesin bir örnek alacağım. Hepimiz Cezayirli kompozitörlerin işte senfoniler, konçertolar, operalar, vb. yapımlarını dinliyoruz. Fakat bu kompozitörler konularını nereden alacaklar? Fransız müziğinden mi. Rus müziğinden mi, Amerikan müziğinden mi? Ben inanıyorum ki ilham alabilecekleri en iyi konular, kendi modern müzik ürünlerimizde hattâ bunlardan da fazla olarak eski müzik ürünlerimizde bulacakları konulardır. Çünkü eski müziğimiz modern müziğimizden daha zengindir. Sebabi açık: Sömürgeci millî kaynaklarımızı yok etmeye çalıştıkları için çağdaş dönemde yaratıcı gücümüzü bir fakirleşme eğilimi gösterdi. Buna karşılık, teknik alanda, Batı'dan bize yardım etmesini isteyeceğiz. Sonuç olarak, batı tekniği ile sahici millî zenginlikler arasında bir birlik kurmamız gerekir. Yüzyıllardan yüzyıllara ulaşan ve mutlak yararlanmamız gereken bir miras böylece yeniden verimli hale getirmiş olacağız. Müzikal alanda muhafaza edebileceğimizi sistenli bir şekilde plâğa veya tele almali ve sonra boşuna övülmüş olanları, otantik olmayanları elemeli. Ama bu yararlı hale getirme çabası zorunludur. Müzik hakkında söylediğim edebiyata da uygulanır. Geçmiş onarıp canlandırmak, her şeyden önce Arap dilini kurtarmak ve buradan hareketle unutulmuş eserleri ya da sadece dilde günümüze ulaşan eserleri kurtarmak demektir.

Muhammed Budia: Halkın birtakım gelenekleri, inançları vardır, bir psikolojisi vardır; bana öyle geliyor ki, başkentte ya da büyük şehirlerde bulunan küçük toplulukların gözünden biraz kaçıyor bunlar. Geriye dönmek gerek dediğim zaman bu

günün dünyasına pencereleri kapatmak gerek demiyorum ben. Dedim şu: Oturduğumuz evi iyi tanımak gerek. Hedda az önce resimden söz etti. Ben de size tiyatrodan söz açacağım. Cezayir tiyatrosu ancak 1926 - 1930 yıllarına doğru kuruldu. Sonra, dışardan gelen bir kadro ile yaşamağa devam etti. Baştarzi'nin Cezayirli profesyonel bir topluluk kurması için 1947'yi beklemek gerekti.

Bu tiyatro bugün ne olmalıdır? Comedie Française'e mi benzemeli? Jean Vilar'ın, Brecht'in, Piscator'un deneylerini mi yeniden ele almak? Yoksa geleneklerimiz içinde yeni formüller mi aramalıyız? Modern tiyatrosunun tekniklerini kullanmakla birlikte geleneklerimizden de yararlanmayı bilen genç bir yazar-sahneye koyucunun, Kaki'nin deneyi, Cezayir tiyatrosuna yeni bir boyut getirmenin mümkün olduğunu göstermektedir. Kaki, bu tiyatroya Paris'te bulduklarını değil, Cezayir'de ve Cezayir dolaylarında bulduklarını getiriyor. İşte geçmişten yararlanmanın başarılı bir örneği! Geçmiş fikrî etmeden bugüne ve geleceğe katıyor.

Ahmet Azegag: Kaki gibi bir adam deneyler yapmış, kabul; ama herkes Kaki değildir.

Muhammed Budia: Elbette. Ama okuma yazma yayıldıkça Kaki'lerin sayısı gitgide artacak. Bağımsız devrimci yeni Cezayir'de okuma yazma öğrenilmesi, yabancılaşmadan uzak genç adamlar atalarının Galya'nı değil, Berberler, daha sonra da Araplar olduğunu bilen genç adamlar yetiştirecek. Bu genç adamlara, kültür bakımından yetişkin kişiler olarak, sunları söyleyebiliriz: Eğer yazar, ressam, müzisyen olmak istiyorsanız, silâhların sadece bir kısmıyla, mermisiz bir tüfeğe değil, elinizdeki bütün silâhlarla çalışabilirsiniz.

Beşir Hac Ali: Bizim geçmişe açılmamız, bugün, makbul bütün yabancı değerlerle uzlaşmaktır; buna iyi dikkat etmek gerek. Dohası var; bu değerleri çağırarak, bu değerleri araştırmaktır. Cezayir halkı, hiçbir zaman, bağımsızlıktan bu yana olduğu kadar yabancı değerleri öğrenmeye kendini vermemiştir. Meselâ on binlerce Cezayirli «Potemkin Zırhısı» ni gördü. Cezayir'de sergi açan yabancı ressamların eserlerini sevmedi. Makarenko'nun «Pedagojik Şiirler» ni arapçasından inceledi. Bence, geçmişin kültüründen yararlanmak, kültürel asmayı mümkün kılmakta ve kolaylaştırmaktadır. Yeniden kendini bulan Cezayirli artık yabancı değerlerle çarpışmaktan korkusu yoktur; onların karşısına çıkmaya, iyi ve kötü yanlarını ayırmaya yararlı ve zenginleştirici görünümleri alkoyup öbürlerini bir yana atmaya hazırdır.

Muhammed Budia: Cezayir kültürü, öbür kültürler karşısında bir aşaglık duygusuna kapılırsa, gerçekten koyulamaz evrenselcilik yoluna. Bunun için her şeyden önce dengesini yeniden bulması gerekir.

Beşir Hac Ali: Kendi payına, klasik arapçadan, Mısır edebiyatının ürünlerini, çağdaş Mısır romanlarının, sözlüksüz kolayca okunadıkça, bir şeylerin eksikliğini duyacağım.

Ahmet Azegag: Arapçaya böylesine bir tekel tanınmasında mutabık değilim. Başka kültürel iletişim araçları da vardır.

GELECEK HAFTA:
ARAPLASTIRMA, FRANSTZ
KÜLTÜRÜ, FRANSTZCA ANLATIŞ

Gerçek Yayınevi «Az Gelişmiş Ülkeler ve Sosyalizm» den sonra ikinci kitabını sunar:

EMPERYALİZM NEDİR?

Hazırlayan: FETHİ NACİ

Fiyatı 6 Lira

Istanbul Dağıtımı

UGRAK KİTABEVİ

Beyaz Saray - BEYAZIT

NOT: Tek kitap isteyenlerin 6 lirahk pul göndermeleri.

Ödemeli İsteme Adresi

GERÇEK YAYINEVİ

P.K. 655 - İSTANBUL

(YON - 103)

YEVTUÇENKO

«Zima Kavşığı» adlı uzun şüirinden bir bölüm:

ZİMA KAVŞAĞI

Yaşlandıkça daha namuslu oluyoruz,
bu da bir şey.
Bildğim bir dilmiş gibi neler anlatmıyor bana
geçirdiğimiz bu açık seçik değişmeler.
Eskiden gördüğümüz gibi görmüyorsam
şimdi başka bir gözle görüyorsam siz,
şimdi gördüklerim yeniyse eğer,
bunları kendimi yokhyarak buldum.
Anlıyorum, yirmi yılın
toyca geçmiş biraz; gözden geçirirsem:
söylemişim söylememem gerekenleri,
Söylemem gerekenleri söylemişim.

Geriyeye bakışlarla geçti yıllarım,
bazı özel duygularla, düşünceler, isteklerle;
yaşamamın düzgün dönemeçlerinde
çeşitli davranışlar; ama bitmiş bir şey yok.
Yine de yeni yollar açar bunlar insana,
yeni bir güç kazandırır, sizin ilk defa
toz kaldırarak çıplak ayaklarla yürüdüğünüz
o toprağa basmak.
İşte ben de buna güveniyorum zaten,
beni beklerken doğduğum şehir
Baykal Gölü'nün kıyısında.

Çamları yeniden görmek isteği,
zamanın, geçmişin dilsiz tamklarını,
bir köylü ayaklanmasından sonra buraya sürülen
büyük dedemin ve başkalarının tamklarını.
Buraya gelmiş nice uzak yerlerden
çamurdan, yağmurdan geçerek
karlılarıyla, küçük çocuklarıyla
Ukraynalı köylüler, Zitomir'den.
Oruncuk ağları varmış ağaçlarda.
Doğarak cesaret bulmuşlar unutmak için
canlarından çok sevdiği şeyleri.
Huzursuz gözlerle bakarmış nöbetçiler
damarlarla dolu elleri, ve çavuş ateş ışığında
oturup iskambil oynarmış; koz: maça.
Bütün gece boyunca büyük dedem
köylü ellerinde tuttuğu bir kor parçasıyla
piposunu yakar, oturur düşünürmüş.
Ne düşünürmüş?

Yabancı bir yerde
Kimbilir nasıl karşılanacaklar,
güler yüzle mi, dayakla mı, Tanrı bilir.

Palavra masallara inanmazmış, orada
basit insanların beyler gibi yaşadıklarına
(insanlar ne zaman beyler gibi yaşamış ki?)
acılarına, üzüntüye de inanmazmış;
nerede toprak avrsa saban sürmek de,
tohum atmak da ayıdır orada.
Zaman neler getirecek, görürsün tutsak Heri.
Daha millerce yolun var yürünecek
Ya nerelerde kaldı Ukrayna, Ukrayna ana?
Hani nerelerde
şafakla şarkısını söyleyen bülbül,
çevresinde el değmemiş bir orman,
kimse varamaz ona artık
ne yayan, ne atla,
ne yayan, ne atla,
ne de kanatla,
ne de kanatla.

Sanırım o gönülsüz göçmenler, o köylüler
bu el memleketini kader diye kabullenip
kendilerini mutsuzluğa bırakmışlar;
üvey ana ne kadar iyi olursa olsun
hiç öz ana gibi olur mu insana?
Parmaklarıyla toprağını ufalamışlar,
suyunu içmişler, çocuklarına da içirmişler,
soru sormuşlar, anlamışlar, sahip çıkmışlar,
vatan belleyip kanla bağlanmışlar ona.
O acı hayata koşmuşlar yeniden,
yoksulluğun boyunduruğuna.
Kim suçlayabilir ki
duvara çakılan paslı çiviyi;
onu çakan bir baltanın demiridir.
Çeşitli zorluklarla karşılaşmışlar,
çabalamışlar yaşamak için,
ne kadar bükmüşlerse çalışan bellerini,
boşuna,
ekmeği yememiş onlar, ekmeği onları yemiş.
Ekmişler, biçmişler, kaldırımlar
tarlalarda, evlerde, ahırlarda.
Bir yerde ekmeğe varsa orada gerçek vardır,
sen ekmeği yarat da bak
gerçek nasıl kendini yaratır.
Derin düşünceler.
Büyük dedem ömrü boyunca aç kalmış.
Harmanların sonu gelmez verimsizliği.
Gerçek buymuş işte, büyük dedem
düşlediği gerçeği yaşamamış.

Türkçesi: ÜLKÜ TAMER

X ULUSLARARASI KÜLTÜR ŞENLİĞİ

Hayati Asilyazıcı

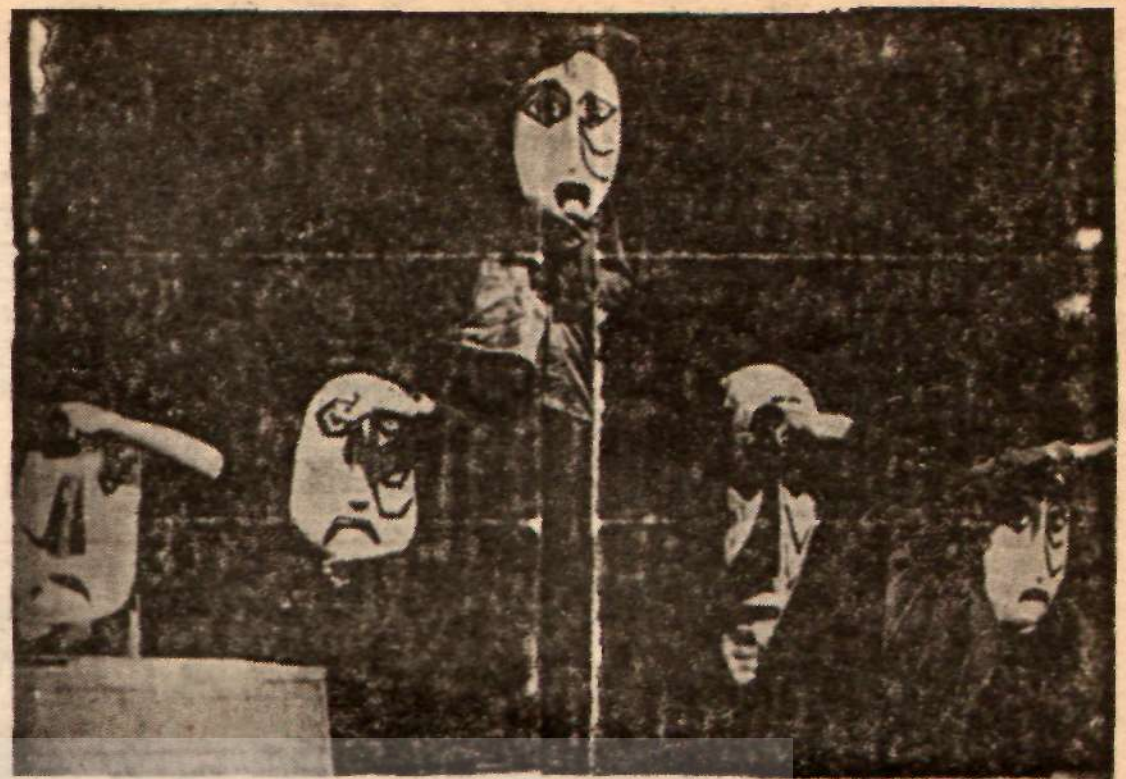
Türkiye Millî Talebe Federasyonu'nun düzenlediği X. cü Uluslararası Kültür Şenliği 11-21 Ağustos günleri arasında yapıyor. Güç şartları altında başlayan, sonradan çok gelişen bu Kültür Şenliği'nin bu yıl gerçek anlamına kavuşmak üzere olduğu görülüyor. Özellikle geçen yıllarda düzenlenen şenliklerle karşılaştırılınca, X. Uluslararası Kültür Şenliği'nin bundan böyle aranacak bir sanat olayları düzeyine ulaştığı söylenebilir. Doğrusu, yıllardan beri sürdürülen kültür şenliğinin sanat olaylarındaki yerlerini gözden geçirdiğimiz vakit, gençlerin temele men çalışmalarında bulduklarını görürüz. Çeşitli topluluklardan geçerek gelişen ve kendisini zorla kabul ettiren şenliklerin arda arkası kesilmediğine göre şimdiye dek yapılan ve bundan böyle yapılacaklar arasında X. Uluslararası Kültür Şenliğinin eşsiz bir yer olacağını özellikle belirtmek isterim. Özü, değeri artık gün ışığına çıkmış sanat çalışmalarının çok kinse için enlaşılmayan karanlık yanı ve yöresi kalımayacak.

Açık söylemek gerekirse, amatör topluluklarla da olsa Devlet Baba'nın yapamadığını Türkiye Millî Talebe Federasyonu'nun çabalarıyla ülkücü gençlerin gerçekleştirmesi önemsenince bir olaydır. Olanekli sanat kurumlarının değil başarmak başlamaya bile cesaret edemedikleri bu son şenliklerde gençler her türlü gösterişten uzak önemli atılımlarla başarıya ulaşıyorlar. Bu çalışma-

lara bakıp yanına olan güveni ve sanat inancını kucaklamaları elbetteki kıvanç vericidir.

Bu yıl yapılan şenlik, hem çeşitli toplulukların katılmaları bakımından hareketli ve ilginçtir; hem de yarışmalı olacağı için yeni biçimler getirmektedir. Yabancı ülkelerde yapılmakta olan benzeri şenlikler gibi düzenleniş, sanat olaylarına bir canlılık getirecektir şüphesiz.

Uluslararası X. Kültür Şenliğine, çeşitli ülkelerden gelen topluluklarla bizim amatör kuruluşlu topluluklarımız katılmışlardır. İlgili çekici gösterilerin sonunda yarışmalar kurulu (jüri) nun seçeceği topluluklar değerlendirilecek ve ödüller dağıtılacaktır. Tiyatro ve müzik diye iki ayrı grupta yapılacak değerlendirmelerde en yüksek toplamı sağlayanları seçmek kolay olmayacak. Çok seçkin topluluklar var gelenler arasında. Çoğu profesyonel toplulukların alt edemeyeceği kadar yüksek düzeyde ulaşıyorlar. Tiyatro ve pandomima için gösterileri izleyecek olan yarışmalar kurulu şöyle: Prof. Ramzak Zoltan, Mon Claude Lucien, Gianni Cavazzini, Wolfgang Schiffren, Klaus Eder, Wilfried Schiffren, Natalia Iwaszkiewicz, Behran Rolinski, Totev Nicolai, Vasfi Rıza Zobu, Selâhattin Hilâv Prof. Bedrettin Tuncel, Ahmet Kutsi Tecer, Prof. Macit Gökberk, İsmail Tunali, Genco Erkal, Onat Kutlar, Ergin Ertem, Gündüz Aykut, Çetin ve Anı İpekkaya, Erol Keskin, Seniğ Orkan, Coşkun Tunçtan, Selmi Andak, Tuncel

«Savaş Oyunu» ndan: Nefret sahnesi...

Kurtiz, Ergun Ozcan, Ayperi Akalan, Ayton Sert, Ayberk Çölok, Ozdemir Nutku, Ateş Vuran, Tuncer Necmioğlu, Tunca Yönder, Gündüz Kalaç, Ali Özönmez, Demir Özül, Hayati Asilyazıcı. Müzik: Hikmet Şimşek, Semra Asilyazıcı, Orhan Borar, Erdoğan Saydam, Panayot Abacı, Mehmet Akalan.

İzlenen oyunlardan sonra her gün saat 10,30 da Beyoğlu İstiklal Caddesi üzerindeki Büyük Kulüpte o oyunla ilgili tartışmalar yapılacaktır. Bu şenliğe bizden üç tiyatro topluluğu katılmaktadır. Ankara Dil - Tarih Coğrafya tiyatrosu, topluluğu, TMTF Gençlik

Tiyatrosu, Ankara Deneme Sahnesi. Ayrıca Oğuz Aral ve Kolbek pandomima toplulukları yer alacak. Dil - Tarih - Coğrafya Tiyatro topluluğu, en eski sahne eserimiz olan ve Prof. Fahir İz'in Viyana Devlet kitaplığında el yazması orijinalinden alarak Kitap Yayınları arasında yayınladığı «Pabuççu Ahmet'in Maceraları» nı oynayacak. Bu yayını ilk kez İstanbul Üniversitesi Gençlik Tiyatrosu tarafından Erlangen şenliğine götürülmüştü. Bu yıl Ankara'dan aynı şenliğe götürüldü. 17 Ağustos Sah günü saat 18.00 de Açık hava Tiyatrosunda aynı toplulukta oynanacak. 18 Ağustos Çarşamba saat 18

de Yeni Tiyatro'da Fakir Baykurt'un «Yılanların Öcü» oynanacak. Devlet Tiyatrosu sanatçılarından Ergin Orbey'in oynadığı eser, iki yıl önce Devlet Tiyatrosunda provalardan kaldırılarak oynanmasından vazgeçilmişti. 21 Ağustos Cumartesi saat 15'de, Yeni Tiyatro'da, 21 - 31 Temmuz günleri arasında Erlangen'de yapılan şenlikte üçüncülük alan Sermet Çağan'ın «Savaş Oyunu» üzerinde biraz durmak isterim. Şenlikler, ünlü yazarların yanı sıra genç ve bilinmeyen güçlü oyun yazarları da tanınmaktadır. Nitekim geçen dönem Erlangen'de İstanbul Üniversitesi Gençlik Tiyatrosu'nun götürdüğü Sermet Çağan'ın A. yak - Bacak Fabrikası dördüncülük almıştı. Eseri, Ankara Sanat Tiyatrosu uzun süre oynadı ve yurt düzeyinde büyük yankılar uydandı. Bu yıl yine Erlangen şenliğine Çağan'ın tek perdeli «Savaş Oyunu», Ankara Deneme Sahnesince götürüldü ve üçüncülük kazandı. Şenliğe katılan topluluklardan ve ilginç bulduğumuz oyunlardan gerçi okurlarımıza söz edeceğiz ama, Erlangen'de üçüncülük alan oyundan burada kısaca söz etmeyi yararlı bulduk.

Sermet Çağan'ın «Savaş Sonu» adlı radyofonik oyunundan Dr. Ozdemir Nutku ile birlikte sahneye uyguladığı aynı oyun, Erlangen Üniversiteler arası Kültür Şenliğinde en iyi üçüncü ve en iyi sahneye konuşmuşlarıdır. Bu başarıya nazım Hikmet'in «I. Dünya Harbi Destanı» ndan «Münihli Hans Müller» adlı bölümü radyoda yayımlanmak üzere banda alınmıştır.

«Savaş Oyunu» temsil edildi. ten sonra daha genişçe üzerinde durulacaktır. Sırasıyla oynanacak oyunlar ve topluluklar şöyledir: Türkiye - TMTF Folklor topluluğu, İsrail Haik dansları grubu, Fransa - Grenoble Oda Orkestrası, Almanya - Neue Bühne Tiyatrosu, İtalya - Parma ve Cafoscaro tiyatroları, Almanya - Camerata Vocale korosu, Çekoslovakya - Bratislava Sanat Akademisi, İspanya - Coral Blakkuerna korosu, Bulgaristan - Folklor topluluğu, Yugoslavya - Mince Acev folklor grubu, Fransa - Comedie Moderne de la Sorbonne, Avustralya - Melbourne Üniversitesi, Sovyet S.C.B. folklor topluluğu, Danimarka - Le Coq Tiyatrosu, Macaristan - Okiez Folklor topluluğu, Fransa - Ballets Occitans Folklor grubu katılmaktadır. Gösteriler, Açık hava, Yeni Tiyatro ve Hisar'da yapılacaktır.

BİR AÇIKLAMA

Sanatçı sorumluluğu ve özgürlüğü konusunda çok şeyler söylenebilir. Benim de söylemeye ihtiyacımdır. Bu yüzden bir daha bu konuları gündeme getirmeye niyetim yoktur. Bu yazımda Bayan Akalan'ın YON'da çıkan «Yeni Dergi» yazısına kısaca dokunmak istiyorum.

Bayan Akalan yazısında, benim «Yeni Dergi» de çıkan bir denememe iki cümleyle dokunmuş. Ben hiçbir şeyden o yazımda: «İnsan bedeniyle çevreyi, çoktan farkedilemeyecek kadar azaldı. Ama araçlar korkunç bir hızla gelişiyor. Bu araçlara uygun bir töre henüz en uygun ülkelerde bile yürürlükte değil. Törelere makinelere kadar hızla gelişmiyor da ondan... Otomasyon...»

Bu paragrafı anlamam için Bayan Akalan'ın ya gerçek bir sağduyuya sahip olması, ya da toplumculuğun endüstri, makine ekonomisi ile ilişkilerini bilmesi, ilkel ekonominin töresel dayanakları ile endüstri ekonomisinin töresel dayanakları konusunda bir şeyler öğrenmiş olması gerektirdi. Toplumculuğun «ulusçuluk» olması bütün yeryüzü ile sonsuz ilişkiler kurduğuna, otomasyon'a dayanan nükleer savaşın yalnızca Mr. Wilson'ın değil, Anadolu köylüsünün de yazgısını hazırladığını, Türkiye'de toplumcu bir düzenin gerçekleşmesinin de dış koşullarla amansız bir hesaplaşmaya bağlı bulunduğunu bilmesi gerektirdi.

Bunları bilmek, öğrenmek bugün Türkiye'de güç değil. «Araçların gelişmesi» konusu Piekhanov'un «Marksizmin Temel Meseleleri» adlı kitabında uzun uzun ele alınmıştır. Endüstri'ye uygun bir töre konusu ise az gelişmiş İspanya'nın toplumcu yazarı Juan Goytisolo'nun «L'Express» te çıkan ve benim türkçesini «Yopraklar 64» te yayınladığım «Bir Yıkıntı: İspanya» adlı yazısının temel temalarından biriydi. Makineleşme'nin sorunlarının yalnızca uygar ülkelerin değil, köylüsü bizimki kadar yoksul bir ülkenin, «Çin Halk Cumhuriyeti» nin temel konularından biri olduğunu anhyabilmek için örneğin R. Dumont'un dilimize de çevrilmiş bir iki yazısını okumak yeterdi. Hele sanatçılara bi-

le toplumculuk dersleri vermek iddiasında bulunanların, her araştırmanın karşısına yoksul köylüleri kullanarak çıkmanın, böylece sözde puan toplamının güllüncülüğünü kayıyabilmeleri için hiç olmazsa bir iki kitabı iyi okumuş olmaları yeter de artardı bile.

Ama ben yazımın her paragrafı için böyle kaynaçlar göstererek anlamsız bir bilgiçlik taslamak zorunda değilim. «Yeni Dergi» okuyucularının da, «Yön» okuyucularının da cümlelerini doğru anlayacak yetenekte insanlar olduklarına inanıyorum. Herhalde içlerinden hiç biri o paragraftaki «araç» sözcüğünü Bayan Akalan gibi «taşın aracı» sanmamıştır.

Söyle diyor Bayan Akalan: «Korkunç bir hızla gelişen araçlar ha... Doğru. —Kuşun süren vatandaş senden özürlü dilerim. Karşıya boğuşan güngörmemiş vatandaş senden özürlü dilerim. Uzun toprak yollarında yalın ayak yayaalar, ağır aksak öküzler silerlerden özürlü dilerim...»

Yazımın bu duygularla sizlerle kimni anlatmak istediğim doğrusu anhyamadım. Benim kusağım, «Yaban» romanım, dizanım işleyişini bilmeden sakat başlığı gibi aydın utançer içinde yazmıyorum. Benim kusağım 1950'den bu yana özgürlük kavgasını sokaklarda ve alanlarda yaptı. Kimmeden özürlü dilemek zorunda değiliz. Ve özürlü dilemenin hiç bir soruna çözümleneceğini biliyoruz. Sana inanyorum. Kötü bir toplumcu, kötü bir şir kadar kötüdür. Düşünme özgürlüğünden korkan bir toplumcu ise en kötü kötüdür. Biz, cumhuriyet sanatçılarının nice başkılar altında yaratıcıları «düşünce özgürlüğü» nün onur verici geleceğini sürdürdük. Şimdi de bu kavgam için deyiz. Düşünce özgürlüğünü savaşta eskil gibi gene öğrenç bir düzene karşı yapıyoruz. Tekrar soruyorum: «Düşünme ve yutturma özgürlüklerini sağduyuya alay etme kertesine yarıyorlar» demekle kimni kime karşı suçuyor Bayan Akalan? Kim, kime, neyi yutturuyor?

Daha sonra şunları yazıyor Bayan Akalan: «Türkiyemizde kişioğlu bunaltıra (Mutlaka bu bunaltıları mı anlatmalı sanatçı? Değil elbette. Hatta anlatmak gerekli mi bunları? Ne bilirim ben?) diyebildiğinden bunaltı...»

Parantez içindeki sözler benimdir. Bu cümlelerle «bunaltı yazımı» ile ilgili bazı genç yazarları bütünüyle desteklemediğimi, hattâ böyle bir yazımın tümüyle tartışma konusu yapılabileceğini söylemek istediğim gün gibi ortada. Şimdi ben bu sözleri söyleyebildiğim için bunaltılmıyım. Bundan iki sonuç çıkar: Ya bayan Akalan desteklemesiniz

de «bunaltı yazımı» ndan söz açmazsınız yasaklıyorsunuz. Ya da bunaltı yazımını şu, ya da bu yolla eleştirirken kızyor. Yani bunaltı yazımını savunuyor. Bu iki ihtimalden birincisi doğru değil. Çünkü bu ayıp sözcüğü kendisi de kullanıyor. İkincisi de doğru değil. Çünkü bunaltı yazarları onu pek bunaltıyor. Her halde bir «atılan üçüncü» olmalı. Ve o yazımın Marksçi çözüme mantığına uyan tek cümle de bu. (!)

«Hiroşima Özgürleri» yazısının başka bir noktasına da kısacık dokunmak istiyorum: Bayan Akalan Hersey'nin «Hiroşima» kitabında ele aldığı altı kişiden en çok Bay Tanımato'yu beğenmiş. Doğrusu bir toplumcu yazarın, Bayan Akalan gibi bir hanım da olsa, bu hürriyet kahramanını örnek gösterme tutuşuna kolayca düşeceğini sanmazdım. Kitabı biraz dikkatle okuyan herkes yüzde doksan dokuz hürriyetçi olmayan bir ülkede, Hiroşima olayını anlatmak için seçilmiş altı kişiden dördünün neden hürriyetçi olduğunu ve içlerinden en hürriyetçi, en soylu kurtarıcı olanını da neden Amerikan casusu zanlısı, Amerikan dostu ve Metodist papazı Bay Tanımato'nun temsil ettiğini kendi kendine soracaktır.

Bu altı hesap yüzünden John Hersey'nin tanklığı değerini yitirmez elbette. Ama yüzbinlerce ölümlün üstüne gene de bir Amerikan - Japon, Batı-Doğu dostluğu kurulabileceğini, bir ortak noktanın bu trajik günlerde bile var olduğunu gizlice sezdirmek isteyen bu küçük dolmayı —özgürlük sözcüğü kullanan her aydına yutturmacı diyen— Bayan Akalan gibi hemen yutamayız. Tam tersine, Rusya aracılığı ile teslim teklif eden Japonya'nın bu teklifini reddedip iki hafta sonra «teslim sağlamak için» iki atom bombası atan Amerika'yı; bombayı attıktan sonra sözde yaralarını tedavi etmek için, gerçekte ise radyoaktivitenin kurbanları üzerindeki etkilerini ölçmek için o korkunç hastahaneleri kurup, yaralıları kobaylar gibi ölüme terkeden Amerika'yı bize anlatmadığı, kökten mahkûm etmediği için Hersey'ye kızarız. Ama Türkiye'de bir kafkayı da Amerikan dostu, metodist papazı Bay Tanımato'yu bile örnek gösterir, bizi suçlara ne yapalım?

Eh, buna da kızılmaz ya. Güleriz. Hayatta neyer görüyor insan. Zaten özgürlükten hiç hoşlanmayan Bayan Akalan, aynı mantıkla bir yazı daha yazarsa, ben onu her aklima geleni söylemekte bütünüyle özgür saydığımı ilân edeceğim.

Onat Kutlar

SOMURGELEŞME PSIKOLOJİSİ

Türk devlet anlayışına meslekleri birinde durmadan, sanki bir batıl bir toplummuş gibi, batı kurullarına ayak uydurmayı çabalaması, Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışını hızlandırmıştır. Batının üstün bir teknolojiye dayanan emperyalist kademesi Osmanlı Devletini güçsüz bırakmak için, Sultan Mahmuttan itibaren devlet ricaline «Batılılaşma modernleşme» fikirlerini aşılamayı politik bir baskı haline getirmiştir. Böylece köksüz ve sahte bir devlet bilinci yaratılmak istenmiştir.

Gerek «Tanzimat» ve gerekse Birinci, İkinci Meşrutiyet hareketleri, bunun tipik görünüşünden başka bir şey değildir. İleride, bu batılılaşma hareketinin, geleneksel Osmanlı Devlet anlayışının karşısına nasıl ve ne maksatla çıkarıldığını açıklarken bu konuya tekrar döneceğiz. Tanzimat sonrası yenilik hareketlerinin, ekonomik güçsüzlüğe bir çare aramak şöyle dursun, dikkati başka yönlere çevirmesinin nedenlerini açıklamaya çalışacağız.

Bütün bu yenileme hareketlerinin gerisinde, bir sömürgeleşme psikolojisi kendisini sezdirir. 1950 den bu yana, bu sömürgeleşme psikolojisi bilesine süratle gelişmiştir ki, dünyamızı hiçbir ülkesi Türkiye kadar, gerek maddi, gerekse mânevî alanda bir «açık pazar» haline getirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşından sonra, sömürgeciler, devleti temelinden çürütmek, millî duyguları körleştirmek için bol bol yerli elemanlar yetiştirilmesini sağlayacak tedbirleri başvurmuşlardır. Bugün yabancılaşmış, kıralk bir kadro, devlet mekanizmasının su başlarını tutmuş bulunmaktadır. Diğer taraftan, sömürgecilerle işbirliği halinde olan bir tüccar ve sözde sanavici zümre politik güç kazanmak için savaşıyor. İktidara gelebilmek için çeşitli tedbirler ve teruipiler düşünüyor.

Sosyalist açıdan bakılmadıkça, durum nasıl bir tehlike gösterdiğini anlamak mümkün değildir. Sömürgeciler, kendi üstünlüklerinde yetişmiş bir takım uzmanlar eliyle Anayasa maddelerine kadar etkilerini her tarafa yaymışlardır. Öğretim ve eğitim mekanizmasını onların işlerini kolaylaştıracak yerli ve yabancı uzmanların elindedir. Ve bugün artık, siyasî partiler kanada altında, iktidarı ele geçirmek için savaşa girmişlerdir.

Gerçi emperyalizm, Osmanlı İmparatorluğunun devamı süresince, kapitülasyonlar yardımı ile, ülkenin iç pazarlarını sömürmekte idi. Fakat uzun zaman bu, Hıristiyan azınlıklar tarafından ve onların aracılığı ile yapılmaktaydı. Hıristiyan azınlıkların, ekonomik güçleri yanında idareye doğrudan doğruya elkoymaya hevesli görünmediklerini tarihî olaylar ispatlamaktadır. Hatta Cevdet Paşa'nın yazdığına göre, Hıristiyan teba'ya, Müslümanlarla eşitlik sağlanmış olan Tanzimattan en az memnun olanlar onlardır.

Fakat bugün olay çok değişmiştir. İçeride sömürgeleşmeye yakın yerli bir kadro yetişmiş ve batıda dahi modası geçmiş 19 yüzyılın liberal sloganları ile ortaya çıkmıştır. Türkiyede liberal ekonomiyi savunmanın sömürgecileri savunmak olduğu ve bunun bizim tarihî gerçeklerimize uygun düşmediği bugün artık kesinlikle bilinmektedir.

Düşüncemizin açıklığa kavuşması için, «devlet bilinci» nin bizde ve batıda ne anlama geldiği ve hangi güçlerce dayandığı, amaçları, niteliği, toplumla bağlantıları üzerinde kısaca durmak gerekir.

Bizim için «devlet bilinci» nin büyük önemi vardır. Bu bilinç yıkıldı mı Türkiye bir daha toparlanamaz. Çünkü, toprak ve halk bütünlüğünü yitirip batı bilincini Osmanlı İmparatorluğunu 600 yıl avakta tutan bu bilinç olduğu gibi yarınki millî Türkiye'yi de bu bilinç varatacaktır.

TEMELİ SOMURMEYE DAYANAN DEVLET

Neden bizim toplumumuzda, devlet toplumdan önce gelir? Bunu aydınlatmak için bir parça devlet kavramı üzerinde durmak istiyoruz.

«Devlet», çok soyut bir kavramdır. Bunun somut hale gelmesi, o toplumun kendine özgü niteliklerine bağlıdır. Devlet ve toplumun tarihî gelişmesi nasıl olmuştur; ve bunun nedenleri toplumun hangi özelliği ile açıklanabilir, sorularına, devlet felsefesi teorilerine girmeden ve yalnız bizim tarihimizde ışık tutacak şekilde kısaca dokunalım.

Batı toplumları, genel görünüşü ile «sömürücü» dir. Bu onlarda bir çeşit içgüdü haline gelmiştir. Bu, onları bencil ve zalim yapmıştır. Bencil olmaları, onlarda fertçiliğin (İndüvidüalizm) süratle gelişmesine sebep olmuştur. Zalim ve sömürücü olmaları, onları ister istemez, «sınıf dayanışması» na ve aynı zamanda sınıf çatışmasına götürmüştür. Hıristiyanlık gibi «bir yarıya tokat vururlarsa öbür yarıya uzat», «ekmeğini yakınlarıyla paylaş» diyen bir dinin, bizzat din adamları tarafından bir kilise saltanatına ve ra-

Avrupa dışı toplumların gelişmesi, «sınıfsız ilkel toplum - kölelik - derebeylik - kapitalizm» şeklindeki klâsik şemaya uygun düşmemektedir. «Asya tipi üretim biçimi» kavramı bu sebeple ortaya atılmış ve son yıllarda geniş araştırmalara yol açmıştır. Fakat mesele henüz tartışma aşamasındadır. Ancak çeşitli toplumlar hakkında yapılacak somut ve bilimsel araştırmaların genelleştirilmesi meseleye az çok bir açıklık kazandıracaktır. Prof. Dr. Cahit Tanyol'un yazısı, Türk toplumunu inceleme yolunda olumlu tartışmalara yol açacak bir ilk adımdır. Tartışmalar genişledikçe kavram birliğine varılabileceğine ve Türk toplumunun gelişmesi, toplumların genel gelişme teorisinin içine oturtularak bir bütünlemeye gidilebileceğine inanmaktayız.

TEHLİKE ÇANI : III

Çıkar Yol Niçin SOSYALİZM?

Prof. Dr. Cahit Tanyol

hipler sınıfına çevrilmesi bunun tipik görüntülerinden biridir.

İngiliz filozofu Hobbes'dan Rousseau'ya kadar birçok filozofların «devlet» bir «mukavele - anlaşma» ile açıklanması, onun sonradan bir kuruluş olduğunu söylemeleri batı insanında mevcut bireyci bir niteliği açığa vurmaktadır.

Hobbes, devlet felsefesini, insanın egoist - bencil bir varlık olduğu ilkesinden hareket ederek açıklar. Ona göre, bu bencil varlık her şeyin kendisi için olmasını ister. Her insan her şeyi kendisi için olmasını isteyece, birinin istediği diğer ile çatışacağı için, bundan sürekli bir kavga çıkar. Sonuç anarşi olur. Anarşiye engel olmak için devlet zorunludur. Devlet, insan tabiatına avkırı bir güçtür. Anarşiyi önlemek için, Hobbes'a göre şerhlerin en ehvidir.

Bu yüzden Hobbes, devletin mutlak ve müstebit olmasını savunur.

Rousseau ise, Hobbes'ın tersine, insanın «tabiat doğa» halinde iyi olduğunu, eşit haklarla doğduğunu söyleyerek toplum anlaşmasının nedenlerini şöyle özetler:

«Üyesinden her birinin canını, malını ortak kuvvetle koruyan böyle bir topluluk şekli bulmak ki, bu sayede her fert herkesle birleştiği halde yine kendisine itaat etsin, eskisi kadar hür kalsın» (1)

Anlaşmanın şekli ve sebepleri ve çıkarılan sonuç ne olursa olsun her iki filozof ta, batı dünyasında görmüş oldukları bir serrin varlığında ve ortadan kaldırılmasında birleşmektedirler.

Batı toplumları bencil oldukları için bunun ekonomik alanda görünüşü «özel teşebbüs» ve «mülkiyetin kutsallığı», politik alanda görünüşü «sömürgecilik», sosyal alanda görünüşü bir «sınıf devleti» olmak niteliğini taşır. Her şey onları bir sınıf devleti olma amacına zorlar. Sosyal sınıfların demokratik idarede, Rousseau'nun «genel irade» kavramının yerine geçmesi bu yüzden dir.

Doğu toplumları ve genel olarak bizim toplumumuzda devlet görüşü sömürücü değil, soyguncudur (talan). Bu terimi, devletin üretimle olan bağlantısını ve ilişkisini belirtmek için kullanıyoruz.

Batıda devletin ekonomik temeli sömürgecilik, bizde ise istilâ ve soygunculuktan birleşmiş sömürge İmparatorluğu kurmuş, diğeri soygun İmparatorluğu. Türk ve Slav kavimlerinin kurdukları devletler, farklı niteliklerine rağmen, hep istilâcı ve soyguncu olmuştur. Batılılar, doğu devletlerine, genel olarak, barbar derler. Gerçekte bu kendi barbarlıklarını gizlemek içindir. Mehmet Akif'in:

«Medeniyet denilen tek dış kalımsız sözlü uygarlık düşmanlığı anlamına gelmez. Sadece batı toplumlarının bu barbar ve sömürgeci yanını dile getirir»

Bizim devletimiz istilâcı ve soyguncu idi. Burada soygunu sömürmenin karşısına koymuşuz, üretim bilincine varmamış «sınıf farklılaşması gelişmesi devlet» anlamını belirtmek içindir. Bizim halkımız, sömürücü olmadığı için özel mülkiyet kavramına da belmemiştir. Bu yüzden Osmanlı Devleti Batı tarzında bir sınıf devleti değil, bir zümre, kendi deyişimi ile bir kapıkulu devleti oldu. Onda ne sınıf ne de mülkiyet bilinci gelişmişti. Soygun ve istilâlanın bittiği yerde devlet durakladı. Anadolu halkı tümüyle, ilkel bir tarım üretimi dışında, diğer üretim araçlarının mill-

kiyetine değer vermedi. Bu yüzden servet birikmesi olmadı. Esasen Osmanlı Devletinin kuruluşu sınıf farklılaşmasının gelişmesine karşı idi.

Batı toplumlarında ekonomik temel sömürme olduğu için, onun hayat ideali, devlet anlayışı başka idi.

Soyuna ile sömürme birbirinden çok ayrı iki kavramdır. Birisi statik, diğeri dinamikdir. Sömürme sürekli olarak mümkündür. Çünkü temelinde insan emeği ve üretim vardır. İnsan emeğinin sömürülmesi esasına dayanır. Sömürme ve sömürülen arasındaki bağlantı çatışkandır. Birinden diğerine geçmek güçtür. Sömürme daima bir sınıf olarak ortaya çıkar. Soyuna ise, soyunla, soyunla arasındaki bağlantı gevşektir. Birisinden diğerine geçme her zaman vardır. Batı tarzında sınıf niteliğine ulaşmamıştır.

Sömürme, sürekli şekiller altında devam ettiği halde, soyuna devam edemez. Burada soyunla, işe zorlanmadığı için, gücü ve imkânları tükendiği anda çözülür ve dağılır. Soyguncu devlet kuruluşundan, sömürücü devlet kuruluşuna geçmek, toplumun tabiatını değiştirmeye bağlı olduğu için çok güçtür. Nitekim Sabahattin Bey, batı toplumlarının bu özelliğini ilk defa gördüğü için, toplumun tabiatını değiştirmek ve özel teşebbüse dayanan bir burjuva sınıfı yetiştirmek tezini savunmuştur. Fakat gerek toplum ve gerekse devlet bu fikre yabancı olduğundan, toplumu olan Ziya Gökalp'in görüşü, özel teşebbüsçü olan Sabahattin Bey'in görüşünü bertaraf etmiştir. Soyguncu devlet, kuruluşu yönünden toplumdur. Sınıf devleti tipine geçmeye çalıştığı takdirde ya çözülür dağılır veya sömürgecilerin elinde bir kukla devlet haline gelir. Onun için, toplumun tabiatını değiştirmek yerine, devletin tabiatını ve kuruluşunu değiştirmek uygundur. Ancak bu suretle, toplumun üretim gücünü, yine toplumun yararına kullanmak mümkündür. Soyguncu devlette, devlet toplayıcı, birleştirici ve koruyucu güçtür. Toplum devletsiz yapamaz. Çünkü özel mülkiyet ve gelişmiş bir sınıf farklılaşması yoktur. Bu yüzden, sömürücü devletten sosyalist devlete geçmek sınıf mücadelesi ile olduğu halde, soyguncu devletten sosyalist devlete geçmek devletin gelişmesini zorunlu bir sonucu ve halk için bir ölüm kalım konusudur. Herde bunu kapıkulu devletinden sosyalist devlete geçiş şartlarını inceleyen tekrar ele alacağız ve Anadolu'da kurulan halk devletinin yolunu neden şaşırıldığını açıklayacağız.

Soyguncu devlet, insanları ne zorla çalıştırır ve ne de çalıştırma yükünü üstüne alır. Devlet, birikmiş emeğe ortak olur. Bunda ölçü, devlet hâkimiyet hakkını, köylü ise emek hakkını kullanır. Fakirlik ve tembellik bu sistemde suç değildir.

Sömürmede, üretim gücünün işe çevrilmesi söz konusudur. Önemli olan insan emeği olduğu için burada sistem, emeğin ne tarzda verimli olacağı üzerine kurulmuştur. İnsanları çalıştırmak ve emeklerini almak için, her şeyden önce, onların özgürlüklerinin ortadan kalkması, başka bir deyişle, kölelik kurumunun çeşitli şekiller altında devam etmesi gerekir.

Her çeşit kölelik, sömürücü devlet için söz konusudur. Makinamın olmadığı çağlarda, köle bir iş ve üretim aracı olarak düşünülmüştür.

Türk toplumu ve Türk Devleti böyle bir dünya ve hayat anlayışının tamamıyla

dışındadır. Orneğin bir Osmanlı Devletinin, siyah ırktan getirdiği insanları saraylara, konaklara yerleştirdiğini düşünelim. Onlar sadece zengin konaklarında ve sarayda haremağası veya zenci bacı ve dadi olarak kullanılmışlardır. Bir de, Amerikan keşfinden sonra, batıların zencileri hayvanlar gibi gemilere doldurarak, Amerikada, asırlarca köle olarak çalıştırdıklarını ve bugün bile onlara insan muamelesi yapmadıklarını düşünecek olursak, sömürücü, kapitalist sistemlerin ne koruyucu ve insan ırkına saygısının ne kadar geri olduğunu anlamak mümkün olur. Gerçekte onlar, kendi toplumlarının dışında kalan bütün insanlara, aşağı yukarı, bir çeşit beyaz zenci gözüyle bakmaktadırlar. Ve yine bir İngiliz yazarının hikâye ettiğine göre, Avustralyada, 18. asrın sonuna kadar, İngiliz gençleri yerli pazar çölemlerinde bir nişan tahtası yerine kullanılmıştırlar.

Batı ülkelerinde bu çeşit barbarlığa karşı direnenlerin yalnız sosyalist aydınlar ve düşünürler olması, sosyalizmin temelinde nasıl ulvi bir insan sevgisi yatıyor göstermeye yeter. Fertçiliğin en aşırı savunucusu büyük Fransız yazarı André Gide'in, Fransız sömürgecilerini ve oradaki insan sefaletini gördükten sonra, birdenbire sosyalist olması, sosyalizmin insan sevgisini, insana saygı duygusunu savunan tek slogan olduğunu göstermeye yeter. Uygulanma şeklinin iyi veya kötü olması, onun üstün prensiplerine zerrek kadar gölge düşürmez. Nasıl ki özgürlük ve demokrasi kavramlarının sömürgeci amaçlar için kullanılması bizi özgürlüğe ve demokrasiye karşı şüpheye sürüklediği gibi.

Nitekim bugün artık batıda toplumun mutluluğunu kendisine ilki edinmiş olan sosyalizmin, bu üstün ahlâki prensiplerine karşı şüpheye düşen hiçbir namuslu aydına rastlanmaz. Oradaki tartışma «sosyalizmin politik bir kuruluşu çevrilmesinden doğacak bunalmı göze alınacak veya alınacak şıklarından birini seçme üzerinde cereyan etmektedir. Sosyalizmi, geri kalmış ülkelerde, koruyucu bir umacı haline getirenler batılı aydınlar değil, sömürgeciler ve onların yerli ajanlarıdır.

FEODAL DÜZENDE SOMURME

Batıda, üretim araçlarına sahip olanlar aynı zamanda, politik iktidara da sahip olmuşlardır. Feodal düzende üretimin ana kaynağı toprak olduğu için, politik iktidar da toprak sahiplerinin eline geçmiştir ve toprağı işletenler köle, ya da yarı köle olmuşlardır. Çünkü, bu toplumlarda, üretim araçlarını başka türlü elde tutmaya imkân yoktur.

Bu yüzden gerek toprak köleliğine dayanan feodalizmde ve gerekse endüstri ve ticaretin gelişmesi sonucu ortaya çıkan batı burjuva demokrasilerinde sömürme ayrıntısı, sadece üretim araçlarının ve kaynaklarının değişmesinden ibarettir. Aralarında nitelik bakımından değil, üretim araçlarındaki değişiklik yüzünden fark vardır. Her ikisi de insanları çalıştırmak ve emeklerini sömürmek amacıyla birleşirler.

Batı orta çağında, üretimin ana kaynağı olan toprak, derebeylerinin elinde olduğu için «politik hâkimiyet» te onların elinde veya onların da ortak olduğu kuruluşlarda idi. Soruları bu derebeyleri, merkezî krallıkların doğması üzerine sarayın çevresinde toplanan bir soylular sınıfı meydana getirmiştir ve kilise ile birleşerek bütün üretim araçlarına sahip olmuşlardır. Devletin ancak arısoya ait olacağı efsanesini yaratmak suretiyle, kendilerini ayrı bir insan türü olarak tanıtmış ve bunu doğal bir kanunmuş gibi kabul ettirmişlerdir.

Batı toplumları sömürücü ve üretici olduğu için orada politik hâkimiyet, her zaman bir sosyal sınıfa aittir. Bir sosyal sınıf güçlüdür, yetirirse, devleti diğer bir sosyal sınıf ele geçirir. Bu yüzden, batıda devlet ve politika hep bu sosyal sınıf hâkimiyeti gerçeğini gözden uzak tutmaz. Bütün sosyal doktrinler bu gerçekten hareket eder. Nitekim Locke olsun, Rousseau veya Marx olsun politik hâkimiyeti inceleyen ve yeni bir politik kuruluş teklif eden, sosyal sınıf gerçeği karşısında belirli bir tavır almışlardır.

Locke, özel teşebbüsün hâkimiyet hakkını işçilere verir. Rousseau, «genel irade» teorisinde, hâkimiyet hakkının hiçbir politik sınıfa devredilemeyeceğini söyler. Sınıf devletinin, «genel irade» ve aykırı ve karşı olduğunu savunur. Böylece teorisi, batı toplumları için o çağda bir çeşit inkânsız denemek o an anarşizme sapsınır.

Batıda sınıfsızlık, son asımda devletsizlik demektir. Nitekim Marx'çılık bile devleti bir sınıftan diğer sınıfa devreden, Marx'ın devletsiz cemiyet ülküsü uzak bir amaçtır ki buna Marx, Komünist aşama der. Gayesi işçi sınıfı diktatöryasının da ortadan kalkarak sınıfsız ve nihayet devletsiz bir topluma ulaşmaktır.